

FRI TANKE

Medlemsavis for Human-Etisk Forbund

Human-Etisk
Forbund

02-2008

Slutt for
Frihetsaksjonen

Kulturarvhengige
menneskerettigheter?

Mr. Scientologikritikk

Portrett: Andreas Heldal-Lund

Flasket opp på humanisme?

Ikke bundet av stifternes ideer

Human-Etisk Forbund har nettopp avholdt årets landsmøte. Det var et landsmøte preget av samstemmighet om organisasjonens standpunkter og videre arbeid, samtidig som den uenighet som fantes kom fram i verdige former. Og det var større tillit mellom sentralledelse og tilstedeværende tillitsvalgte enn kanskje noensinne.

For tross alt, i 2008 er Human-Etisk Forbund en suksess.

For det første har forbundet vært med og påvirket de livssynspolitiske prosessene som har pågått og fortsatt pågår. Og i større grad enn før har HEF fått gjennomslag, selv om resultatet ikke er prinsipielt tilfredsstillende verken når det gjelder KRL, formålsparagrafer eller stat og kirke. Fortsatt grunnlovsfestes en særbehandling av Den norske kirke. Men ett av lyspunktene som kan nevnes er at HEF har fått gjennomslag for sin argumentasjon om livssynsnøytrale seremonilokaler.

For det andre vokser forbundets seremonier fortsatt, og en økende del av befolkningen er glade for å kunne feire livet eller sørge over døden innenfor de rammene Human-Etisk Forbund tilbyr.

For det tredje er HEF i ferd med å få gjennomslag for bruken av *humanisme* som betegnelse på det livssynet medlemmene slutter seg til. Og kanskje vil forbundets landsmøte i 2010 konkludere med at det er på tide å endre navnet i tråd med dette. Til og med kommentarredaktøren i Vårt Land anerkjenner at HEF har vunnet den kampen: «De har erobret eiendomsretten til den hederskronede betegnelsen humanist,» skriver Erling Rimehaug.

For noen er ikke dette nok – eller det er direkte feil.

Ifølge Kjell Horn, sønn av HEF-initiativtaker Kristian Horn, er HEF i dag blitt en sekt, og i et intervju med Fritanke.no kaller han det å skifte ut human-etikk med humanisme for en «kulturpolitisk dødssynd». Om dette har han skrevet en bok, som kommer ut i disse dager.

Kjell Horn mener den utviklingen som har pågått de siste trettifem år er et svik mot de ideene hans far stod for. Han mener kampen for et sekulært samfunn og religionskritikken er ofret til fordel for det å bli en masseorganisasjon og et livssynssamfunn med egne seremonier på lik linje med andre tros- og livssynssamfunn.

Horn argumenterer for klassisk statshumanisme – eller rettere, statshuman-etikk – hvor staten overtar ansvaret for alle seremoniene, fra fødsel til død.

Det er langt unna HEF av i dag, som erkjenner at humanisme også er et livssyn – ikke en nøytral posisjon. I dag erkjenner HEF at *samfunnet* er – og ikke kan være annet enn – pluralistisk, men arbeider samtidig fortsatt for at *staten* skal bli livssynsnøytral.

Det er trist å lese Horns hatske angrep på Levi Fragell, som han mener er hovedansvarlig for utviklingen og nærmest har sittet med enemakt over de beslutningene som er gjort i HEF i alle disse årene. Fragell var med å la grunnen for HEFs vekst på 80-tallet, kanskje det er det Horn aldri kan tilgi ham?

Uansett er angrepene på Fragell både urimelige og uverdige.

Det Horn ikke tar innover seg er at både HEF og Norge har endret seg. Det fine med å være en sekulær, ikke-dogmatisk og demokratisk organisasjon er at man ikke er statisk bundet av stifternes ideer. HEF står fritt til å utvikle seg – og har gjort det. Det er ingen desavnering av arven etter Horn.

I dag kaller de fleste aktive medlemmer seg for humanister, og om forbundet skifter til et navn som gjenspeiler dette, vil det være resultatet av en demokratisk prosess. Fordi noen har kjempet for det, ja vel, men også fordi de har fått gjennomslag for det blant tillitsvalgte og medlemmer.

Kirsti Bergh

FRI TANKE

Medlemsavis for Human-Etisk Forbund
Fri tanke redigeres etter redaktørplakaten.
Redaksjonelt stoff i Fri tanke står ikke nødvendigvis for Human-Etisk Forbunds regning.

Tlf: 23 15 60 20
Faks: 23 15 60 21
E-post: fri.tanke@human.no

Besøksadresse:
Humanismens hus
St. Olavs gt. 27, Oslo

Postadresse:
Pb. 6744 St. Olavs plass, 0130 Oslo

ANSVARLIG REDAKTØR
Kirsti Bergh
E-post: bergh@human.no

REDAKSJON
Even Gran
E-post: gran@human.no

LAYOUT
JPG-Jungelpatruljen
www.jpg.no

TRYKK
Nr1Trykk

MATERIALFRISTER 2008
Nr 3: 1. september
Nr 4: 5. november

OPPLAG
Ca. 58 000

FORSIDEFOTO
Svein Utigard

Fagpressen **F**

AKTUELT: HEF LA NED FRIHETSAKSJONEN

AKTUELT: SKAL VURDERE NAVNEENDRING

AKTUELT: FORTSATT SÆRBEHANDLING AV KIRKEN

KOMMENTAR: ARBEIDET FOR VERDIGE SEREMONILOKALER FORTSETTER

TEMA - OPPDRAGELSE: BABYSANG OG IDEOLOGISK INNSAUSING

FAST SPALTE: KULTURAVHENGIGE MENNESKERETTIGHETER?

PORTRETT: MR. SCIENTOLOGIKRITIKK – ANDREAS HELDAL-LUND

MITT LIVSSYN: TROR PÅ RESPEKT – JOHANNES JONER

REPORTASJE: DE DEMONISERTE – FIRE EKSILIRANSKE MENN

KRONIKK: KRIGSFANGENE NORGE GLEMTE

HUMAN-ETISK FORBUNDS INFORMASJONSSIDER

Side 6

Side 8

Side 10

Side 13

Side 14

Side 21

Side 22

Side 26

Side 28

Side 34

Side 38

Generalsekretæren har ordet

Kristin Mile

Bedre kjent med medlemmene

HEF har spurt medlemmene om hvem de er. Resultatet er oppløftende lesning.

Store organisasjoner i vekst må med jevne mellomrom sjekke ut om deres medlemmer er fornøyde med det de driver med, og om det er samsvar mellom det medlemmene faktisk mener og de standpunktene organisasjonen tar. Human-Etisk Forbund er en slik organisasjon, og i februar 2008 kontaktet vi en stor del av våre medlemmer med en rekke spørsmål om hvem de er, hvorfor de meldte seg inn, hva de mener er viktig, hva de er opptatt av, hva forbundet bør være for dem, og om de kunne tenke seg å være aktive i organisasjonen.

Vi fikk god respons fra de spurte, og på forbundets landsmøte første helg i juni ble resultatene diskutert med de tillitsvalgte som var til stede.

Våre medlemmer er i gjennomsnitt blitt litt eldre siden forrige gang vi spurte, men ikke så mye at vi kan snakke om en «forgubbing». Dessuten har vi en god tilførsel av unge medlemmer. Dette er viktig for en organisasjon som ønsker å være spenstig og levende i mange år framover.

Medlemmene våre sprer seg over flere partier i dag enn de gjorde tidligere. Det er riktignok en majoritet av medlemmene som hører til på rød/grønn side politisk, men nesten alle andre partier er også representert.

De som melder seg inn i Human-Etisk Forbund blir der – lenge. Og mens noen melder seg inn kort tid etter at de har meldt seg ut av Den norske kirke, er det andre som bruker flere år på å komme til en slik konklusjon. Nå er vi mer enn 72.000 medlemmer og årlige innmeldinger har de siste årene vært på rundt 4.000. Dette er oppmuntrende tall. Mer en 96.000 personer har totalt sett meldt seg inn gjennom drøyt 50 år. Bare 12.000 har meldt seg ut. De resterende er døde.

Det er gledelig å konstatere at medlemmene våre gjerne har flere gode begrunnelser for hvorfor de meldte seg inn i Human-Etisk Forbund. Dette tyder på et stort engasjement for forbundet og god kjennskap til hva for-

bundet står for og tilbyr. Den årsaken som de fleste oppgir, er tilslutning til forbundets livssynsgrunnlag.

Det er stor oppslutning om forbundets livssynspolitik, ikke minst endringer av formålsparagrafer og av dagens KRL-fag. Avskaffelse av statskirkeordningen og etablering av menneskerettighetene som statens verdigrunnlag er også høyt oppe på medlemmenes ønskeliste.

Våre medlemmer er også opptatt av forbundets tilbud om seremonier, og gravferdstilbudet vårt anses som det viktigste tilbudet. Det høye medlemstallet vårt tilsier at vi må forberede oss på en økning i etterspørselen etter humanistiske gravferder i fremtiden.

Humanistisk konfirmasjon, som er den absolutt største seremonien i dag, og som i år omfattet nesten 10.000 ungdommer kommer også høyt oppe på listen.

Ikke-religiøse samtaler ved ulykker, sykdom og død, samt støtte- og omsorgstiltak for utsatte grupper, er også tilbud mange medlemmer slutter opp om. Her har forbundet en jobb å gjøre med å bidra til etablering og innhold i slike tilbud.

Vi spurte også medlemmene våre om de kunne tenke seg å være aktive i forbundet, noe 20 % stilte seg positive til. Vi trenger folk som engasjerer seg i Human-Etisk Forbund i større eller mindre grad. Mange av våre tilbud er basert på frivillig arbeid og vi trenger stadig nye frivillige. Spørreundersøkelsen viser at det er et potensial i medlemsmassen for en rekruttering aktive medlemmer.

For å rekruttere er vi avhengige av å kommunisere godt med så vel passive som mer aktive medlemmer. Vi vil bruke undersøkelsen til å vurdere forbedringer i kommunikasjonen vår.

Medlemsundersøkelsen viser en god og positiv utvikling når det gjelder medlemmenes lesing av Fri tanke. Det betyr at mange leser det som presenteres og liker det de leser – så god lesing av dette nummeret!

– Det er gledelig å konstatere at medlemmene våre gjerne har flere gode begrunnelser for hvorfor de meldte seg inn i Human-Etisk Forbund.

hinsidige bar&grill

Siden sist på Fritanke.no:

Nettavisen vår publiserer daglig nyheter av interesse for humanister. Siden sist har Fritanke.no blant annet skrevet om HEF vil inn i den offentlige kriseberedskapen. HEF har i lang tid hatt ulike omsorgsteam som har stilt opp ved katastrofer, ulykker og lignende. Blant annet for pårørende og overlevende etter tsunamien i 2004. Landsmøtet i HEF har vedtatt at dette arbeidet skal prioriteres. (3.6.2008); Debatten om Frihetsaksjonen har gått på debattsidene – både for og i mot – i forkant av landsmøtet i HEF. Kjemper mot Levi Fragells «kulturpolitiske dødssynd». Kristian Horns sønn, Kjell Horn, mener HEF har sviktet farens idealer. (23.5.2008); Opprydding på gang: alle kirkemedlemmer skal få brev. For å bedre demokratiet i kirken skal alle medlemmer få tilsendt valgkort. Da får man også ryddet opp i medlemsregisteret. (13.5.2008); Dypt uenig med kong Harald. Levi Fragell er provosert over at folk later til å ha godtatt at kongen blandet seg inn i en politisk prosess. (5.5.2008); Stortingsmelding om KRL/RLE-faget ble lagt fram. Den største endringen fra høringsdokumentet var at ulike religioner og livssyn ikke lenger skal undervises «ut fra deira eigenart». (28.4.2008); Fornøyd med at regjeringen står på sitt. Forsøket på å samle et bredt forlik rundt KRL-faget mislyktes. HEF er fornøyd med at regjeringen ikke ville selge unna de små endringene de tross alt foreslår. (24.4.2008); Kirken mister konfirmanter. Stadig færre konfirmerer seg. Også Humanistisk konfirmasjon opplever en nedgang. (21.4.2008); – Forsvaret bør oppløse prestemonopolet. Idéhistoriker Beate Børresen ved Høgskolen i Oslo synes det er uheldig at Forsvaret bare bruker prester til å undervise vernepliktige i etikk. (2.4.2008); Egypt og Pakistan stoppet humanistisk sharia-kritikk. IHEU anklager muslimske land for å undergrave menneskerettighetene. Men da kritikken skulle legges fram i FN, lyktes det representanter fra Egypt og Pakistan å legge hindringer i veien. (27.3.2008); og Øyvind Strømme, Even Gran, Bente Sandvig, Arnfinn Pettersen, Øystein Elgarøy, Didrik Sørderlind, Levi Fragell, Jens Brun-Pedersen og Kirsti Bergh har skrevet kommentarer.

Les alt i sin helhet på Fritanke.no.

Og Fritanke.no's tvilsomme venn, Den tvilsomme humanist blogger om skeptisisme, anglikanske biskoptull, aldrende forfattere og ytringsfrihet, karikaturtegninger, human-etikk vs humanisme, scientologi, vaksineskeptikere, moral uten gud, fantasy, Dawkins, HEF-navn, konspirasjoner og antisemittisme m.m. Har du lyst til å skjelle han ut, eller bare delta i debatten? Kommenter på dentvilsommehumanist.blogspot.com.

Livssynspolitiske saker til behandling

I uke 24 gjøres vedtak om både KRL, formålspara-grafer, statskirke og ekteskapslov.

Andre uke i juni er særdeles hektisk når det gjelder HEF-interessant stortings- og odelstingsbehandling: Den 12. juni skal både det nye – eller heller, det bitte-litt reviderte – KRL-/RLE-faget og de nye formålspara-grafene for skole og barnehage til behandling i Odelstinget.

Dagen etter behandles Stortingsmeldingen om staten og Den norske kirke. Og etpar dager før, den 11. juni, behandles felles ekteskapslov.

Utfallene i disse sakene kjenner vi allerede utfallet av – regjeringen har flertall og partiene har inngått bindende forlik om statskirken. Men kommer det til å komme noen ytterligere tolkning av stat-kirke-for-liket? Og hvordan kommer opposisjonen til å ordlegge seg i KRL- og formålspara-grafdebatten? Vil vi få se at det politiske Norge forplikter seg i forhold til å utarbeide en religions- og livssynspolitikk i tråd med grunnlovsforslagene om likebehandling?

Human-Etisk Forbund har uttrykt glede over at Bostad-utvalgets formuleringer ble regjeringens forslag

til nye formålspara-grafer; det har uttrykt dempet glede over de små skrittene som tross alt er tatt i statskirke-spørsmålet; men skuffelse over de minimale endringene som er gjort med KRL-faget etter den historiske dommen i menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg.

På sitt landsmøte stadfestet og videreførte forbundet sitt syn i KRL/RLE-saken: Så lenge det ikke eksisterer et skolefag som er i samsvar med konvensjonene og menneskerettighetsdomstolens avgjørelse, vil forbundet kreve at Stortinget endrer fritaksordningen slik at den imøtekommer EMDs kritikk.

Til tross for medhold internasjonalt, ser HEF at det fortsatt er langt fram til et fag som er tilstrekkelig nøytralt til å kunne være obligatorisk. Så lenge de gamle lærebøkene er i bruk, må det gis adgang til fullt fritak for å sikre konvensjonenes krav.

Human-Etisk Forbund vil intensivere arbeidet for et skolefag som organisatorisk og innholdsmessig er i samsvar med konvensjonens krav og menneskerettighetsdomstolens avgjørelse.

Les Fritanke.no's fyldige dekning av disse livssynspolitiske spørsmålene.

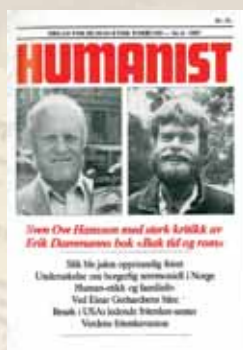
GOD, GAMMEL AARGANG

Fri tanke for 10 år siden:

«Hans (Jesus) lære er preget av konflikten mellom motstridende gudsideer, og mellom en human etikk på den ene side og en barbarisk teologisk moral og religiøs rasisme på den annen side. På grunnlag av de betydelige etiske og sosiale verdiene i hans lære, og ved isolere dem fra hans primitive mytologi og eskatologi, prøver de moderne teologene å konstruere et nytt fantasibilde av Jesus som et ufeilbarlig etisk forbilde, en slags overlegen religiøse humanist, kanskje en «sosialist med et menneskelig ansikt» og en liberal og tolerant teolog.

(Intervju med Andreas Edwien, religionsforsker, idéhistoriker og kristendoms-kritiker med teologien om Jesus som hovedtema, i Fri tanke nr 4-1998)

Daværende medlemsblad Humanist for 20 år siden:

«I april -87 hadde vi et møte nr. 2 med andre humanetiske forbund i Norden. Der var det enighet om at «de nordiske land i dag står i en særstilling med sine statskirker eller statsdrevne folkekirker, og at ordningen ikke samsvarer med vår tids idealer om likestilling mellom folk av ulik opprinnelse og oppfatninger. Sekulariseringen så vel som innvandringen av nye folkegrupper har i de senere år aktualisert dette forhold både moralsk, sosialpolitisk og folkerettslig», som det bl.a. ble framholdt i en pressemelding etter møtet», skrev HEF-pioner og ildsjel Renate Munkebye i Humanist nr 3-1988 om starten på HEFs arbeid med å få endret § 2. Forslaget ble fremmet av tre Ap-representanter og SV-representantene Hanna Kvanmo og Theo Koritzinsky. Alle politiske partier på Stortinget var blitt kontaktet.

– Et tap for humanistbevegelsen

Fra Fritanke.no: 24. april døde den kjente NRK-journalisten, kulturpersonligheten og humanisten Haagen Ringnes. Han ble 79 år. Ringnes var en av pionerene som har betydd mye for Human-Etisk Forbund.

– Hans rolle kan neppe overvurderes. I lang tid var han den eneste mediemannen som tok det humanistiske livssynet på alvor. Han innsats har hatt svært stor betydning for oss, uttalte Levi Fragell til Fritanke.no.

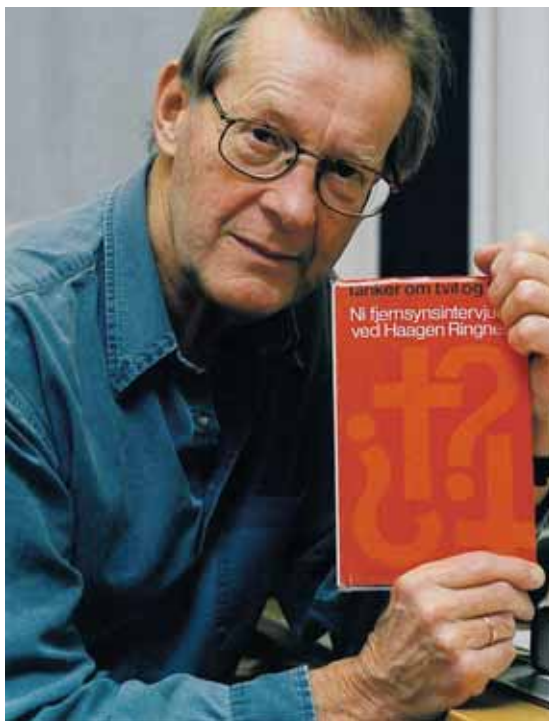
Mellom 1967 og 1969 laget Haagen Ringnes tv-serien *Tanker om tvil og tro*, som ifølge Fragell var avgjørende for det gjennomslaget humanismen fikk i Norge utover på 70-tallet. Intervjuene fra tv-serien ble seinere gitt ut i bokform. Senere fulgte han opp med serien *Livssyn uten kirke*.

I 1995 fikk Ringnes Humanistprisen for sin innsats.

– At etikk ikke er synonymt med kristendom er etter min mening det viktigste budskap Human-Etisk Forbund kan formidle. Å definere etikk som et religiøst særanliggende, er et direkte overgrep mot oss ikke-troende!, sa han i et intervju med *Humanist* i den forbindelse.

Der kom det også fram at det hadde sine omkostninger å få fram livssynsmangfoldet for 40 år siden. Brevne strømmet inn fra seere som reagerte.

– Det var mange som mente at dette var gudsbespottelse og i strid med Grunnloven. Noen anonyme

brevskrivere lot også sin harme få utløp i karakteristikker av mitt utseende: jeg lignet en frosk en motbydelig rotte o.l. Det var liksom ikke grenser, sa Ringnes.

Ikke eget humanistisk forskningssenter

Fra Fritanke.no: Det blir ikke noe humanistisk forskningssenter opprettet av HEF. Selv om en HEF-initiert utredning var positiv, mente hovedstyret at det å opprette et frittstående forskningssenter ikke nødvendigvis er det beste virkemiddelet hvis man ønsker å styrke HEFs forsknings- og utredningskompetanse. Hovedstyret ser heller for seg at man da for eksempel kan engasjere eksterne forskningsmiljø som Culcom eller HL-senteret eller opprette en ny stilling som forskningskoordinator.

Hovedstyret var bekymret for at et eksternt forsk-

ningscenter kan påføre HEF store kostnader, uten at man har kontroll med kompetanseutviklingen, eller at man kan være sikker på at forbundet vil nyte godt av denne. Kompetanseoppbygging bør heller komme ansatte, tillitsvalgte, medlemmer og organisasjonens mange ledd til gode, mener Hovedstyret.

Forskningssenteret var tidligere generalsekretær Lars Gules ide. Han synes vedtaket er visjonsløst.

–Det er synd at HEFs hovedstyre tenker så lite framtidstrettet, sier Gule, sa han blant annet til Fritanke.no.

«Livssynsfagets far» fylte 80

Forfatteren Dag Skogheim fylte 80 år på selveste 17. mai. Skogheim var sentral i oppbyggingen av livssynsfaget på 1970-tallet, og har siden vært en aktiv humanist, blant annet gjennom sitt mangfoldige forfatter-skap. Det er især arbeiderbevegelsens historie, krigshistorien i Nord-Norge og tuberkulosens historie han har konsentrert seg om.

– Det at jeg var med og startet opp livssynsfaget ser jeg på som én av mine største seire, sa Skogheim i et portrettintervju i 2005 (finnes i pdf-utgave av nr 3/4-2005 på Fritanke.no).

Religionskritisk siden sist

Den store gudsdiskusjonen: I Fri tanke nr 1-2008 anmeldte Fritanke.no-journalist Even Gran bøkene *Svar skyldig?* og *The Dawkins Delusion* av Dawkins-kritikerne Bjørn Are Davidsen og Alistair McGrath. Gran synes ikke de to klarer å tilbakevise Dawkins' sentrale argumenter mot guds eksistens. Gran mener de to kobler ut vanlige regler for argumentasjon og logikk i sin argumentasjon for at troen på en skapende gud er logisk og rasjonell.

Gran og Davidsen møttes til debatt i NRK P2s Verdbørsen, og deretter gikk debatten på diverse blogger. Resultatet er en relativt filosofisk-logisk diskusjon på mange plan om guds eksistens og diverse tilliggende temaer. Den som leter kan finne tilbake til den på Davidsens blogg dekodet.blogspot.com og Fritanke.no-tilknyttede dentvilsommehumanist.blogspot.com. Også humanist-bloggen arsethica.org og prestebloggen haralddhaug.wordpress.com meldte seg på i debatten. Debatten var i hovedtrekk mer dannet enn den som går i kommentarfeltene på Dagbladet.no og VG-nett. På tampen av mai og begynnelsen av juni har debatten så smått begynt igjen, etter at fysikeren Øyvind Elgarøy hadde en kommentar om «finjusteringsargumentet» på Fritanke.no. Han mener dette argumentet – at naturkonstantene er stilt inn av en gud for at liv i universet skulle være mulig – ikke er et holdbart gudsargument, fordi forholdene hadde vært enda bedre med litt mer finjustering. Følg med – debatten fortsetter på et nettforum i nærheten av deg!

NY GIV FOR HEDNINGSAMFUNNET?:

Dagfinn Eckhoff er ny leder i Hedningsamfunnet. Det er et navn mange kanskje husker. Eckhoff har tidligere vært leder i til sammen tolv år, og var blant performance-aktivistene som skapte oppmerksomhet rundt Hedningsamfunnet på 70- og 80-tallet. Gjerne i djevelkostyme. Han fikk bred støtte på hedningenes årsmøte for sitt program for arbeidet fremover:

Innvandrerreligionene representerer nye utfordringer i forhold til Hedningsamfunnets opprinnelige fokusering på norsk kristendom og statskirke. Hedningsamfunnet vil bruke humor som frigjørende virkemiddel mentalt og sosialt og som innfalls-vinkel til debatt og økt innsikt.

Hedningsamfunnet vil aktivisere ugudelig ungdom til registrering og kritisk blikk på det nye religions- og livssynsfaget i skolen, og spesielt ta initiativer til debatt med innvandrerungdom om religion og humor.

Fikk ikke medhold – Frihetsaksjonen nedlegges

Einar Braathen og Sara Mauland fra HAMU-styret fikk ikke landsmøtet med seg. Frihetsaksjonen legges ned, men HAMU garanteres en årlig tier pr HEF-medlem i minst fem år.

Tekst og foto: Kirsti Bergh

Leder og styremedlem i HAMU, Einar Braathen og Sara Mauland, fikk ikke landsmøtet med på videreføring av Frihetsaksjonen.

Frihetsaksjonen var Human-Etisk Forbunds landsomfattende innsamlingsaksjon til inntekt for HAMU-støttede prosjekt i India. På grunn av vanskeligheter med å engasjere organisasjonen og medlemmer og for få innsamlede midler i forhold til kostnadene ved aksjonen, ba hovedstyret årets landsmøte i HEF om å legge ned Frihetsaksjonen, samtidig som det gikk inn for å sikre støtte til HAMU.

Det var et landsmøte preget av ambivalens som med 58 mot seks stemmer vedtok nedleggelse.

Blant de ivrigste forsvarerne av videreføring, var Sara Mauland, styremedlem i HAMU og lokallagsleder i Stavanger. Hun ønsket å videreføre aksjonen som en frivillig aksjon, hvor man bygget et nettverk av aksjonister samtidig som man fokuserte på å få ned kostnadene. HAMU-leder Einar Braathen ble innvilget tale og forslagsrett og fremmet forslag om å intensivere Frihetsaksjonen.

– Det er viktig å få debatt, understreket Sara Mauland. – Den gang Frihetsaksjonen ble vedtatt, var det på slutten av et landsmøte hvor folk var veldig slitne og motforestillingene fikk ikke komme til orde. Derfor er det viktig å få et vedtak som er i tråd med det vi tenker og mener.

Landsmøtet fulgte hennes oppfordring, og Frihetsaksjonen var den saken hvor desidert flest tok ordet. Noen ga uttrykk for at Frihetsaksjonen var en positiv

opplevelse som ga kjærkommen mulighet til å løfte blikket opp fra seremoniarbeidet, mens andre hadde opplevd det som vanskelig og tungt. Flere trakk fram at HEF ikke var gode på innsamlingsaksjon, men de fleste uttrykte støtte til selve formålet – HAMU, HEFs lille humanitærorganisasjon. Den manglende suksessen i å engasjere organisasjonen var ett av de viktigste momentene i debatten.

– Dette handler om at vi ikke har klart å løfte aksjonene til noe stort og noe annet enn dårlig samvittighet. Vi har ikke klart å engasjere medlemmene. Vi kan ikke bruke en halv million på å sende 600 000 til HAMU, sa Randi Hermanrud fra hovedstyret, som selv har vært engasjert i Frihetsaksjonen og ga uttrykk for stolthet over det de tross alt hadde fått til. Hun formante landsmøtet:

– Hvis dere vedtar at vi skal videreføre aksjonen, må dere også delta i den. Dere kan ikke vente at andre gjør det, poengterte Hermanrud. Hun understreket samtidig at det nå er viktig å ta vare på de frivillige som har engasjert seg i aksjonen og at det legges til rette for fortsatt lokale aksjoner.

– Jeg blir lei meg når vi ikke kan vise humanisme i praksis. Hvem er vi da? Ethvert kirkesamfunn klarer å mobilisere for å samle inn penger, hvorfor klarer ikke vi det?, spurte Per Atle Einan fra Telemark.

– Vi er da etiske mennesker vi som er med i

HEF. Vi yter til innsamlingsaksjoner til alle mulige formål. Veldig mange av våre medlemmer er aktive i andre humanitæraksjoner. Så vi behøver ikke ha dårlig samvittighet, repliserte hovedstyremedlem Reidar Thorsen.

– To ting er avgjørende: at den koster mer enn den smaker og at den er dårlig foranket i organisasjonen, understreket han.

MENINGSFULL DEL AV KONFIRMASJON

Flere trakk fram hvordan Frihetsaksjonen hadde vært et viktig innslag i det humanistiske konfirmasjonskurset og at de gjerne ønsket det videreført. Det var også bakgrunnen for Oslo fylkeslags forslag om å innlemme en praktisk aktivitet – for eksempel en innsamlingsaksjon – i kurset, som kunne gi konfirmanter opplevelsen av «humanisme i praksis». Det mente mange at Frihetsaksjonen hadde gitt.

– Når du ser det fellesskapet det skapte blant konfirmanter, vil det være veldig synd om de mister tilbudet, sa Sigbjørn Andersen fra Tromsø.

Men ikke alle hadde den opplevelsen:

– Jeg har snakket med konfirmanter, og de har ingen dypere forståelse av aksjonen og målet med den, fortalte Knut Fjellheim som både var konfirmasjonskursleder og aksjonsarrangør i Bergen.

– VISJONSLØST VEDTAK

Selv om HAMU-leder Einar Braathen var fornøyd med at landsmøtet vedtok å sikre prosjektene som tidligere har mottatt støtte gjennom Frihetsaksjonen, var han kritisk til at HAMU ikke var dratt inn i saksbehandlingen og det han mente var mangel på visjoner. I debatten trakk han fram at Statskonsults rapport om Frihetsaksjonen viste stor oppslutning om aksjonen, og at bare 8,9 prosent støttet nedleggelse. Videre mente han at både nedleggelse og intensivering av aksjonen krevde konsekvensanalyse før man gjorde noe vedtak. Braathen er av den oppfatning at det var en livsnerv mellom HAMU og Frihetsaksjonen, og er derfor redd for at det på lang sikt kan gi negative konsekvenser for HAMU.

– Selv om det var bra at debatten om opp, ble det også tydelig at det er en del vrangforestillinger ute og går. Vi har en utfordring i å få fram det unike med HAMU, sa Braathen til Fri tanke etterpå.

Samtidig syntes han det er bra at vedtaket åpner for å drive lokale innsamlingsaksjoner, kanskje til inntekt for HAMU.

– Vi må ha et aktivt kampanjearbeid. Nå må vi gjenoppbygge og lære av denne erfaringen. HEFs medlemsundersøkelse viser at 10 prosent av HEFs medlemmer har god kjennskap til HAMU, og 2-3 prosent gir bidrag til HAMU, enten fast eller gjennom enkelt-donasjon. Her har vi et stort potensial i å nå ut til HEFs medlemmer med informasjon om HAMU, sier Braathen.

Frihetsaksjonen

Bakgrunn

- Frihetsaksjonen var HEFs nasjonale innsamlingsaksjon og er blitt arrangert hvert år fra 2004 til og med 2008.
- Pengene går til ulike prosjekter i India, via HEFs hjelpeorganisasjon HAMU.
- Aksjonen har hvert år samlet inn i overkant av 900.000 kroner i år.
- Bare et fåtall av HEFs lokallag og medlemmer har deltatt i aksjonen.
- Aksjonen har vært del av Humanistisk konfirmasjon en rekke steder, blant annet Oslo, der det har tematisert «humanisme i praksis».
- Aksjonen har 65 prosent av det innsamlede beløpet har gått til prosjektene i India. Administrative utgifter ut over 35 prosent har blitt dekket av HEF.
- I 2007 evaluerte Statskonsult Frihetsaksjonen og anbefalte enten nedleggelse eller intensivering.
- I den organisasjonsinterne evalueringen ga bare åtte av 19 fylker tilbakemelding. Seks var for nedleggelse, ett var delt.

Vedtaket:

Landsmøtet i Human-Etisk Forbund vedtar å nedlegge Frihetsaksjonen som landsomfattende fellesaksjon. Arbeidet mot undertrykkelse på religiøst grunnlag vil fortsette gjennom Humanistisk aksjon for menneskerettigheter i utviklingsland, HAMU. Landsmøtet ber hovedstyret om å legge til rette for at lokale aksjoner til støtte for HAMUs prosjekter kan videreføres i ulike former.

For å sikre at prosjektene som har mottatt støtte gjennom Frihetsaksjonens overskudd gjennomføres, forplikter Human-Etisk Forbund å årlig øremerke et beløp til HAMU tilsvarende 10 kr per medlem i minimum fem år.

Fakta om HAMU

Humanistisk aksjon for menneskerettigheter i utviklingsland (HAMU) er HEFs humanitæraksjon. Organisasjonen støtter prosjekter drevet av humanistiske søsterorganisasjoner i første rekke i India, men også i Nepal og Uganda, og etter hvert også Brasil.

Trenger flere aktive medlemmer

HEF sliter med å rekruttere nok aktive til å gjennomføre blant annet konfirmasjon. Som et prøveprosjekt vedtok Landsmøtet å gi de tre nordligste fylkene omreisende kursledere.

Tekst og foto: Kirsti Bergh

Sylvia Sollien fra Finnmark fylkeslag er fornøyd med landsmøtevedtaket, som sikrer de tre nordligste fylkene omreisende konfirmasjonskursledere.

Det er ikke unikt for Human-Etisk Forbund, men noe alle frivillige organisasjoner sliter med: nemlig å få passive medlemmer til å bli aktive. De humanistiske seremoniene – navnefest, konfirmasjon, vigsel og gravferd – er fortsatt hovedaktiviteten i HEF. Men dette tilbudet er i første rekke basert på dugnadsinnsatsen fra organisasjonens tillitsvalgte, og her er det mange Tordenskjolds soldater. Samme person er gjerne både styremedlem, vigsel- eller gravferdstaler, konfirmasjonskursleder og seremoniarrangør. Og mange steder sliter lokallag med å kunne gjennomføre konfirmasjon på grunn av mangel på kvalifiserte kursledere.

Ett av de fylkene som har opplevd dette, er Finnmark fylkeslag.

– Det er vanskelig å få kursledere. De skal jo tross alt holde etikkurs for ungdom, og det er noe som krever kompetanse. Vi har måttet ty til nødløsninger, og da blir det ikke den kvalitetssikringen av kursene som vi gjerne ønsker, forteller Sylvia Sollien.

Mangel på kursledere flere steder i fylket gjorde at man måtte arrangere konfirmasjonskurs som helgesamling fra fredag til søndag. Dette var bakgrunnen for fylkeslagets forslag til årets landsmøte om å etablere en omreisende konfirmasjonskursledertjeneste som skulle kunne avhjelpe lokallag som manglet kursledere.

Av ulike årsaker trakk de forslaget sitt, men landsmøtet vedtok i stedet å i gangsette et toårig prøveprosjekt med en slik tjeneste for de tre nordligste fylkene.

Sollien er svært fornøyd med vedtaket og ser for seg en ordning hvor noen kursledere ansettes sentralt av Human-Etisk Forbund og kan komme og delta ved helgesamlinger for konfirmanter der det trengs.

– I Finnmark har vi nok med å holde holdet over vannet. Konfirmasjon tar alle resurser, det er det eneste vi har tid til. Selv om det er mye annet jeg brenner for. Egentlig er det ikke seremoniarbeid jeg har mest lyst til å jobbe med. Jeg skulle mye heller drevet med andre ting, som å gjøre Human-Etisk Forbund og humanisme mer synlig overfor det samiske miljøet, der kristendommen tradisjonelt står sterkt, avslutter hun.

Landsmøtevedtaket: Det iverksettes et toårig prøveprosjekt i de tre nordligste fylkene med utdanning av kursledere som kan nyttes i de lokallag som melder inn sine behov. Etter en prøveperiode evalueres ordningen.

Parallelt med prøveordningen kartlegges problemene rundt om i lagene.

Human-Etisk Forbund avholdt landsmøte lørdag 31. mai. På årets møte var det verken valg eller behandling av arbeids- og prinsippprogram. I tillegg til uttalelser og innkomne saker, skulle landsmøtet derfor bare behandle regnskap og årsmelding for 2007.

Vil aktivisere

Et frivillighetsutvalg skal se på hvordan man kan få flere passive medlemmer til å bli aktive. Mari-Marthe Apenæs er leder for utvalget og kan kontaktes på apenaes@human.no.

Human-etikk vs humanisme

Da HEF ble grunnlagt i 1956 var det debatt på stiftelsesmøtet om livssynet burde betegnes som «human-etikk» eller «humanisme».

Grunnlegger Kristian Horn fikk gjennomslag for «human-etikk» og dermed fikk forbundet sitt navn.

Med tiden har synet på dette endret seg. Begrepet «humanisme» har i stadig større grad blitt befestet som et rent sekulært livssyn, spesielt internasjonalt, og er etter hvert blitt betegnelsen HEF bruker om sitt livssyn.

Uttalelser fra HEFs landsmøte

En helhetlig religions- og livssynspolitik

Norge trenger ikke bare å endre forholdet mellom stat og kirke. Vi trenger også en helhetlig religions- og livssynspolitik, heter det i en uttalelse som årets landsmøte vedtok. I forlengelsen av stat/kirkeforliket oppfordrer landsmøtet derfor Stortinget til å vedta å sette i gang en utredning med sikte på å etablere en samordnet og konsistent religions- og livssynspolitik, der hver enkelt borgers rett til fri utøvelse av sin religion eller sitt livssyn på en likeverdig måte må være basis. Et viktig element i en slik politikk må være å klargjøre statens rolle i forhold til å respektere livssynsfriheten og sikre likebehandling av sine borgere på livssynsområdet.

Seier over klasebomber: Landsmøtet gleder seg også over at mer enn 100 land 31.mai ble enige om å forby klasebomber. Samtidig beklager forbundet at Russland, Kina og USA, som alene har mer enn en milliard slike små sprengladninger i sine arsenaler, ikke er med på avtalen. Andre store militære stormakter, som Israel, Pakistan og Brasil var heller ikke med på møtet i Dublin. Forbundet uttrykker likevel håp om at avtalen vil bli retningsgivende også for landa som ikke er med.

Les uttalelsene i sin helhet på human.no.

Fylkesleder i Vestfold, Inger Helene Borge (foran) har brent for navneendring lenge, nå skal hun utrede spørsmålet sammen med (fra venstre) Gunhild Stranden (sekretær), Robert Karlsen, fylkesleder Hedmark, Helene Engen, ansatt, Tom Hedalen, fylkesleder Buskerud, Lars Sæther, lokallagsleder Indre Østfold, Arnfinn Pettersen, ansatt, Robert Rustad, styremedlem Oslo, Leonid Rødsten, hovedstyret (leder) og Anne Kari Mentzoni, varastyremedlem Aust-Agder. Randi Hermanrud fra hovedstyret var ikke tilstede.

Skal vurdere forbundets navn

Inger Helene Borge har lenge ment at HEF burde skifte navn. Nå skal hun være med og utrede om forbundet bør skifte ut human-etisk med humanistisk.

Tekst og foto: Kirsti Bergh

«... det er en seier, og ikke et nederlag, når HEF nå forbereder seg på å legge vekk human-etikk som merkelapp. De har erobret eiendomsretten til den hederskronede betegnelsen humanist – og hva skal de da med et kryptisk og belastet ord som human-etikk?», skrev nylig Erling Rimehaug, kommentarredaktør i Vårt Land. Human-Etisk Forbund har altså langt på vei klart å gjøre humanisme kjent som navn på sitt livssyn – burde det avspeiles i navnet?

Tidligere forslag om å endre navnet på forbundet er blitt nedstemt, men på fjorårets landsmøte ble det bestemt at man skulle utrede spørsmålet om en eventuell navneendring. Og i 2010 skal landsmøtet ta

stilling i saken. Nå er utvalget som skal gjøre jobben i gang med arbeidet. Mens de fleste medlemmene ønsket å holde sine meninger for seg selv, er Inger Helene Borge klar.

– Jeg har lenge ment at vi burde skifte navn, forteller fylkeslederen i Vestfold. Det var da også Vestfold som foreslo å utrede saken på fjorårets landsmøte.

Buskerud fylkeslag fremmet forslag om navneendring i 2006, men utvalgsmedlem og fylkesleder Tom Hedalen føler likevel ikke han sitter med bundet mandat. Om bakgrunnen for forslaget i 2006 sier han:

– Humanisme er etter min mening et mer dekkende og salgbart begrep enn human-etikk. En eventuell navneendring handler om å få større eierforhold til begrepet. Våre søsterorganisasjoner, som svenske Humanisterna, bruker begrepet, seremoniene våre har byttet navn og ungdomsorganisasjonen vår har «humanistisk» i navnet. Det å skape en gjennomgående tråd, taler for. Samtidig må vi veie det opp mot det at vi har et godt innarbeidet navn, folk vet hvem vi er.

Han understreker at utfordringen ligger i å engasjere medlemmene og legge til rette for at de kan og dernest vil delta i debatten om navneskifte. I HEFs medlemsundersøkelse tidligere i år svarte 24,8 prosent ja til navneendring, mens 37,4 prosent var negative og 37,8 prosent hadde ikke gjort seg opp noen mening.

Humanistisk ungdom blåser dåpsvannet ut av håret på en frivillig. Foto: Ingrid Stranger-Thorsen

Avdøpt på landsmøtet

Humanistisk Ungdom kritiserte kirkens medlemsrot og tilbød «avdøping» utenfor Stortinget. Interesserte fikk blåst dåpsvannet ut av håret med en liten vifte.

Tekst: Siri Engen

Avdøpingsaksjonen ble arrangert i løpet av landsmøtehelga til Humanistisk Ungdom 19.-20. april. Da var tretti ungdommer fra hele landet samlet til organisasjonens første ordinære landsmøte, og som et avbrekk fra møtesalen tilbød de «avdøping» utenfor Stortinget.

– Målet er å opplyse om medlemsrotet i kirka, samt gi døpte ikke-kristne en mulighet til å gjøre om dåpen, fortalte aksjonsansvarlig Oda Martine Øverhaug (19) til Fritanke.no.

I tillegg til å få tørket håret, fikk de avdøpte med

seg en attest, samt informasjon om medlemsrotet i kirka og hvordan man melder seg ut. Aksjonen hang dermed tett sammen med en av landsmøtets uttalelser (se boks).

Hele ti av 13 lokallag var representert på landsmøtet i Humanismens hus. I tillegg til to politiske uttalelser, vedtok HU også å senke medlemskontingenten fra 100 til 50 kroner i året, samt arbeidsprogram for 2008-09 og organisasjonens plattform.

Uttalelser fra HUs landsmøte

STATSKIRKEFORLIKET IKKE GODT NOK:

Landsmøtet i Humanistisk Ungdom mener at det ikke er statens oppgave å styre Den norske kirke, dette er det trossamfunnets egne medlemmer som har ansvaret for, heter det i en uttalelse fra Hus landsmøte. Videre stadfester HU at organisasjonen vil fortsette å arbeide for et fullverdig skille mellom stat og kirke, og likestilling av livssyn i Norge.

MEDLEMSROT I DEN NORSKE KIRKE:

HU vil jobbe aktivt for å opplyse folk om medlemsrotet i Den norske kirke, går det fram av en uttalelse fra landsmøtet. Videre heter det at Humanistisk Ungdom mener at dette er det kirkens ansvar å rydde opp i. Likevel oppfordrer vi folk til selv å undersøke om de er feilaktig oppført.

Les uttalelsene i sin helhet på www.humanistiskungdom.no

Nytt sentralstyre i HU

Mer enn halvparten av styrevervene var på valg, her er det nye styret:

Leder: Lars-Petter Helgestad (gjenvalg, 24 år, Oslo)

Nestleder: Siri Engen (gjenvalg, 20 år, Raufoss)

Økonomileder: Oda Martine Øverhaug (ikke på valg, 19 år, Oslo)

Styremedlemmer:

Ida Brustad Stokke (ny, 18 år, Kristiansand)

Kari-Anne Ribsskog (ny, 22 år, Hamar)

Espen Urkeggerde (gjenvalg, 17 år, Jæren)

Solfrid Vige (ikke på valg, 17 år, Grimstad)

Steffen Falkevik (ikke på valg, 16 år, Ålesund)

Maarten Andersen (gjenvalg, 25 år, Bergen)

1. vara: Lars-Oskar Dale (ikke på valg, 22 år, Bergen)

2. vara: Helene Kleppstø (ny, 16 år, Haugesund)

3. vara: Marianne Tofte (ikke på valg, 17 år, Haugesund)

4. vara: Dan-Raoul Miranda (ny, 17 år, Sandnes)

Valgkomité 2009:

Leder: Liv Marita Mahle (ny, Ålesund)

Medlem: Birgitte Røe Aubell (gjenvalg, 25 år, Eiker)

Medlem: Malik Beglerovic (ny, Stavanger)

Hva vil HU?

Ida Brustad Stokke

Nyvalgt sentralstyremedlem, 19 år, Kristiansand
– Jeg vil engasjere medlemmene og jobbe for at flere unge mennesker skal stå for en menneskerettighetstankegang.

Helene Klemmestø

Nyvalgt sentralstyrevara, 17 år, Haugesund
– Jeg vil jobbe for å rekruttere flere aktive medlemmer til HU. Og så vil jeg at stat og kirke skal skilles!

Lars-Petter Helgestad

Gjenvalt leder, 24 år, Oslo

– Det er viktig for meg å skape en god organisasjon med dyktige tillitsvalgte. Politisk vil jeg fortsette å jobbe mot at skolene skal gi opplæring i tro.

Fortsatt særbehandling av kirken

Vi er i ferd med å få løsere bånd mellom stat og kirke. Men selv om Stortinget i 2012 vedtar det mye omtalte statskirkeforliket, er det lang vei igjen til det er full likestilling for livssyn i Norge.

Tekst: Even Gran

Den norske statskirkeordningen har vært omdiskutert i lang tid. I 1911 kom den første innstillingen der man finner krefter som vil oppløse ordningen. Kirkekommisjonen til sokneprest T. Klaveness la den gangen fram en delt innstilling. Flertallet foreslo visse reformer innenfor statskirkens ramme, mens et mindretall ville ha en «fri folkekirke med statlig finansiering». Da Klaveness la fram sin delte innstilling, hadde det gått nesten 100 år siden statskirkeordningen ble innstiftet på Eidsvoll i 1814. Nå har det gått nesten 100 år til, og fortsatt er de som ønsker fristilling av kirken i mindretall.

Fram til rundt 1970 var det fint lite bevegelse i frontene. Det var på denne tida Levi Fragell og medstudenter i Trondheim startet Aksjon ut av statskirken. Og så fikk man en intern kirkelig utredning, før det offentlige Sivertsen-utvalget ble nedsatt. I 1975 kom utredningen. Flertallet i utvalget gikk inn for å oppløse statskirkeordningen og omgjøre Den norske kirke til en «fri folkekirke». Anbefalingen falt imidlertid på steingrunn. Etter at utredningen hadde vært på høring hos biskoper, bispedømmeråd, kommunestyrer, prester og kirkelige sammenslutninger, ble den avvist av et overveldende flertall.

Likevel skjedde noe. Mange av de som hadde vært med på å avvise Sivertsen-utvalgets forslag, hadde som forutsetning at det måtte gjennomføres betydelige reformer innenfor statskirkeordningen. Dette ga seg utslag i en del indrekirkelige reformer gjennom 70- og 80-tallet. Blant annet ble Kirkemøtet, Den norske kirkes øverste organ, opprettet.

GJØNNES-UTVALGETS MELLOMLØSNING

På 90-tallet skjedde det ikke stort med statskirkeordningen, annet enn at motstanden økte. Noe Human-Etisk Forbund selvsagt gjorde hva det kunne for å bidra til. Og i 2003 hadde debatten fått et såpass omfang at regjeringen nok en gang satte ned et utvalg for å utrede statskirkeordningen, rundt 30 år etter forrige gang. En viktig foranledning var også at kirken selv hadde utredet saken og konkludert med at det var på tide å løse opp båndene.

Fylkesmann i Sør-Trøndelag, tidligere stortingsrepresentant og statsråd for KrF, Kåre Gjønnes, ble satt til å lede det nye utvalget. For første gang var også Human-Etisk Forbund representert, ved fagsjef Bente Sandvig. I utvalget satt også representanter fra alle de politiske partiene på Stortinget, fra frikirkene, fra ulike kirkelige organer og samene, samt «ulike religioner og representanter med spesiell fagkompetanse», som det heter i utvalgsrapporten. Utvalget hadde til sammen 20 medlemmer.

Av disse konkluderte 18 at det var på tide å løse opp båndene mellom stat og kirke. Kun to representanter, fra Senterpartiet og Kystpartiet, ville bevare dagens ordning. Men enigheten blant de 18 var slett

ikke unison. Det store flertallet i denne gruppa, 14 representanter, ønsket seg en mellomløsning – et kompromiss. Dette kompromisset gikk i grove trekk ut på at alle paragrafer i Grunnloven om kirkeordning og statsreligion fjernes, men at Den norske kirke fortsatt skal styres etter en vanlig kirkelov vedtatt av Stortinget. Det vil si at staten fortsatt styrer kirken, og at man dermed fortsatt i realiteten har en statskirke, om enn med løsere bånd som det også er enklere å forandre på. En vanlig lov trenger 50 prosent flertall for å bli endret, mot 2/3-flertall for grunnlovsendringer.

HEFs Bente Sandvig og fire andre utvalgsmedlemmer, fra Frp, SV og Frikirkerådet, protesterte imidlertid sterkt mot denne kompromissløsningen og mente at Den norske kirke burde behandles på linje med alle andre tros- og livssynssamfunn. Sandvig og de andre ønsket altså, ikke overraskende, full løsrivelse og oppløsning av statskirkeordningen.

Da Gjønnnes-utvalgets rapport ble lagt fram i januar 2006 var det i stor grad kompromissløsningen til flertallet på 14, også kalt «mellomløsningen», som ble stående som den store konklusjonen fra utvalgets arbeid. Det var jo tross alt ganske små mindretall på hver side som ville noe annet, to på den ene siden, og fire på den andre.

«Mellomløsningen» høstet sterk kritikk fra menneskerettighetsmiljøer. Det at man overførte makt fra kirkelig statsråd (de statsrådene som er kirkemedlemmer) til Stortinget, var på mange måter mer problematisk prinsipielt sett enn den gamle ordningen, mente menneskerettighetsforsker Ingvill Thorson Plesner. Hun er en av de som har involvert seg sterkest i de menneskerettslige sidene ved statskirkeordningen.

Årsaken er at på Stortinget er det ingen krav om kirkemedlemskap, som det er i regjeringen. Mellomløsningen åpner derfor for at folk som ikke er medlemmer av kirken, blir med på å vedta lovbestemmelser om den. Plesner konstaterte at dette var et alvorlig anslag mot Den norske kirkes religionsfrihet. HEF sluttet seg til og fastslo at politisk styring eller særbehandling av ett trossamfunn framfor andre, er umulig å forsvare prinsipielt sett, og at mellomløsningen ikke bedrer denne situasjonen. HEF protesterte også mot tendensen til å se det hele som en indrekirkelig prosess. Bente Sandvig understreket gang på gang at dette må handle om *staten*, og hvordan staten skal forholde seg til tros- og livssynsorganisasjonene. Det handler ikke om reformer og behov internt i Den norske kirke, poengterte hun overfor de mange som hadde et slikt, mer indrekirkelig perspektiv.

GISKES MEDIESHOW

Resultatet av høringen etter Gjønnnes-utvalget – offentliggjort i to omganger i løpet av våren 2007 – ble preget av kultur og kirkeminister Trond Giskes noe fordreide framstilling av at det var et «overveldende

flertall som vil ha statskirke». I realiteten var det rundt halvparten av høringsinstansene som ville videreføre den grunnlovsfestede statskirkeordningen. De fleste andre ville ha mellomløsningen, og et lite mindretall gikk for fullt skille. Giske terget på seg mange da han stilte til tv-debatt med en diger stabel høringsuttalelser, som ifølge ministeren «alle gikk for fortsatt statskirke», og la det lille mindretallet som ville ha fullt skille, inkludert HEF, ved siden av for å illustrere forskjellen. Det var ingen tvil; «folket vil ha statskirke», konkluderte Giske og klappet selvsikkert på den digre bunken.

Det faktum at han da hadde slått sammen høringsuttalelsene som støttet mellomløsningen med de som ønsket videreføring av dagens ordning, ble

Det var ingen tvil;
«folket vil ha statskirke»,
konkluderte Giske og
klappet selvsikkert på
den digre bunken.

det ikke plass til i tv-ruta. Det er ganske oppsiktsvekkende, all den tid mellomøsningen er et mer radikalt brudd med dagens ordning enn det forliket mellom stortingspartiene som ble lagt fram 10. april i år (se lenger ned i saken).

Et annet høyst kontroversielt grep var at han hadde latt alle høringsinstansene telle likt. Samtlige av landets menighetsråd, kirkelige fellelsråd og kommuner var selvstendige høringsinstanser. Dermed kom mer statskirkekritiske høringsinstanser som HEF, Senter for menneskerettigheter, de høyere nivåene i kirken, og andre tros- og livssynssamfunn i mindretall. De ble veid og funnet for lett, sammenlignet med det massive flertallet av menighetsråd, fellelsråd og kommuner.

Det problematiske i å likestille høringsuttalelser fra tunge institusjoner som Senter for menneskerettigheter og store organisasjoner som HEF, med uttalelser fra tre-fire personer i et lokalt menighetsråd, fikk aldri noe gehør hos Giske. Og når han ble konfrontert med at det var ureddelig å putte tilhengere av mellomløsningen og tilhengere av status quo i samme sekk og kalle dem «tilhengere av statskirke», var standard-

svaret at det uansett «bare er et lite mindretall som vil ha fullt skille».

AP LANDER PÅ 75% STATSKIRKE

Så måtte partiene finne ut hva de mente. Her ble oppmerksomheten raskt rettet mot Arbeiderpartiet. Endringer i statskirkeordningen krever 2/3-flertall siden det er Grunnloven som skal endres. Det eneste partiet som ikke ønsker å røre dagens statskirkeordning er Senterpartiet, mens Arbeiderpartiet er folkekirketilhenger. De andre partiene på Stortinget ønsker en eller annen form for endring. Enten mellomløsningen (KrF, Høyre) eller fullt skille (SV, Venstre, Frp). Hvis Ap slutter seg til disse, har man 2/3-flertall. Men hvis Ap slår seg sammen med Sp, ryker det. Det ble derfor i realiteten Ap som avgjorde saken.

I slutten av april 2007 lander Ap et sted mellom Gjønnnes-utvalgets mellomløsning og fortsatt statskirke. Hvis mellomløsningen er 50 prosent statskirke og dagens ordning er 100 prosent, lander Ap på 75. Ap vil grovt sett ha to endringer. For det første vil de at grunnlovsformuleringen i §2 om statsreligionen fjernes. Ap vil også fjerne det mye kritiserte kravet om at halvparten av regjeringen må være medlem av statskirken. På en pressekonferanse etter vedtaket varsler Giske i tillegg at det kan bli aktuelt å sette ned en «verdikommisjon» for å finne ut hva som skal stå i Grunnlovens §2 etter at formuleringen om «den evangelisk-lutherske tro» er fjernet. Ut over dette, vil Ap ikke gjøre noen endringer. Alt skal være som før, og ikke minst; Regjeringen skal fortsatt utnevne biskoper som før.

FORHANDLINGER PÅ OVERTID

Aps landsmøtevedtak blir kritisert for å være schizofrent, prinsipplos og ikke henge på greip. Men når kritikken har lagt seg blir det stille. Ganske lenge. Alle vet imidlertid at Giske har en frist på seg. Saken må opp i Stortinget før sommerferien 2008. Men så sent som i januar 2008 har fortsatt verken opposisjonen eller noen andre hørt stort. Kanskje jobber departementet med saken, kanskje ikke. Så, utover på etterjuls vinteren 2008 begynner ting å skje. Giske har møter med både opposisjonen og kirken. Målet er å få til et bredt forlik med alle partiene. Det later til at regjeringspartiene er blitt enige om en løsning, men i denne saken holder det ikke. Giske er avhengig av opposisjonen for å få 2/3-flertall.

Dette skal slå heldig ut for de som ønsker et skille, viser det seg, i hvert fall hvis man sammenligner med det ett år gamle vedtaket fra Aps landsmøte. Forhandlingene med opposisjonen gjør at Ap og Sp må bevege seg i retning av mer skille.

Etter å ha forhandlet under sterkt tidspress, helt inntil det bare var minutter igjen til stortingsmeldingen *måtte* i trykken, kunne et samlet korps av parti-

§2 blir forandret, men det er langt igjen til idealet om skilsmisse mellom stat og kirke som HEF – og Wergeland – har frontet. Foto: Kirsti Bergh

representanter presentere den nye kirkeordningen for folket den 10. april 2008. Til og med Sp var med, etter at de med én stemmes overvekt i stortingsgruppa hadde gått med på forliket.

Den store, nye vendingen i forliket var at det nå ble åpnet for at kirken selv kan få bestemme hvem som blir biskoper. Altså en større grad av fristilling. For Ap og Sp var dette et sårt punkt, men de ble tvunget til å gå med på det av den langt mer statskirkekritiske opposisjonen. De fikk imidlertid med seg en exit-mulighet. I kompromisset heter det at kirken, før dette behandles for andre gang i 2012, skal ha gjennomført en demokratireform. Reformen skal inneholde «etablering av reelle valgmuligheter, økt bruk av direktevalg og kirkevalg samtidig med offentlige valg», heter det i forliket. Hvis denne betingelsen ikke er oppfylt, kan Ap og Sp, og hvem som helst av de andre også selvstendig, stemme mot kirkeløslivelsen når saken kommer opp på nytt i 2012.

Sp er tydeligere enn Ap på at de kan komme til å stemme mot fristillingen hvis ikke reformen får de ønskede resultater. Ap på sin side gir kun signaler om at de vil evaluere reformen etter de strukturelle tiltakene som er satt inn, uten å ta hensyn til om de har hatt noen effekt.

FORVERRING I FORHOLD TIL MELLOMLØSNINGEN

HEFs reaksjon på forliket var positiv. I hvert fall på overskriftsnivå. «Dette er et avgjørende gjennombrudd», var styreleder Åse Kleveland's hovedreaksjon i en sak på Fritanke.no rett etter forliket. Dette ble også det offisielle inntrykket av HEFs reaksjon. Men egentlig er mange hoderystende misfornøyd. Dette er riktignok en forbedring i forhold til Aps landsmøtevedtak, men det er langt fra den livssynslikestillingen HEF ønsker seg. Og det er en forverring i forhold til Gjønnes-utvalgets mellomløsning. For Den norske kirke skal fortsatt ha en særskilt forankring i Grunnloven. Og selv om det ikke lenger er «den evangelisk-lutherske lære» som skal være statens religion, har Sp fått medhold i at det skal stå i Grunnloven at «Den

norske kirke skal være Norges Folkekirke». Videre skal kirken fortsatt ha en egen kirkelov, samt at regional og sentral kirkeadministrasjon fortsatt skal være del av statsforvaltningen, blant annet.

– Vi tar til etterretning at dette er så langt regjeringen kunne komme i denne omgang, men fra HEFs side beklager vi at et flerkulturelt land som Norge gir særstilling til ett trossamfunn i Grunnloven, sa Åse Kleveland til Fritanke.no etter at forliket ble kjent.

Når det gjelder den nye §2 i Grunnloven er HEF grunnleggende positiv, selv om forbundet ikke liker at paragrafen først understreker at «Værdigrundlaget forblir vor kristne og humanistiske Arv» Andre del av paragrafen er nemlig mer oppløftende, mente general-

Det er langt fra den livssynslikestillingen HEF ønsker seg.

sekretær Kristin Mile. Der står det nemlig at «Denne Grundlov skal sikre Demokrati, Retsstat og Menneskerettighetene».

– For HEF som har menneskerettighetene som bunnplanken i sitt verdisyn, er det en seier å få menneskerettighetene grunnlovsfestet på denne måten i verdiparagrafen i Grunnloven. Vi får nå to tåkelagte verdier mot tre veldig klare, konkrete uttrykk for verdier i setning to, sa Kristin Mile i en kommentar rett etter forliket ble kjent.

Men det som i mediereferatene framstod som begeistring fra HEF, ble kraftig nyansert. I møte med kirkekomiteen på Stortinget, uttrykker HEF seg kritisk over at statskirkeordningen blir skrevet inn i

Grunnloven på ny – 200 år etter 1814. At gravferdsforvaltningen fortsatt skal ligge hos kirken blir også kritisert. Ikke minst understreker HEF at det nå er viktig å få en utredning med sikte på å få etablert en samlet religions- og livssynspolitikk. Det må være forutsetningen for at man skal kunne få den likebehandlingen av tros- og livssynssamfunn som de nye grunnlovsformuleringene inneholder. Og som menneskerettighetsforsker Thorson Plesner, mener forbundet ordningen er menneskerettslig problematisk – ikke bare i forhold til fortsatt diskriminering på bakgrunn av religiøs tilhørighet – men også i forhold til Den norske kirkes trosfrihet. Gjennom å kreve endringer i de indre kirkelige valgordningene, og å sette dette som betingelse for fristilling, blander staten seg opp i noe som egentlig beskyttes av religionsfriheten.

VEIEN VIDERE

Statskirkens videre skjebne ligger i hendene på de som skal gjennomføre demokratireformen i Den norske kirke. Den 13. mai la Trond Bakkevig fram et forslag til hvordan «det skal bli bedre kontakt mellom folk og kirke», som Ap og Sp formulerer det. Ett av de mer kontroversielle punktene, er kirkens planer om å arrangere kirkevalg i tilknytning til offentlige valg. Dette har ført til protester, blant annet fra HEF.

– At et utvalgt trossamfunn skal kunne avholde menighetsrådsvalg samtidig med et allment offentlig valg, er et klart bevis på at vi fremdeles har en statskirkeordning i Norge. En slik blanding av valg er en uting i et moderne demokrati, understreket Kristin Mile i en pressemelding som ble sitert i mange medier.

Uansett blir det spennende å følge den interne debatten i kirken. Bakkevigs forslag for å «bedre demokratiet» kommer helt sikkert til å møte motstand. Flere på den konservative sida har allerede ymtet frampå om at «Guds ord» ikke kan overstyres av et demokratisk valg.

Les mer om stat og kirke på Fritanke.no.

Hamar offentlige krematorium/gravferdslokale er et eksempel på manglende livssynsnøytralitet: her er det Jesus, engler og teksten «Når jeg blir opphøyd fra jorden skal jeg dra alle til meg».

Arbeidet for verdige seremonilokaler fortsetter

Forliket om statskirkens framtid inneholder også lovnader om livssynsnøytrale seremonilokaler. HEF arbeider for at det ikke bare skal bli fagre ord.

Kommentar

Vinjar Tuft, seremonirådgiver – gravferd, Human-Etisk Forbund

Både Norges hovedstad og de andre store byene mangler tilgang på livssynsnøytrale seremonilokaler for store gravferder. Selv de største krematoriene i Oslo har bare plass til maks 300 stoler og er også religiøst utsmykket. Ute i distriktene er det enda verre stilt. For mange er små og religiøse kapeller eller dårlig tilrettelagte selskapslokaler de eneste tilbudene. Andre er nødt til å reise svært langt og kanskje likevel til et lite egnet lokale. Mange familier velger å leie dyre lokaler, som for eksempel Grieghallens glassfoajé og Kulturhuset Banken i Lillehammer. Derfor er arbeidet for livssynsnøytrale seremonilokaler viktig.

Human-Etisk Forbund har opplevd å få gjennomslag for livssynsnøytrale seremonilokaler de seinere år. Vi håper det ikke bare er fagre ord når det i Arbeiderpartiets valgprogram og i regjeringens Soria Moria-erklæring står at «Ap/regjeringen vil bidra til at det opprettes flere livssynsnøytrale seremonilokaler». Statsråd Trond Giske har også sagt det samme i flere

fjernsynsintervjuer de siste par årene. Sterkest er statskirkeforliket mellom de politiske partiene som innebærer en videre forpliktelse. I stortingsmeldingen om stat og kirke heter det i et eget punkt at «det skal igangsettes en utredning med sikte på lovfesting av et kommunalt ansvar for at livssynsnøytrale seremonirom finnes til bruk ved gravferd og ved ekteskapsinngåelse. Utredningen skal blant annet utrede spørsmålet om finansiering».

Dette er bra, men det er ikke angitt når det skal skje. En slik utredning kan gjennomføres umiddelbart og uavhengig av stat-kirke-prosessen. Derfor bør regjeringen – på bakgrunn av de politiske partienes enighet – snarest formane kommunene om å legge sterkere til rette for likeverdige tilbud vedrørende seremonilokaler og gravferder for sine innbyggere. Mangel på livssynsnøytrale seremonilokaler som alternativ til kirken er en uverdig situasjon som vi burde være ferdig med i 2008.

Dessverre inneholder forliket også en videreføring av dagens gravferdsforvaltning. Det er uverdig at *et trossamfunn* – Den norske kirke – skal ha det lovpålagte ansvaret for forvaltningen av gravlundene/kirkegårdene der vi alle må gravlegges.

Samtidig som gravferdsordningen videreføres, heter det at det skal *gjøres «tilpasninger som ivaretar minoritetene»*. Verken i avtaleforliket eller i stortingsmeldingen er det beskrevet hva som menes med dette. Vil det bety at man sørger for praktiske an-

leggshensyn for ulike tros- og livssyns behov/ritualer, som for eksempel vasking av den døde? At religiøs vigsling kun skal skje for hver enkelt grav for å unngå splitting av familiegraver ved ulike religioner i familien? Vil det innebære nøytral fellessymbolikk på gravlund/kirkegårder som felles og offentlig gravplass? Hva med utsmykning i allmenne gravkapeller/krematorier? Eksempelvis bør dominerende, fastmonterte kristne uttrykk tildekkes, fjernes eller ombygges. Vil det innebære at det gis økonomisk kompensasjon ved ekstra kostnader, som seremoniromleie eller lang kiste-transport, i forhold til Den norske kirkes lokale og gratis tilbud for statskirkemedlemmene? Og ikke minst at kommunen skal ha egnede og livssynsnøytrale seremonilokaler til bruk for alle?

HEF vil arbeide for at departementet skal sette i gang en utredning om livssynsnøytrale seremonilokaler så snart som mulig, og fylkes- og lokallag kan også bruke formuleringene fra stortingsmeldingen aktivt overfor lokalmyndigheter. Er det planer om offentlig bygging og finansiering av ny kirke, kan HEF lokalt argumentere for å få endret slike planer til et felles og livssynsnøytralt seremonibygg. Viktige stikkord her er «likeverd», «likestilling», «ikke-diskriminering» – og økonomisk støtte til tros- og livssynssamfunn utenfor Den norske kirke «paa lige linje», som det står i grunnlovsforslaget.

Se human.no/gravferd for mer info.

Babysang i ideologisk farvann

Kirken tilbyr det. Hvorfor finnes det ingen babysanggruppe i Human-Etisk Forbund?

Tekst: Jostein Sand Nilsen

Min kropp er så liten, og havet så svært, men Jesus har grepet min hånd.

Det er ganske ekkelt og skikkelig fælt, jeg er som en flyndre i bånd
–Sånn!

Om man som nybakt forelder skulle få det innfallet at babyen fortjener det beste, som man som babyforelder gjerne får, og at alt som begynner på baby- er en god ting, kan det hende at man etter babysvømmingen og babytreningen vil prøve å få med seg babysangen. Men da vil man som ikketroende få seg en overraskelse.

Et enkelt internettsøk avslører at det er to hovedgrupper av babysang. Den foregår på musikkskoler og koster like mye som babysvømmingen. Det vil si skjorta og det hvite ut av øyet, men den er livssynsneutral. Den andre koster tjue kroner per gang til kaffe og småkaker, men foregår i kirker og er gjerne del av Den norske kirkes trosopplæring.

Må det være sånn? Siden HEF helt fra starten har kjempet for livssynslikestilling, hva om HEF starter et babysangtilbud som er billig og livssynsneutral – eller til og med humanistisk?

–Tja.

Hans-Christian Nes er fagkonsulent i HEF og arbeider med skole- og barnehagespørsmål.

– Det er liksom aldri noen som har spurt etter det. Så vidt jeg vet.

– Jeg spør her og nå, og jeg får sikkert med meg flere foreldre bare de får høre om muligheten.

– Nå er det fylkes- og lokallagene som står bak de fleste aktivitetene i HEF, så du får nesten gå rett til ditt lokallag. Men hvis det kommer en forespørsel hit, så kan vi sikkert ta det opp til vurdering og se om det er et behov for det. Det er ingenting som hindrer lokallagene å ha slike aktiviteter.

Det er en altså en mulighet. Så hvorfor har kirker og menigheter et så godt tilbud at mange HEFere går dit?

FRELSESARMEENS BABYSANG

– Kirker og babysang? Jeg tror det er litt tilfeldig.

Ruth Elisabeth Engaøy Solberg er babysangansvarlig i Frelsesarmeen, og kanskje den som mest av alle har bidratt til å gjøre babysang til en kristen ting i Norge. «Babysangguru», kalles hun bare av Institutt for Kristen Oppseding. Hun gikk på babysangkurs både i Norge og utlandet før hun bestemte seg for å starte med egne kurs da hun fikk barn selv.

– Jeg har hatt mange humanetikere på mine kurs, og alle vet at man er hos Frelsesarmeen, så det pleier aldri å være noe problem. Vi er ydmyke for alle som velger vårt opplegg.

– Om du frykter det er et problem, hvorfor tar du

da bare ikke vekk de kristne sangene fra kursene dine? Hvorfor gjør du dem bare ikke livssynsneutrale?

– Livssynsneutralitet tror jeg ikke på. Alle valg er verdivalg uansett. Når det gjelder de kristne sangene, er det en del av det verdivalget jeg har gjort. Det er viktig for meg å presentere et positivt gudsbilde, å unngå at folk har et negativt gudsbilde som kan prege dem resten av livet.

Solberg sier at i Frelsesarmeens kurs kan 3-4 av 15-20 sanger kalles kristne, og at de som regel er sanger om en guds nærhet mer enn om Jesus; de fleste av sangene passer dermed for muslimer og jøder også.

– En halvåring får kanskje ikke med seg den teologiske delen av babysangen?

– Selvfølgelig, når de er så små skjønner de ikke så mye. For babyer er musikken og samværet det sentrale.

– Om babyer ikke kan få med seg teologien, hvorfor nevner da den norske Kirke babysang som en del av trosopplæringsreformen?

– Det er det mange grunner til. Så det må du høre med dem om.

KIRKE OG TROSOPPLÆRING

– Vi organiserer bare, men jeg kan jo prøve å svare deg litt.

Kristin Frydenlund jobber med trosopplæringsreformen i Norsk Kirkeråd.

– Det er opp til hver enkel menighet om de vil ha babysang. Og det er jo ikke noe spesielt kirkelig, alle kan babysynge.

– Ikke alle vil babysynge sanger som er stenket i ideologi. Blir det ikke feil å være så vinklet i sin oppdragelse?

– Foreldre gjør alltid valg for sine små barn. Og foreldre er ulike og velger derfor ulikt. Noen velger å ha et kristent ståsted i sin oppdragelse, mens for andre vil det være naturlig å ikke velge et kristent livssyn. Og ståstedet vil jo naturlig avspeile hva en som omsorgsperson ønsker å formidle. Når det gjelder babysang, vil ikke teksten være det viktigste for små barn. Den vil de kunne få et kognitivt forhold til når de blir eldre. Det er forholdet til omsorgspersonen som er det viktigste, og sang er en av flere måter å styrke dette på. Men du burde snakke med en teolog om dette.

En barneteolog, kanskje? Det nærmeste er kanskje prosjektlederen i «Barns spiritualitet og barneteologi» på Dronning Mauds Minne i Trondheim? Sturla Sagberg, heter han. Og han mener at barn heller «innvikler» enn utvikler seg på dette området.

– Det er mye som tyder på at mennesker etter hvert som de vokser til, heller begrenser, fornektar eller får innskrenket sin åndelige kapasitet enn utvider den.

Videre sier han, som de andre to, at en nøytral oppdragelse er urealistisk, siden det å tie om Gud og religiøse fortellinger gjør tausheten talende. Om man bevisst unngår å nevne aspekter ved hverdagen som barnet vil komme i kontakt med, vil nettopp denne unngåelsen springe barna i øynene etter hvert.

Kanskje det er som nyere forskning om barns sukkerbruk: de som får minst sukker som små blir gjerne veritable sukkerfriker som tenåringer? Siden det finnes

et åndelig behov på linje med, men likevel over, et sukkerbehov?

– Det er ikke helt det samme, men noe likt er det jo: dersom den siden av virkeligheten blir tabu, dukker det gjerne opp der du minst venter det eller ønsker det. Det er foretatt en del studier av ungdomskulturen som viser det. Og dersom du går gjennom populærkulturen, dataspill, filmer, er den åndelige virkeligheten meget nærværende. Jeg ønsker at barn skal kunne få litt hjelp til å navigere i dette farvannet.

Så. Babysynging med kristne sanger, og opplæring i de religionene man møter i virkeligheten, er bra fordi man trenger hjelp til navigasjonene i de åndelige farvannene man uansett må svømme i, med mindre man rasjonaliserer dem tørre. Det blir altså nesten mer feil å ikke synge kristne sanger på babysang. Så mye ideologi som mulig.

Men samtidig definerer Sagberg «åndelig» som det å søke relasjoner utover seg selv. Åndelighet eller spiritualitet er en forståelse av at det finnes en større sammenheng som vi alle er en del av, og denne større sammenheng kan kalles Gud eller Kraft eller Menneskeheten.

– Spiritualitet kan forstås som et trekk ved å være menneske, rett og slett. Samtidig får vår spiritualitet innhold avhengig av de kontekstene vi lever i. Men om innholdet varierer, kan våre dypere spørsmål fortsette ubesvart eller underveis mot ny kunnskap – om vi får lov – eller vi slår oss til ro med at verden er bare det vi kan se og sanse her og nå. Ikke alle er tilfreds med det.

OK. Men for en humanist virker det da som om religion og åndelighet utvides til å gjelde alt som ikke er en vulgærmateriisme. Det å være åndelig likestilles med det å søke nye sannheter, dvs stille spørsmål, dvs tenke selv. Enhver filosofi vil være åndelig. Og for en humanistforelder virker det da som om dette gjøres først og fremst for å rettferdiggjøre egen åndelighet: det hjelper ikke å prøve å tenke rasjonelt om verden siden alt til syvende og sist ender opp som tro, som uttrykk for det samme uutsigelige, den samme søken etter den store, ufinnbare sannheten.

Men her ligger jo alltid paradokset for alle: å unngå arrogant skråsikkerhet på den ene siden og relativistisk laissez-faire på den andre.

BABYSANGPOLITIKK OG POLITISK BABYSANG

Så tilbake til Solberg. Kunne hun tenke seg å hjelpe HEF med å sette opp en babysanggruppe?

– Det høres bare morsomt ut å hjelpe dere å starte opp med musikkgrupper for barn og voksne. Det er ikke noe problem i det hele tatt. Men dere må selvfølgelig prege det videre på deres måte.

– Du vil ikke være med på å synge beinharde ateistsanger? Hva med Internasjonalen?

– Beinharde ateistsanger ville jeg nok ha unngått, faktisk på lik linje med enkelte kristne sanger. Om jeg skulle ha hatt et babysangkurs i Arbeiderpartiet, ville jeg helt sikkert ha laget en morsom marsj av Internasjonalen.

Men hvorfor skulle Arbeiderpartiet ha babysang? For å skape samhold i rørsla? For å føre de små barna

– Dersom du går gjennom populærkulturen, dataspill, filmer, er den åndelige virkeligheten meget nærværende. Jeg ønsker at barn skal kunne få litt hjelp til å navigere i dette farvannet.

Barneteologen

inn i bevegelsen så tidlig som mulig? For å spre Sannheten? Det er sikkert mange babysangere blant Ap-medlemmene, og de ville helt sikkert ha hatt det koselig med en babysang sammen. Kombinasjonen Ap-medlem og babysanger er ikke problematisk, men hvorfor skulle Ap som organisasjon arrangere babysang?

Babysang, og oppdragelsen som følger med den, er ikke politikk, men dels kultur, dels oppdragelse. Det dreier seg om å presentere et verdensbilde uten mulighet for innsigelser eller diskusjon, det dreier seg om å føre de små barna inn i en kultur, det dreier seg egentlig ikke om annet enn å ha det koselig sammen. Politiser babysangen, og den blir et misfoster.

Ville en eventuell HEF-babysang blitt politisk, rasjonalistisk, sekularistisk – er det derfor det er en rar ide? Og hva sier det i så fall om humanistisk oppdragelse?

HEF-BABYSANG

Hvordan skulle en eventuell HEF-babysang se ut? Om vi tar Solbergs kurs som utgangspunkt, burde de tre-fire religiøse sangene byttes ut. Men til hva? *Din tanke er fri? Imagine?* Noe annet? Et internettsøk på «Humanist songs» gir linjer av typen «Vi har en drøm om fellesskap, om hele verden som en familie/Med ingen religion som splitter oss kan vi endelig ha verdensfred». Kanskje ikke.

I bunn og grunn ville vel en HEF-babysangtilstelning ikke være til å skille fra de livssynsnøytrale babysangtilstelningene som allerede finnes. HEFs sannheter kan ikke bakes inn i sanger som religiøse sannheter kan det. Som de politiske er de ikke evige, ikke udiskutable, ikke noe man skal ta for god fisk uten videre. Man skal *tenke selv* med trykk begge steder: man skal både tenke godt, og man skal gjøre det selv, uten å blindt følge autoriteter.

Og som sannheten blir dermed HEFs babysang litt som Arbeiderpartiets: det ville vært hyggelig å ha HEF-medlemmer samlet i babysang, men det faller egentlig litt utenfor organisasjonens område. Navnefest er én ting, man har fest for det nye nurket, men babysang er mer som trosopplæring. Der kirken tar medlemmene inn så tidlig som mulig, lar HEF med-

lemmene selv velge som 15-åringer, og først da, om de vil være ordentlige medlemmer.

Om babysang er dels kultur og dels oppdragelse, burde HEF ikke ha noe ønske om å ensrette denne delen av medlemmenes verdenssyn. Kultur er så mangt: humanister snakker ikke om kulturarven bestemt form på samme måten som kristne ofte gjør det, til det er den for mangefasettert og i stadig endring. Og å oppdras og føres inn i det humanistiske livssynet, er vel en selvmotsigelse? Som i filmen *Life of Brian*, hvor alle er individer i kor.

– Det er én ting
å presentere noe
som en mulighet,
men noe annet å
presentere det som en
udiskutabel sannhet.

Humanisten

TENK SELV, UNGE

Så. Kan man egentlig lære barn å velge livssyn selv? Selvfølgelig, selvfølgelig ikke, alt ettersom. Hans Christian Nes:

– Barn har ofte en fornemmelse av hva de voksne ønsker de skal mene. Frihet til å velge selv er et gradsfenomen, man har mer eller mindre frihet, ikke enten-eller. Men at noe virker uoppnåelig betyr ikke at det ikke er et ideal å strebe mot. På samme måte

vil full livssynsnøytralitet være et nesten uoppnåelig ideal, men man bør likevel strebe etter det.

Barn vil uansett påvirkes av hva foreldrene mener, om det så er i lojalitet eller opprør: de velger ikke helt fritt. Men den andre siden er at man skal være åpen for at de kan velge annerledes enn det man tror er det beste valget. Nes igjen:

– Når det gjelder litt større barn, så er jeg skeptisk til ideologisk innsausing. Eller med andre ord: «ensidig påvirkning». Det er én ting å presentere noe som en mulighet, men noe annet å presentere det som en udiskutabel sannhet. Det står i strid med kjerneverdier i humanismen.

Barn vil uansett ha en naturlig nysgjerrighet og uoppfordret stille de rareste spørsmål, og når de kommer i en viss alder vil det kreve krefter å holde dem fra å velge annerledes enn sine foreldre. De bør få lov til det: de bør få den friheten til å tenke.

Finnes den friheten til å stille spørsmål om de allerede har fått svarene? Men hva regnes egentlig som et svar? Og hva regnes egentlig som ideologisk innsausing? Hvor går grensa mellom oppdragelse som innføring i vidsynhet og som indoktrinering til trangsynhet?

Hvordan lære barn å tenke selv? Ikke med babysang, hvert fall. Kanskje ikke med fellessang i det hele tatt? Kanskje barn tenker selv, uansett, man må bare gi dem plass til det. Kanskje oppdragelsen heller burde dreie seg om å gi barn verktøyene enn huset, og samtidig vise dem alle mulige hus, gi dem verktøyene som kan rive ned og bygge opp, endre fasader og undersøke hvordan det er bygget. Og at ingen hus skal være så lite fredet som deres eget, de skal kunne sage og hamre hvor enn de vil. Tryggheten skal ligge i deres evner som husbyggere og -reparatører, ikke i det huset andre har bygget for dem.

Ut fra tankene over betyr det ingen HEF-babysang. Det er mulig i enkelte humanister vil være uenig i en slik konklusjon. Kanskje mange vil være det. Kanskje alle vil ha egne meninger og være av en annen oppfatning.

Flott.

Oppdragelse uten sannhet

En humanistisk barneoppdragelse er krevende og har ingen fasit. Men gir barn som kan ta egne valg.

Tekst: Kirsti Bergh

Mange humanister er opptatt av å gi sine barn muligheten til å velge livssyn selv. Men vil det ikke være uunngåelig at foreldre overfører sitt livssyn i måten de oppdrar og forholder seg til sine barn på?

Pedagog og selv forelder med humanistisk ståsted Tjalve Gj. Madsen mener det er fullt mulig å lære barn å velge selv, og at det er selve kjernen i en humanistisk oppdragelse.

– Det er mange forskjellige varianter av humanisme, men det grunnleggende må uansett være å ta utgangspunkt i mennesket. Og det som kjennetegner mennesket, er å kunne tenke rasjonelt og ut over seg selv – og dermed å kunne ta valg og ansvar. Å ta ansvar innebærer å ta valg.

Han mener foreldre ofte er redde for å påtvinge barna sitt syn, og det er bra. Å skulle erstatte Gud med seg selv, trenger ikke nødvendigvis være bedre. Men samtidig trenger barn rammer. Det viktig at foreldrene har en verdiforankring som vises i de hverdagslige avgjørelsene. Handling er viktigere enn ord.

– Det er også en balanse mellom ytterpunktene i det selvhevdende egosentrerte og det selvutslettende fellesskapet. Man kan lett falle i et ensidig perspektiv der en blir så glad i seg selv og sine kjære små at man mister av synet at vi er del av et fellesskap der man kan og skal bidra, men der man også kan og skal lære å lytte, kunne ta imot og bli påvirket. Det ligger en fare i det å gi mennesket en så unik posisjon i tilværelsen at det rettferdiggjør at mennesket kan gjøre hva som helst med omgivelsene. Derfor bygger i hvert fall min humanistiske barneoppdragelse på et ansvar for totalmiljøet, understreker Madsen.

LÆRE AT VI IKKE FORSTÅR

I tillegg må humanistiske foreldres verdigrunnlag bygge på respekt for andre.

– I praktisk barneoppdragelse blir empatibegrepet helt sentralt. Ikke bare for de som mener eller handler som oss selv, men kanskje særlig ovenfor folk med andre oppfatninger, erfaring og kulturell bakgrunn. Empatien er grunnlaget for forståelse, som så i andre omgang kan utfordres med logikk, argumentasjon og vitenskap.

Som humanistisk forelder kan du ikke lære barn hva som er sannheten.

– Men du skal lære ungene hva du mener og tror, og hva som er ditt grunnlag for å ta avgjørelser. Når ungene er små, må de oppleve at de voksne tar ansvar og valg for dem, ut fra sitt verdigrunnlag. Og når de blir større, må de få finne ut om de er enige med foreldrene.

For at barn skal kunne bli i stand til å velge selv – må de gradvis fra de er bitte små læres til å gjøre

egne valg, i små og store saker. Samtidig må de etter hvert som de er i stand til å takle det, læres opp til at det er mye vi ikke skjønner.

– Så kan de forstå at vi er del av en utvikling; for femti-hundre år siden var det mye vi ikke visste som vi nå vet, og slik vil det sikkert være framover. Men det eneste vi kan gjøre, er å ta utgangspunkt i det vi vet, og så må vi prøve å ta våre beslutninger på den bakgrunn.

Dette framhever Madsen også som et dilemma i en humanistisk oppdragelse, spesielt når det er slik at ting endres fort.

– Særlig i en tid der det skrises på sterke ledere og klare svar. Vi må tåle å leve uten sannhetsgaranti. Alternativet er å overføre ansvaret til dogmatiske skrifter eller høyere makter. For meg blir dette ansvarsfraskrivelse.

– *Kan det være slik at de religiøse har et fortrinn når de skal oppdra sine barn til å bli moralske mennesker?*

– Det er klart lettere fordi mange av svarene er gitt og nedskrevet, mens humanisten må argumentere

for sine handlinger ut fra sitt ståsted. Samtidig er det jo slik at de moderne kristne barneoppdragerne har mange verdier som sammenfaller med humanistisk tenkning. Forskjellen er at en humanist erkjenner at *her stopper vår forståelse*, mens en religiøs kan bruke høyere makter/en gud som forklaring. Det viktigste, synes jeg, er det at en humanist ikke kan fraskrive seg ansvar.

– *Hva gjør en humanistisk forelder så hvis barnet kommer hjem og erklærer at det tror på Gud?*

– Hvis barnet sier «jeg tror på gud», bør foreldrene etter min mening ta dette på alvor, gjerne følge det opp med spørsmål som gjør at barn og foreldre sammen kan tenke åpent, kreativt og variert om det. Religiøse spørsmål er ofte en døråpner til mange spennende eksistensielle spørsmål i tilværelsen. En av de største utfordringene for foreldre ligger i å være tydelig på egne meninger, samtidig som barna opplever å bli respektert og tatt på alvor med de oppfatninger de uttrykker. Voksne kan lett komme i en manipulerende rolle i kraft av sin foreldreposisjon, sin erfaring, sin kunnskap og sitt språk. Så kan en *etter hvert* også

Tommelfingerregler for humanistisk oppdragelse:

- vær glad i livet
- ha fokus på barnets sterke sider
- utvikle barnets empatiske evner
- lær barnet å ta vare på venner og omgivelsene
- vis respekt for at folk er ulike
- dyrk spørsmålet mer enn svaret
- ta så gode valg du kan ut fra dine forutsetninger

(Tjalve Gj. Madsen)

Forts. fra forrige side

komme med utfordrende, spørsmål; omkring de valgene de gjør, de meningene de har og til det de lærer i skolen. Kanskje kan de også oppfordre dem til å se om det fins andre som mener noe annet, for å få de til å se at her er det forskjellige synspunkter. De gode, åpne spørsmålene er vanligvis langt sterkere og viktigere enn de lukkede svar.

Men Madsen understreker at det er viktig å respektere barnets ståsted i forhold til dets intellektuell modenhet. Ellers kan foreldre fort bli autoritære, tanke-messige overgripere.

– *Hva med døden, den virker det lettere å snakke om for en religiøs barneoppdrager?*

– Det viktigste er å skape trygghet rundt temaet, slik at man slipper spekulasjoner og urealistiske håp, som seinere kanskje kan skape problemer. Selv synes jeg det er viktig å formidle en erkjennelse av livet; at en blir født og at en dør – og at det ikke er noe tragisk i det. Jeg tror forståelsen av døden er en viktig del av ikke-religiøs virkelighetsforståelse. Og det er viktig å formidle at selv om menneskene er borte, er det ikke tomt etter dem – igjen er våre minner, ideer de hadde, handlinger de har gjort. Det er ting vi vil bære med oss og ha nytte og glede av lenge etter at noen er død.

Og, nettopp gleden over mangfoldet, fokus på det vakre i naturen og menneskenes fantastiske muligheter, synes Madsen er et av de viktigste poengene i en humanistisk oppdragelse.

– Oppdragelsen skal gi barna lyst på livet og mot til å ta ansvar for det.

Georg vil ikke få alle svarene av far, Odd Magnus Nilsen, men han vil ganske sikkert få høre mange av hans meninger.

– Ingenting bare er sånn

Den beste oppdragelsen er den uavklarte, mener tobarnsfar Odd Magnus Nilsen.

Tekst og foto: Jostein Sand Nilsen

Dagens far tar sin del av foreldrekvoten, og vel så det. Dagens far mater den oppvoksende slekten og diskuterer guds vesen. Dagens far er Odd Magnus Nilsen, filosofiutdannet og andregenerasjons HEF-medlem. Dagens opphav er Georg, åtte måneder, lillebror til Leonard på 2 og et halvt år, og i ferd med å mates.

– Jeg vil prøve å ikke gi ham alle svarene. Ofte fins det jo ikke engang svar. Hvor gammelt kosmos er, for eksempel, eller hva som er det moralsk beste. Jeg har ikke svar på de spørsmålene. Jeg tviler på at noen har det endelige svaret på de spørsmålene – og når det gjelder det siste, om det engang *eksisterer* et allmenngyldig svar.

Georg smatter videre, storøyd.

– Selvfølgelig, jeg vet hva jeg mener om mange ting, og jeg kommer ikke til å holde alle meningene mine for meg selv.

– *Heller ikke der hvor det ikke finnes noen fasit?*

– Det viktige er at de lærer å tenke selv. Og jeg tror ikke barn blir bedre tenkere av å ha en far som aldri tar standpunkter. Selvfølgelig, mine meninger

vil jeg presentere som nettopp meninger, ikke som endelige svar – og om de har andre meninger, vil jeg ta dem på alvor og prøve å diskutere saken med dem. Men samtidig tror jeg det er viktig å vise at det å ha meninger faktisk betyr noe, at det har noe å si om du mener det ene eller andre.

– *Så hvordan vil du finne balansen mellom å tre ting nedover hodet på barnet og å ikke la det bryne seg på dine meninger i det hele tatt?*

– Det er selvfølgelig ikke alltid like lett. Jeg prøver på den ene siden å forklare hva som virker mest troverdig på meg, og hvorfor det virker troverdig. På den annen side prøver jeg å ta standpunkt i hver enkelt sak og ikke blindt følge ideologier. Filosofiens vesen er å ikke ta noe for gitt. Det er en god leveregel.

– *Sånn er det bare...*

– Åh, nei, det er et nederlag å si det! «Sånn er det bare». Ingenting bare er sånn. Egentlig er alle standard svar av den typen forferdelige: «Sånn er det fordi pappa sier det», «sånn er det fordi Gud har bestemt det». Ouf. Nei, den beste oppdragelsen er uavklart: si mye, presenter mange mulige sannheter og oppfordre barnet til å ta stilling selv.

Georg er sulten og gaper etter mer mat. Av og til blir pappa ganske så oppslukt av helt uvesentlige ting.

EPLEKJEKKERI

Men hvordan ville det være om Georg en dag kommer hjem og har blitt frelst og virkelig religiøs?

– Det ville vært veldig rart. Om han etter å ha hørt meg beskrive de kristnes oppførsel som tullete, at å lære å be er indoktrinering og at mange religioners største feil er at de mener de alene besitter sannheten – og så oppleve at han går mot alt dette? Veldig, veldig rart.

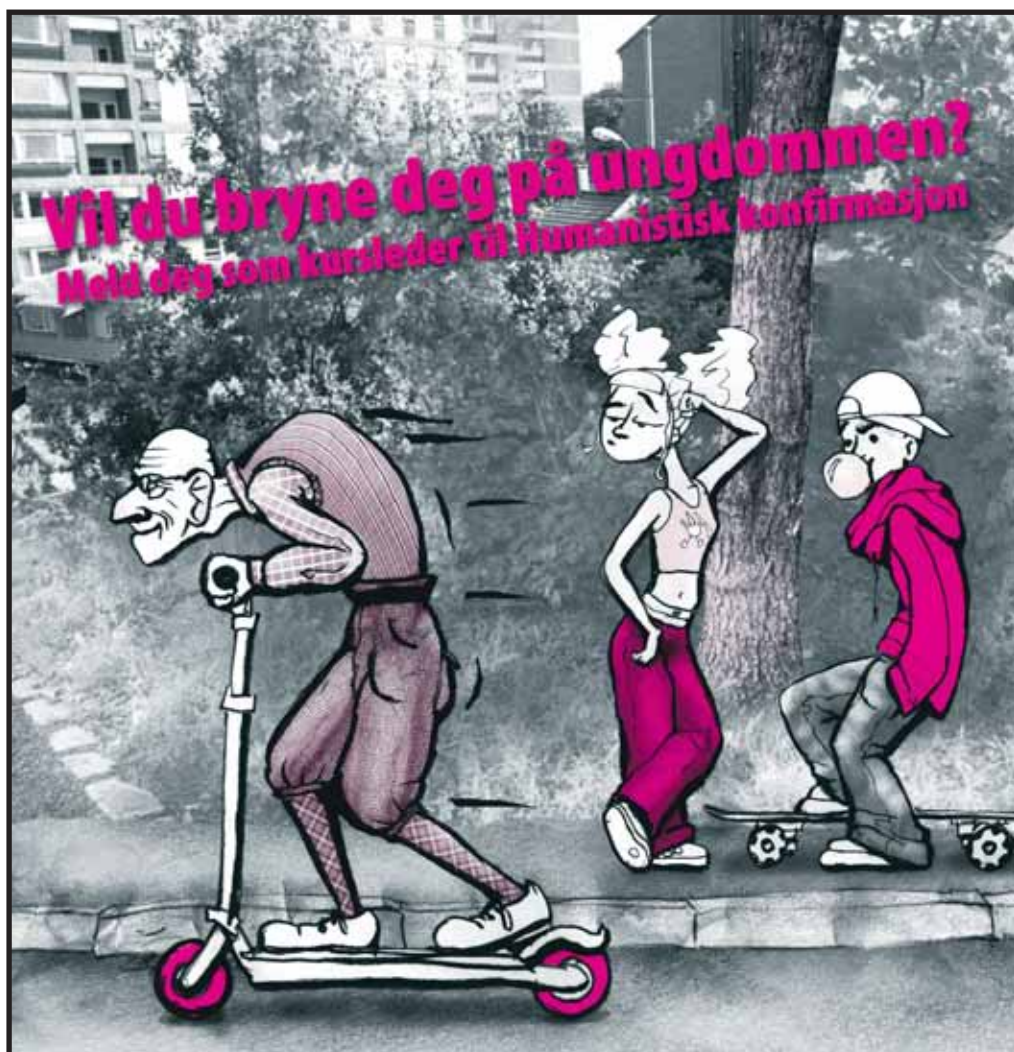
– *Det ville ha for så vidt vært et uttrykk for å tenke selv?*

– Jo, men... Jeg setter ikke alle kluter inn på å hindre religiøse tanker hos barnet. Litt religion trenger ikke være så ille. Det som er verst, er de store, enkle svarene: Gud vet alt. Så å regne seg som kristen er ikke så ille som å kjøpe alle kristendommens svar, eller en gitt sekts svar, på alle spørsmål som måtte dukke opp.

– *Det er kanskje mer sannsynlig at han går andre veien og godtar din beskrivelse av kristnes oppførsel som tullete. Du er ikke redd han får et i overkant negativt syn på kristne av det?*

– Hehe, jeg er kanskje ikke helt nøytral der. Jo, han vil nok gå gjennom en mobb-de-kristne-periode. Det vil han nok bare ha godt av: enkelte ganger er det av det gode å være litt eplekjekk og få noen trøkker. Man vokser på og lærer av det.

Og etter å ha vokst og lært ender man som voksen og mener at vi er egentlig ganske like – og, som Nilsen sier, at det er ikke et vanntett skott mellom troende og ikke-troende.

Vær en aktiv humanist!

Rundt i landet trenger 10000 ungdommer 500 voksne humanister som kan være deres kursledere i kurset om livssyn og etikk til Humanistisk konfirmasjon vinteren/våren 2009. Human-Etisk Forbund er avhengig av frivillige humanister for å videreføre denne stolte tradisjonen som tusenvis av ungdommer velger å ta del i hvert år. Vi trenger ansvarlige voksne – med variert alder og bakgrunn. Har du egenskaper og interesser som gjør nettopp deg til en kursleder de vil trives med, og som kan være med og skape engasjement, stimulere til ansvarsbevissthet, toleranse og tilkrittisk tenkning – så meld deg til oppgaven.

Ungdommenes egne erfaringer er utgangspunkt for behandling av viktige temaer som, menneskerettigheter, livssyn og humanisme, ansvar for verden, identitet, kropp og kjønn, samt andre temaer.

Du vil få opplæring og honorar.

Våre kursledere har svært ulik bakgrunn og erfaring. Les mer om Humanistisk konfirmasjon på www.human.no/seremonier/konfirmasjon/ mer om konfirmasjon. Ta så kontakt med ditt lokallag eller fylkeslag ved å velge fylke/lokallag og ta en prat. Kjenner du en som kan være rette person til dette engasjementet så vis han/hun annonsen.

Human-Etisk Forbund

Møt Jan!

Jan har vært fast giver til HAMU i mange år. Han sier selv hvorfor:

«Jeg kan vel si det er todelt: Det er viktig at HEF 'eier' en hjelpeorganisasjon – HAMU. Det er en fin måte å vise humanisme i praksis på. Jeg har representert HAMU i India to ganger og sett og opplevd prosjektene der. Det er umulig å ikke bli berørt. Det dreier seg om å ha møtt personer som bokstavelig

talt har blitt reddet og fått et nytt liv, en ny sjanse. Men det dreier seg også om å ha møtt den entusiasmen, innsatsviljen og seriositeten som våre indiske samarbeidspartnere legger for dagen, uten annen lønn enn til livsopphold. Det står det enorm respekt av.»

HAMU overførte i 2007 ca. kr 900 000 til fem prosjekter i India. For å gi flere en stabil og trygg framtid, må vi være sikre på at våre trofaste givere vil fortsette å sende penger til oss. For at hjelpen skal nå flere, er vi avhengig av flere faste givere.

Bli fast giver!

Kontonummer: 6026 05 32629

OM HAMU

HAMU er norske humanisters hjelpeorganisasjon. HAMU har siden starten i 1993 hatt prosjekter i India. I 2004 ble virksomheten utvidet til å støtte prosjekter i Nepal og Uganda. I 2007 kom Brasil inn som et nytt satsingsland.

Flere opplysninger om HAMU og våre samarbeidspartnere finner du på

www.hamu.no

HAMU har ikke selv noen ansatte i de ulike landene. Arbeidet blir gjort utelukkende av lokale samarbeidspartnere.

Kinesisk forverring før OL

OL skulle gje betre tilstand for menneskerettane i Kina. Tvert om har skjedd.

Tekst: Kristian Bjørkelo

Handteringa av den store naturkatastrofen som nyleg råka Kina, jordskjelv etterfølgt av flaum, står i sterk kontrast til nabolandet Burma. Burma lukka seg fullstendig, og nekta å ta i mot utanlandsk hjelp, medan Kina opna grensene for hjelp både frå vest og aust, og let vestlege reporterar kringkaste bilete av den fryktelege øydelegginga og myndigheitenes desperate hjelpearbeidarar. Dette er eit nytt og opent Kina, fjernt frå Maos dagar då naturkatastrofar var noko som skulle dyssast ned, både på nasjonalt og internasjonalt nivå. Denne nye openheita kan ein sjå i lys av Kinas forsøk på å tilnærme seg sine handelspartnarar, og kjem veldig godt med no når landet verkeleg treng det, men strekk den seg så langt som vi vert lova?

Juli 2001, kort tid etter Beijing vart tildelt årets OL, lova kinesiske myndigheiter full pressefridom. Nye lover og regler gav rett nok utanlandsk presse friare tøyler til å dekke førebuingane til OL, men det er framleis lang veg til full pressefridom. Både nasjonal og internasjonal presse heldt fram med å verte framleis utsett for trugslar og fysisk vald, særleg om dei feistar å dekke menneskerettane. Då det braut ut opp-

tøyer i Tibet i mars, vart det openbart for det internasjonale samfunnet at Kina ikkje hadde endra sin strategi for å løyse interne politiske problem. Pressa vart kasta ut av Tibet, og kinesiske myndigheiter sørgja for å stenge kommunikasjonen inn og ut av den autonome regionen, samstundes som dei slo hardt ned på dei tibetanske protestantane. Tibetanske munkar er berre ein av fleire etniske og religiøse grupperingar som vert freista undertrykt av kinesiske myndigheiter. Godt kjend er forfølginga av Falun Gong rørsla, og separatistar i det hovudsakleg muslimske Xinjiang Uighur-regionen vert skulda for å planleggje terroraksjonar mot OL i Beijing.

I Kina vil ein òg oppleve at internettet er sterkt sensurert. Ikkje berre gjennom at obligatoriske filtre utelukkar sider eller at myndigheitene driv streng kontroll av innhald på kinesiske nettsider. Myndigheitene har òg alliert seg med viktige aktørar som Yahoo og Google som sensurerar kinesiske nettsøk. Det har òg blitt varsla at myndigheitene no vil overvake SMS-trafikken til kinesiske innbyggjarar for å få has på undergravande aktivitetar.

MEIR BROTT MED OL

Den Internasjonale Olympiske Komiteen (IOC) har argumentert, med Kina nikkande i bakgrunnen, for at OL i Beijing vil leie til betre tilstand for pressen og menneskerettane i Kina. Diverre dokumenterar Amnesty sin ferskaste rapport tvert om. Den siste bølga av brott på menneskerettane i Kina kjem ikkje på tross av

OL, men *som følge av OL*. Dette har særleg gått utover aktivistar og journalistar som har påpeikt denne samanhengen. Alt tyder på at kinesiske myndigheiter har heller valt å rydde vekk synlege teikn på landets problem frå Beijing enn å gjere noko med sjølve problema. Amnesty sin rapport fortel om aktivistar og journalistar som vert bortført, truga og torturert, andre vert overfalt på open gate, sjikanert av politi eller arrestert.

Kinesiske myndigheiter har tatt i bruk eit alternativt straffesystem der aksjonistar og dissidentar vert idømd straffarbeid og omskoleringsleirar for «oppvigleri». Slik vert dei rydda av vegen før OL, utan tiltale og dom. Dette kjem i tillegg til dei mangfaldige aksjonistane som vert haldt i fangenskap for sine politiske aktivitetar. For å rydde opp til OL har kinesiske myndigheiter i seinare tid òg tatt i bruk massearrestasjon av grupper som kjem til Beijing for å protestere, ein praksis som offisielt vart avslutta i 2003.

Amnesty sin rapport dokumenterar òg at medan kinesiske myndigheiter hevdar at talet henrettingar er gått ned, i tråd med lovnadane knytte til OL, så har myndigheitene enno ikkje lagt fram konkrete tal som provar dette. Tvert imot meiner Amnesty at bruken av dødsstraff no vert utvida til ikkje-dødelege brotsverk, og er uroleg for at dødsstraffa vert oppretthaldt for å halde liv i lukrativt organsal.

Alt i alt tyder Amnesty sin rapport på at det er langt att til at Kina og OL har innfridd lovnadane til IOC, og at menneskerettssituasjonen heller har vorte forverra i samband med OL.

Kulturavhengige menneskerettigheter?

Er menneskerettighetene vestlig imperialisme basert på en individualistisk tenkemåte som overordnes alle andre hensyn? Må vi se annerledes på ytringsfrihet og dødsstraff i Kina enn i USA?

Tekst: Lillian Hjorth

Påstanden om at menneskerettighetene ikke gjelder for alle er alvorlig, og argumentasjonen bør settes under lupen.

Det er ingen tvil om at det å beskytte enkeltmennesket er rettighetenes hovedpoeng. Imidlertid må ikke «individualistisk» leses som «egoistisk». Det moralske standpunktet er at alle personer har det samme menneskeverd, og derfor skal alle ha lik beskyttelse. Historien er full av eksempler på kulturer og systemer der individet har hatt liten eller ingen verdi og er blitt ofre for makthavnernes ideer og ekspansjonstrang. Menneskerettighetenes utvikling kan leses som de svakes kamp mot de sterke og forstås som en form for balansering av ulikhet i makt mellom myndighetene på den ene siden og individene på den annen.

Først med Verdenserklæringen om menneskerettighetene i 1948 ble vern om menneskeverdet nedfelt som et globalt prinsipp. De internasjonale menneskerettighetene er en historisk nyvinning, og kjernen er nettopp individets beskyttelse. Mange vil si det var på høy tid, to tusen år etter starten på vår tidsregning.

Siden 1948 har statene i FN og andre organisasjoner forhandlet frem mer enn 100 dokumenter om menneskerettigheter. De fleste stater – inkludert Kina – har ratifisert forpliktende konvensjoner. Uansett hvor høyt diskusjonen går om vestlige lands innflytelse, er det et faktum at menneskerettighetene i dag har global støtte.

MÅLET MÅ VÆRE DEFINERT

Det at menneskerettighetene er universelle, betyr ikke at alle land skal utvikle seg likt og i samme tempo. Statene har forskjellige historiske, økonomiske og politiske forutsetninger, noe som tilsier en gradvis utvikling der også kulturelle tradisjoner blir tatt hensyn til. Imidlertid bør det kreves av landene som har forpliktet seg til konvensjonene, at målet er definert og retningen klar: menneskerettighetene skal realiseres.

Kanskje er det på grunn av menneskerettighetenes spredning og økte oppmerksomhet, at motstanderne av deres universalitet synes å få økt spalteplass. Noen av kritikerne hevder, kort oppsummert, at det ikke finnes moralnormer som gjelder for alle kulturer. Disse *kulturrelativistene* mener tvert imot at kulturer må forstås på bakgrunn av seg selv, og at det som passer et sted, ikke nødvendigvis passer et annet.

Det finnes ulike grader av dette perspektivet som varierer i forhold til hvor «relativt» man forholder seg til kulturene. Jo mer «relativt», jo sterkere kan

perspektivet kritiseres. En radikal tolkning har konsekvenser det er viktig å reflektere rundt. Amnesty-gruppen som diskuterte dødsstraff kan illustrere poenget. En deltaker hevdet at det var riktig å protestere mot USAs bruk av dødsstraff, men ikke mot Irans, fordi «der var dødsstraffen en del av kulturen». Konsekvensen blir en gradering av menneskeverdet og at det iranske mennesket blir mindre verdt enn det amerikanske.

En del kulturrelativister argumenterer som om kulturer er statiske, noe de ikke er. Samfunn er snarere i stadig endring, og derfor er det nødvendig å ha et

Dersom kollektivet ikke innrømmer enkeltmenneskenes rettigheter, bør alarmklokkene ringe.

bevisst forhold til hvilke normer og tradisjoner som skal ivaretas eller innlemmes. I vurderingen bør politiske, moralske og fremtidsrettede momenter vektlegges og ikke tradisjonsbundne historiske – «fordi det alltid har vært sånn».

Videre fremheves det stadig at de «individuelle» menneskerettighetene ikke passer for samfunn i Asia og Afrika der kollektive verdier er mer fremtredende. Til det kan anføres at menneskerettighetene ikke innebærer at alle samfunn må organiseres likt. Det åpnes for kulturell variasjon, dog innenfor klart optrukne rammer. Dersom asiater eller afrikanere vil vektlegge familien og storsamfunnets harmoni og orden fremfor individuell frihet, har de mulighet til slik påvirkning gjennom utøvelsen av sine rettigheter.

Likestilling mellom kjønnene er et annet område der det finnes stor kulturell variasjon. I utgangspunktet har kvinner og menn like rettigheter og det vil være et klart brudd dersom stater nekter kvinner å stille til valg. Imidlertid er det opp til kvinnene selv om de ønsker å la seg nominere. Dersom de vil avstå – kanskje fordi det er uvanlig i deres kultur – har de frihet til det. I siste instans er det stemmegiverne, som også er preget av lokal skikk og bruk, som avgjør.

INGEN RESPEKT FOR UKULTURER

Slike valg må respekteres, men forutsetningen er at det er *frie valg*. Og da er vi tilbake til rettighetenes grunnleggende individorientering. Dersom kollektivet ikke innrømmer enkeltmenneskenes rettigheter, bør alarmklokkene ringe. Kulturers skikker må bare tas vare på dersom de er ønsket. Nødvendigheten av massiv statlig innblanding er det klareste eksempelet på at «tradisjoner» ikke har befolkningens respekt. Da bør de heller ikke ha vår. I slike sammenhenger må ikke forsiktighet og det å ta hensyn til «kultur», forveksles med passivitet. Noen ganger kreves det at vi handler i forhold til våre verdier, selv om andre ikke er enige, enten det vi reagerer på er vestlige eller andre kulturers tradisjoner. I samfunn der skikken er å drepe det første barnet dersom det er en jente, der antisemittisme brer om seg eller der annerledestenkende fengsles, bør «tradisjonene» verken få vår respekt eller toleranse.

Noen stater har større utfordringer med å realisere menneskerettighetene enn andre, deriblant Kina. Det er viktig ikke å bli historieløse, men se at landet på grunn av sin historie, sitt autoritære styresett og store befolkning har en lang vei å gå. Imidlertid bør retningen være klar. Dersom borgernes rettigheter bevisst undergraves av myndighetene, er det berettiget og nødvendig med kritikk.

Hva er menneskerettigheter?

Leder for menneskerettighetsakademiet, Lillian Hjorth, tar for seg forskjellige aspekter ved menneskerettighetene. Send gjerne spørsmål til: lillian@mr-akademiet.no

Mr. Scientologikritikk

Andreas Heldal-Lund er en av verdens ledende kritikere av scientologikirken. Men han er også en aktiv humanist som sysler med mye mer enn å jakte på sekter.

Tekst: Didrik Söderlind Foto: Elisabeth Tønnesen

«Nordmannen Andreas Heldal-Lund er en sentral pådriver i å spre anti-religiøs hat blant ekstremister. Og han handler ikke bare på egne vegne. Heldal-Lund har forbindelser til organisasjoner som har som formål å vanære og ødelegge religioner.

Heldal-Lund begynte å markere seg innenfor det ekstreme anti-religiøse miljøet i 1994, da han plutselig meldte seg for Hedningsamfunnet og tok initiativ til å starte et lokallag i Rogaland. Han begynte umiddelbart sine angrep på kristendommen. Hans mange og energiske aktiviteter inkluderte å skrive for Hedningsamfunnets blad «Oss hedninger imellom», artikler som var klart anti-religiøse og fiendtlige mot den kristne kirken.»

Ikke nok med dette, Heldal-Lund har til og med forbindelser til den dømte terroristen Lars Gule!

Ja, slikt kan man faktisk lese om Andreas Heldal-Lund. Formuleringene i kursiv er oversatt direkte fra Religious Freedom Watch, en nettside drevet av scientologen Joel Phillips. Forhåpentligvis skjønner du at de er litt vrøvlete, men de er faktisk en god pekepinn på hva man må være forberedt på når man kritiserer scientologikirken. Og Andreas Heldal-Lund er en av verdens mest kjente scientologikritikere.

Men før vi gir oss i kast med scientologikritikken, la oss starte med begynnelsen: Andreas Heldal-Lund ble født i Oslo, i en godt stilt familie på Smestad, i 1964. En skilsmisse førte unge Andreas inn i en tilværelse som økonomisk sett lå litt nærmere den norske normen. «Heldigvis», som han selv sier det. Tenåringen ble radikal, medlem av Sosialistisk Ungdom og var i utkanten av Skippergata, husokkupasjonen der Blitz-miljøet ble født.

– Men jeg var mer en groupie enn en aktivist, sier han selv.

Groupielivet må ha vært en kortvarig fase, for om det er noe som har kjennetegnet Heldal-Lunds liv, så er det at han ikke er noen passiv deltager.

EN HEDNING VOKSER OPP

Familien var kristen og lett pinsevennlig.

– Jeg kan jo Fader Vår utenat og synger med på salmer når jeg hører dem på radioen, uten å tenke meg om, ler Heldal-Lund.

Men «de snakket aldri om Jesus eller Gud», og religionen ble ikke dyttet på ham av andre, heller. Noen prestehater er han derfor ikke, selv om religionskritikken ble en av hans fanesaker.

– Jeg hadde et sterkt personlig opprør da jeg oppdaget at det fantes mer enn kristendommen. Under siviltjenesten fikk jeg en brosjyre med noen humanistgreier av en fyr som het Egil. I den brosjyren fant jeg alle de svarene jeg tidligere hadde brukt Gud og Jesus til. Som da jeg ba under dyna da jeg ble mobba fordi jeg var feit, sier han.

Den nyfrelste religionskritikeren endte opp i Hedningsamfunnet.

I dag er Heldal-Lund medlem av Human-Etisk Forbund, og har vært aktiv med blant annet konfirmasjonsarbeid i 15 år.

– Når jeg jobber med humanistiske konfirmanter i dag, ser jeg hvor smarte og oppvakte de små jævlene egentlig er. Da jeg var 14-15 år ... Herregud, jeg visste ikke noen ting. Jeg mener å huske at jeg ikke hadde noen selvstendige tanker, og at jeg var på et åtteårs-

nivå i forhold til de som er unge i dag. Det gjør meg litt forbanna: hvorfor var det ingen som utfordret meg til å tenke skeptisk, hvorfor måtte jeg oppdage alt det selv? På den andre siden har det gitt meg et mye sterkere eierskap til mitt eget livssyn. Fordi jeg har måttet finne ut av det selv, kan jeg si det er mitt, i stedet for at jeg er blitt indoktrinert humanistisk.

Det brede ansiktet bryter ut i enda bredere latter.

– Jeg er veldig enig med Richard Dawkins og dagens aggressive religionskritikk i at det farlige med religiøsitet er at noen setter noe over mennesket. Tankegangen om at målet helliger midlet finner man i kommunismen også, men den er sterkere og mer åpenbar i religionene. Det kan få fornuftige mennesker, mennesker som er godheten selv, til å gjøre fæle ting.

Selv tror han at han kunne vært et veldig lett offer for en kult som scientologikirken da han var tenåring.

– Rett person med den universelle løsningen for å redde verden hadde fått meg på kroken, grunner han.

Og på én krok havnet han nesten.

Heldal-Lund prøvde seg egentlig ikke på videre utdanning, men som god radikal og fritenker havnet han på Forsøksgymnaset i Oslo i halvannet år. I miljøet rundt Forsøksgym opererte Tvind, en sektlignende organisasjon som finansierer ledelsens luksusliv gjennom tvilsomme «u-hjelpsprosjekter» som UFF-butikkene. Tvind har blitt sterkt kritisert fra humanisthold, blant annet i tidsskriftet Humanist på 90-tallet.

Unge Andreas ble engasjert, og var klar for å dra til Afrika for å bygge skoler.

– Noe som var ganske dumt, for det var nok ingen som ville passe dårligere til å bygge skoler enn meg.

– Jeg digger mennesker som er annerledes, det er kjedelig å bare omgås meningsfeller.

Heldigvis var jeg for feig eller lat og hadde foreldre som ikke støttet den ideen. Så det ble aldri noe av det, ler han.

FRA RADDIS TIL DIREKTØR

Annet radikalt engasjement ble det likevel mye av.

– Jeg var passi-fist og sossi-alist, sier han, med trykk på første stavelse: Slik korrekt språkbruk var i radikale kretser på den tiden. Men som så mange andre med ubestemmelig klassebakgrunn har han en litt forvirret sosiolekt. -A og -en-endelsene blandes vilt, gjerne i samme setning.

Raddisfaktene er det lite igjen av i dag. Heldal-Lund har press i buksene, haken er nybarbert, håret velstelt og med et kledelig stenk av sølv. I det hele tatt ser han ut som det han er: daglig leder i en norges-filial av et amerikansk konsern, som tar en kopp kaffe i kafeen på Grand Hotell (selv om han bor hos moren sin når han er i Oslo).

Karrieren begynte å skyte fart da Heldal-Lund flyttet til Stavanger på begynnelsen av nittitallet.

– Da jeg kom til Rogaland fikk jeg plutselig jobb og posisjon, bil og penger, og ble ganske korrumpert av det. Spranget var stort fra å være SVer og LO-til-litsvalgt i Posten til å bli daglig leder i et amerikansk konsern, samtidig som spranget ikke er så stort. Livet er litt mer komplisert, men jeg har til gjengjeld fått litt mer perspektiv, ler han.

Etter hvert ble han administrerende direktør, og med tiden har han tonet ned visse interesser.

– På et punkt sømmet det seg lenger ikke å stå på stand for Hedningsamfunnet.

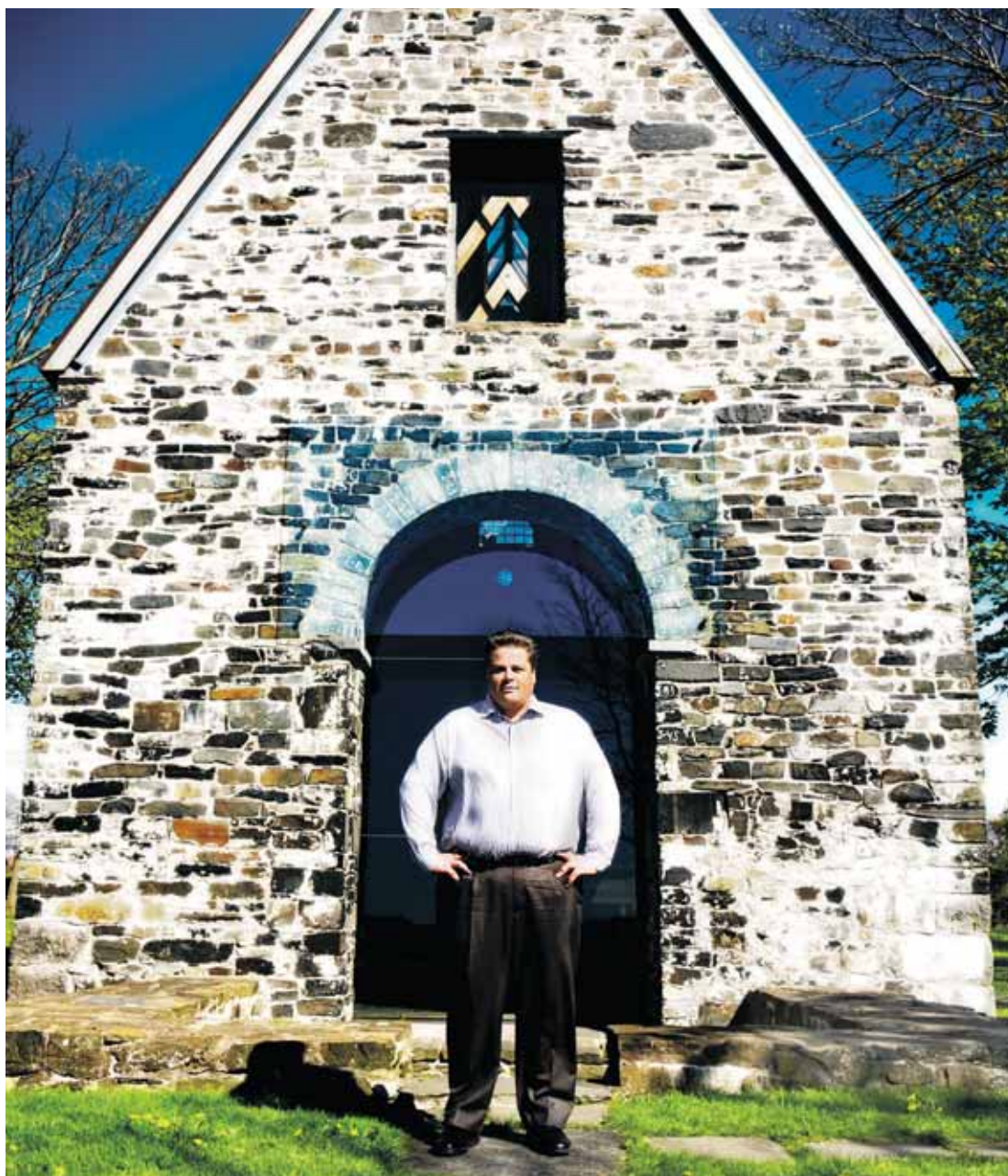
Men dersom noen skulle tro at han la av seg engasjementet, må de tro om igjen. Heldal-Lund er en av dem som mener at det kanskje er litt i overkant å tro at man kan forandre verden, men at man skylder sine medmennesker å prøve. Resonnementet ser ut til å gå som følger: Fordi hans mor måtte få mye blod da han ble født, må han selv yte sin skjerv tilbake for å få regnskapet til å gå i null.

Blant de mange tingene han gjør for å yte sin skjerv, er å være en veldig aktiv humanist. Han er styremedlem i Human-Etisk Forbunds lokallag i Stavanger, og sysler med konfirmasjonsundervisning og navnefest. Dessuten er han vigsler, og viet nettopp sitt ellevte par, der den ene halvdel var hans beste venn.

– Jeg tenkte jeg skulle bli gravferdstaler etter hvert, men tenkte jeg måtte gå omveien via de litt hyggeligere og oppbyggende, sier han.

«ANTI-RELIGIØS EKSTREMIST»

Når han ikke jobber, er engasjert i HEF, sammen med venner eller ser film (Heldal-Lund er selverklært film-gal) sitter han foran datamaskinen og driver med det

Andreas Heldal-Lund var aktiv i Hedningsamfunnet og aktiv i kritikk av den kristne kirken, nå er det Scientologikirken som utsettes for hans kritiske blikk.

som har gjort ham berømt: det scientologikritiske nettstedet Operation Clambake og kampen mot scientologikirken.

Etter at Kaja Bordevich Ballo, datter av SV-politikeren Ole Gunnar Ballo, tok sitt liv rett etter å ha fått en nedslående dom av en av scientologikirkens «personlighetstester», har telefonen knapt stått stille for Heldal-Lund. Slik det gjerne er når scientologene er i mediene.

At det ble slik, skyldes en tilfeldighet. For tolv år siden så Heldal-Lund en avisnotis om at et tidligere medlem av scientologikirken i Oslo etter en rettssak hadde fått tilbake 600 000 kroner han hadde brukt på kursvirksomhet. Heldal-Lund ble nysgjerrig, og begynte å lete etter informasjon om denne mystiske kirken.

Det han fant ut om scientologien, opprørte ham. Og særlig ble han forbannet over at scientologene lyktes med å få stoppet kritikere på Internett, som på denne tiden (1996) var i sin spede ungdom.

– Den gangen var det bare e-post og nyhetsgrupper, og litt nettsider, som alle lo av. Men slik jeg husker det, mente jeg å se at Internett kunne bli noe helt fantastisk. Jeg så for meg små Internettkafeer på step-pene i Afrika, på alle Einstein'ene som aldri fikk komme fram fordi de ikke en gang har sett en telefon.

Plutselig kunne hvem som helst få sjansen. Jeg så en vanvittig mulighet til å påvirke samfunnet til åpenhet, forteller Heldal-Lund.

På mange måter var han typisk for sin tids lett anarkistiske internettoptimister: noe av det han var redd for, var at regjeringer og etterretningstjenester skulle forsøke å kontrollere nettet. Det skjedde aldri, men det var noen som virkelig forsøkte – og skremmende ofte fikk det til: Scientologikirken. Den ene scientologikritiske nettsiden etter den andre ble stengt etter bøllete søksmål fra scientologene. Det fikk den unge IT-spesialisten til å brette opp ermene.

– Jeg ville bare kaste meg inn i kampen, følte meg idealistisk. Dessuten passet det bra, jeg slapp å dra til Afrika for å redde verden og kunne sitte hjemme i stua mi og redde den i stedet, ler han.

Engasjementet hadde også en dyster klangbunn. Den unge mannen hadde kjærlighetssorg.

– Vi menn, vi går inn i karrieren vår, vi trenger noe som tar tankene vekk når vi sørger over den tapte kjærligheten. Så det passet godt å ha et prosjekt der og da.

OPERATION CLAMBAKE

Prosjektet ble nettsiden Operation Clambake, som i år har vært tolv år på nettet. Det er lenge på nett, det – til sammenligning kom Dagbladets nettutgave året før.

– De har ingen ond vilje, men de forstår ikke hva de gjør.

Den første tiden hadde Heldal-Lund alltid en kofert pakket i tilfelle det skulle bli virkelig dramatisk. Det var ikke så melodramatisk som det kan virke, for kirken bruker alle metoder den kan mot sine motstandere (grunnleggeren klassifiserte kritikere som «fritt vilt»), og på ekte amerikansk vis er de glade i knallharde søksmål for å trette ut og knekke motstandere. Det har de også lyktes med i mange tilfeller.

Men Heldal-Lund har de ikke klart å knekke, selv om de leide privatdetektiver for å holde øye med ham («det verste de har klart å finne ut om meg er jo at jeg er ateist!») og gjentatte ganger har sendt brev til Heldal-Lunds arbeidsgivere for å få ham sparket. Ikke at det ville være noen god idé.

– Egentlig vet de at om får meg sparket og knekker økonomien min, må jeg flytte tilbake til Oslo og bo hos mamma. Og da har jeg jo tid til å slåss mot scientologikirken på heltid og bor i samme by som det norske hovedkvarteret deres, ler Heldal-Lund.

Operation Clambake er i dag verdens viktigste scientologikritiske nettsted. På nettstedet www.xenu.net ligger et stort arkiv med tekster og lenker, filmer og diskusjonsfora, der formålet er å rette et kritisk søkelys på Scientologikirkens liv og lære. En pekepinn på Operation Clambakes betydning er at Religious Freedom Watch (der de to første avsnittene i denne artikkelen er hentet fra) har plassert Heldal-Lund på annenplass i sin liste over «anti-religiøse ekstremister», bare slått av avhopperen Tory Christman (som gjestet Humanismens Hus i Oslo i fjor). Heldal-Lund legger ikke vekt på at det tar mye tid og krefter, men at han også synes det er veldig morsomt som gir ham venner over hele verden og bekreftelse. Når man i tillegg kan gjøre noe bra, kan man forlange mer av en hobby?

De av oss som er utenfor scientologien møter den stort sett når det er snakk om Hollywood-kjendiser. En pengedrevet sekts drømmerekruitt er selvfølgelig en person med mye mer penger enn kritisk sans. I dag er det særlig Tom Cruise som representerer kirken utad, og som former vanlige menneskers bilde av scientologien.

– De fleste vennene mine vet at jeg driver på med noe rart, men de vet ikke helt hva. Og de tenker vel som så at «det er nok noe i det han sier, men alt kan jo ikke være sant». For Tom Cruise, John Travolta og andre er jo så kjente og rike at de må vite alt om verden. Men disse vet mye mindre om verden enn oss andre, fordi de lever i sin egen lille boble.

RELIGION OG MENNESKE

I de utallige intervjuene Heldal-Lund gir til medier over hele verden, er han alltid veldig nøye med å skille mellom ledelsen i Scientologikirken, som han gjerne

sammenligner med nazister, og den jevne scientolog, som han omtaler i positive ordelag.

Dette er delvis et taktisk grep. Heldal-Lund mener noe av det beste man kan gjøre, er å ikke leve opp til de demoniserte bildene (se over) scientologer tegner av sine kritikere. Men det sier nok også noe om Heldal-Lunds menneskesyn. Som mange humanister ser han ut til å mene at mennesker er ålreite dyr, sånn på bunnen.

– Jeg får litt dårlig samvittighet når jeg ser det enorme presset mot scientologikirken som er nå. Vi vet at David Miscavige (Scientologikirkens øverste leder) og hans ledelse er veldig ekstrem, og vi har vi nylig fått bekreftelse på at Miscavige blir gal når kritikken spisser seg til. Og den det går ut over, er den jevne scientolog. Stakkarene som jobber ved Scientologiens hovedbase er ødelagte og livredde, sier Heldal-Lund.

Han understreker at de som står i førsterekke er de troende, som tror at de har funnet det eneste rette og som bare er ute etter å redde verden.

– De har ingen ond vilje, men de forstår ikke hva de gjør. Jeg har truffet mange eks-scientologer, og de er jo smarte. Det er ikke som om de trenger hjelp til å gå og tygge tyggegummi samtidig. Men de kan komme ut og si «wow, hva er det jeg har vært med på?» Mange har vært på samme skeptiske nivå som meg, mange har vært smartere, men selv de har blitt fanget i scientologiens tankemønster.

– Det er det som gjør Scientologikirken så interessant for en legmannsreligionskritiker som meg. Det er nåtid, vi kjenner grunnleggeren og vet omtrent alt om ham, inkludert trusestørrelsen. Hubbard var så ekstrem, men i stedet for å bli stoppet første gang han gjorde noe ekstremt, har Hubbard og kirken han grunnla hatt en stayerevne som er helt utrolig. Det gjør det veldig spennende. Jeg har holdt på med dette i tolv år og har mange ganger sagt at «nå kan det ikke komme mer». Men jeg var nettopp i Los Angeles og snakket med avhoppere, og det de fortalte var helt vilt.

Vi flytter oss fra Grand og synker ned i de dype stolene i hotellets lobby. Heldal-Lund blir selvransakende.

– Jeg digger mennesker som er annerledes, det er kjedelig å bare omgås meningsfeller. Jeg elsker folk som brenner for noe, det blir jeg fascinert av – så lenge det ikke skader mennesker. Ta mormonere for eksempel. Hvis du leser historien deres, med påstander om at Jesus skal ha besøkt Amerika, virker de helt på bærtur for oss. Men så treffer man oppgående, utdannede mødre og fedre som er mormonere og lever i dette. De er empatiske, hyggelige mennesker som av en eller annen grunn finner en plass i dette systemet. Det synes jeg er fascinerende. Da begynner jeg å tenke på hva det er med meg selv som jeg ikke ser, slik disse menneskene ikke er i stand til å se det hos seg selv, sier han.

Andreas Heldal-Lund

Født:
1964

Aktuell:
Driver det scientologikritiske nettstedet Operation Clambake.
www.xenu.net

Aktiv i Human-Etisk Forbund, Stavanger

Rasjonalitet – hva er det?

Humanistisk Ungdom
inviterer deg til sommerens
detektivarbeid i Buskerud!

Innimellom sol sommer og bading går vi i dybden og undersøker forholdet mellom rasjonalitet og erfaring, fantasi, kultur og følelser. 75 HU-medlemmer, årets konfirmanter og DU? møtes til fellesskap, meningsutveksling, refleksjon og filosofi.

Pris: 1000,-

Inkl: Reise fra hjemsted, mat, opphold og program i fem døgn

Sted: Buskerud Folkehøgskole

Tid: 2. – 7. august 2008

Påmeldingsfrist: 15. juni

humanistiskungdom.no/sommerleir

Tror på respekt

Skuespiller og regissør

Johannes Joner er redd vi skli mot avgrunnen, men tror mannen i gata kan endre mye. Foto: (Scanpix)

En gang var Johannes Joner foraktnysende til troende mennesker. I dag er respekt hans credo.

Tekst: Jostein Sand Nilsen

Skuespiller Johannes Joner har denne våren vært aktuell som regissør av teateroppsetningen *Populærmusikk fra Vittula* og realityfilmen *Respekt*, om en skoleklasse med verstinggutter. Og skolen er blant de mange mange temaer som engasjerer Joner. Når Fri tanke møter ham over en dobbel kaffe latte, varer den mer enn lenge.

– Jeg har alltid hatt et høyt aktivitetsnivå, jeg er glad i å være aktiv. Det har hjulpet meg mye.

– *Kan ikke det være et hinder for å komme til bunns i ting?*

– Det er alltid to måter å tenke om ting på. Da jeg var liten, ville jeg som alle andre bli best i noe. Jeg ble det aldri, men i jakten prøvde jeg en rekke idretter og ble kjent med de som virkelig ble best. Jeg så hvor fokuserte de var og hvor mye konsentrert innsats som krevdes. For min del ble jeg litt god i alle idretter. Og det kan være mye bedre.

Det kan være best å ikke være best i noe, man blir mer allsidig. Livet tar uventede retninger og det er bra å ha mange bein å stå på og følge de uventede retningene for å vokse som menneske. Eller: man justerer målene etter hva slags muligheter som åpenbarer seg, etter hvordan verden viser seg å være. Etter nye erfaringer man gjør seg.

– Ønsker man *virkelig* noe, er sjansen stor for at man klarer det. Og ønsker er viktig å ha. Men man skal ikke snevre seg inn – som Peer Gynt sier: Alt skal man prøve, og så velge det beste.

– *Så det blir ikke «høyt henger de og sure er de»?*

– Nei, det blir mer «høyt henger de, men det er rogn for svingende, hvorfor ikke heller ta bringebærene som henger der borte og både er søtere og lettere å få tak i?» Det er ikke nødvendigvis et gode å være verdens beste rognjeger om man er rev.

Ja, lenge varer kaffe latte, når den drikkes av en skuespiller med høyt aktivitetsnivå og mange tanker kledd i mange ord. Like lenge som nabobordets løsning på alle denne og halvparters av neste verdens problemer.

SLITER MED EVIGE SANNHETER

Men over Johannes Joners kaffekopp er det ikke så mange løsninger. Ikke i den neste verden, som ikke er

en del av hans livssyn, men heller ikke i denne verden er løsningene løsningen. For å si det på en annen måte, han er det motsatte av den kartesianske «fjern all tvil, finn absolutt sikkerhet i ett punkt og bygg hele verden derfra».

– Jeg bruker ikke tid på å være skeptisk. Det er ikke verdt det. Folk kan tro hva de vil for meg: på UFOer eller healing eller telepati eller hva som helst. Hvis det hjelper å tro på en gud, så ok. Jeg skal ikke slå beina under folk.

– Men...

– Man må ha respekt for andres tro, og det er ikke min jobb å overkjøre andre. Men for meg er mitt livssyn det sanne, og det er det jeg lever etter.

– Uten gud?

– Uten gud. Jeg sliter generelt med religiøs tro. Spesielt der den fører til lukkede sinn, til at menneskene er overbevist om at de har, ikke bare Sannheten, men *De evige sannheter*. «Sånn er det bare» har aldri overbevist meg. Det er aldri bra å være for kategorisk.

– Men om gud fantes?

– Det er helt uvesentlig. Jeg er mye mer redd for systemene rundt gud enn fyren selv. Han hadde nok vært en ålreit fyr han, hadde han vært til.

Det viktigste for Joner er respekten mellom mennesker. Man skal respektere andres livssyn, man skal ikke trække for nær andre menneskers intimsfære.

Joners foreldre oppdro barna under mottoet: «La de små barna komme til seg selv». De var verken troende eller frontateister, men regnet seg som humanister. Selv fulgte Johannes i søsterens fotspor.

– Vi takker storesøsken altfor sjelden, gjør vi ikke? At de brøyter vei og gjør ting lettere for oss? Søsteren min brukte lang tid på å komme seg ut av statskirken, hun hadde flere møter med en mer enn motstrebende prest, en opprørt og bestyrtet prest, før hun endelig fikk lov til å melde seg ut. Halvannet år senere sendte jeg et brev og sa at jeg også meldte meg ut, og det var det.

– Til den samme presten?

– Ja, haha, han hadde vel gitt opp hele familien.

Når klassen hadde kristendom, gikk Johannes rundt om i skolegården. Han var den eneste som ikke hadde kirkelig konfirmasjon og tapte nok en del penger på det. Men det var viktig lærdom.

– Jeg lærte en bestemt type tøffhet: det å stå inne for egne meninger, å ikke bøye seg for andre bare fordi de er mange eller argumenterer med høy stemme.

UTEN SORG, INGEN LYKKE

Den type tøffhet Joner lærte er av typen som lett fører til beinhard kverulantateisme, som gjør at en finner enhver mulighet til å diskutere religion med troende og helst, ja nettopp, bruker all sin tid på å slå beina under folk og folks tro. Slik var da også Joner en stund: sikker i sin sak og foraktnysende av alle troende. Men man forandrer seg gjerne etter hvert som tiden går.

– Ta aldri drømmene fra folk, sier han nå. På den annen side er noen drømmer et sykdomstegn for vår sivilisasjon. Vi kommer tilbake til det. Først skal Joner erklære at enkelte mennesker mangler en dimensjon i livet:

– Man har godt av å gå på trynet av og til, da vet man bedre hvor fint det er å lykkes. Man trenger motgang for å skjønne medgang. Man må sørge for å kunne være lykkelig. Latter og sorg kommer fra samme sted i magen.

– Du mener det helt konkret, at mennesker som aldri har sørget ikke kan være lykkelige?

– Ja, jeg mener at en som aldri har sørget, mangler en dimensjon i livet. Det er det samme med ønsker. Det er altfor mange i dagens samfunn som bare får, uten å rekke å ønske seg lenge, som aldri får oppleve den spesielle dimensjonen steke ønsker gir. Jeg ønsket meg alltid en tråmoped da jeg var ung, men fikk det aldri. En sånn har jeg kjøpt meg nå og putrer rundt i gatene på. Det hadde aldri vært det samme om jeg ikke hadde ønsket meg den så sterkt.

KLAPP!

Når Johanns Joner meldte seg inn i Human-Etisk Forbund, var det fordi det var et alternativ til den store Statskirkesannheten. Og alle hans tre barn har konfirmert seg borgerlig eller humanistisk. Men det er flere ting han ikke er fornøyd med i selve konfirmasjonsseremonien.

– Humanistisk konfirmasjon er veldig bra, men jeg liker ikke at de reduserer bruken av profesjonelle i kulturformidlingen og overlater den til amatører. Kulturarbeidere er fagarbeidere, og som i alle andre fag trengs det fagarbeidere. Det kan virke som om

– Kultur er det viktigste våpenet mot alt.

man ikke bruker profesjonelle i seremoniene for å spare penger, og det er ingen god grunn.

– Og så er det dette med klappingen, da.

– Klapping?

– Av en eller annen grunn skal man ikke klappe når konfirmantene går opp. Jeg synes det er en meningsløs etteraping av den tunge seriositeten i statskirken. Så hver gang jeg har vært på en konfirmasjonsseremoni, har vår familie klappet når våre har mottatt kursbeviset.

– Ah, det var deg.

– Det er mye sivil ulydighet i meg. Men jeg ser ikke hvorfor man skal være så gravalvorlige på en sånn seremoni.

Han understreker at han ikke tror på vold, så konfirmasjonsorganisatorene kan sove trygt. Men Joner har veldig tro på folkets stemme, på forbrukermakten, på at man bør engasjere seg i ting som opptar en. Han har gått i mange demonstrasjonstog og snakket med mange lokalpolitikere, og han snakker seg gestikulerende varm om at man som liten mann i gata kan forandre utrolig mye. *Man må engasjere seg.*

– Og når man engasjerer seg, er det alltid best å forebygge. Forebyggende ting er det eneste som virker uansett. Det er alltid for sent når man roper at man vil ha mer politi i gatene. Man må i utgangspunktet skape bedre mennesker som trives med seg selv, som tror på seg selv og som vet at de kan. Dette er det god samfunnsøkonomi i.

– Men når norske skoler skaper trygge og samfunnsengasjerte elever, gjør de det dårlig på PISA-tester.

– Fnys. PISA er systemtester, de viser ikke hva slags mennesker elevene har blitt i skolen. Dette er skrivebordspolitikk. Det er altfor mange andre elementer som spiller inn i en slik sammenlikning mellom skolen i flere land til at det er et arbeidsredskap.

– Det er mye viktigere å gå inn i vår skole, og se på våre ønsker og behov for våre barn, i vår oppfatning av verden. Vi ønsker å skape glade, trygge, nysgjerrige elever. Idealet er å skape økt lærevillighet, før vi presser inn mer kunnskap. Her var Kristin Clemet og hennes kunnskapsløft helt på viddene... Puh, jeg har engasjert meg ganske mye i skoledebatten i det siste, sier Joner, og den som vil vite mer om hans tanker om norsk skole kan sjekke ut realityfilmen *Respekt*.

SLUTTEN ER NÆR

I dagens samfunn, sier Johannes Joner, består debattene av å fronte og forherlige egne meninger. Istedenfor å bygge videre mer innsikt eller bedre meninger.

I dagens samfunn, sier Johannes Joner, føler feterte fotballspillere seg som planetens viktigste skapninger, og det forvirrer ungdom. Det er vanskelig å forene at fotball i bunn og grunn er en lek med at fotballspillere tjener mer og er bedre beskyttet enn de aller fleste statsledere.

I dagens samfunn, sier Johannes Joner, reiser vi til enkeltsteder for å bekrefte våre fordommer isteden for å lære noe nytt og kanskje å endre oppfatning.

I dagens samfunn, sier Johannes Joner, river man hverandre ned mer enn man bygger hverandre opp.

– Så hvordan motvirker man dette? Hvordan gjør man verden bedre?

– Kultur er det viktigste våpenet mot alt. Kultur gjør at mennesker utvikler seg, blir bedre mennesker og utvider horisonten sin. Og de lærer at virkelig lykkefølelse ikke har noe med penger å gjøre.

– Du tar ikke fotball med i det kulturbegrepet?

– Fotball er som gladiatorkampene i det gamle Romerriket. Viktig nok for mange. Noen har bygget seg en egen religion rundt fotballen. Men som sagt er ikke jeg for fanatiske religioner. Og apropos Romerriket. Det varte lenge, men det falt sammen til slutt, som alle store sivilisasjoner – jeg ser altfor mange likheter mellom den sivilisasjonen og vår til at det føles betryggende. Vi må ta noen valg, ellers skli vi sakte mot avgrunnen.

– En religiøs vil si at hans religion er det eneste som kan redde verden?

– Da vil jeg si at kommunikasjon er den beste religionen i verden.

Johannes Joner (født 1958)

Skuespiller og regissør.

Utdannet ved Statens Teaterhøgskole og har vært ansatt som skuespiller ved Oslo Nye Teater siden 1988.

Tidligere har han arbeidet ved bl.a. Nationaltheatret, Torshovteatret, Nordland Teater, Rogaland Teater og TV-teatret, og har spilt en lang rekke film- og fjernsynsroller. Er regissør for teaterforestillingen Populærmusikk fra Vittula ved Christiania Teater, som hadde premiere denne i våren.

(Kilde: Wikipedia.org)

Den religionskritiske

Kaveh Chalak

Alder: 22

Ankom Norge: I 1998 som 12-åring

Fødested: Mahabad som ligger i Vest-Aserbajdsjan, et fylke i det nordvestlige Iran

Yrke: Historiestudent

Hobby: Bøker og biljard

De demoniserte

De er lei stereotypier om menn fra Midtøsten. De reagerer mot den ensidige islamdebatten. Møt fire ulike eksiliranske menn, hvor ingen av dem er muslimske fundamentalister.

Tekst og foto: Radpey Parisa

Med utseende som avslører opprinnelse i Midtøsten, hender det ikke sjelden at iranske Masoud Karimi, Mehdi Shariat, Morteza Mirzaei og Kaveh Chalak blir forbundet med alt negativt folk kan finne på å tro om muslimske menn. Men med bakgrunn som flyktninger fra den islamske republikken Iran passer de ikke helt i stereotypiske oppfatning er av mannen fra den muslimske kulturen.

Den religionskritiske: – Hvor mange muslimer finnes det i verden i dag? spør Kaveh Chalak og svarer selv:

– La si to milliarder? Hva vet vi om hvordan de forholder seg til sin tro og praktiserer sin religion? Det vi vet med sikkerhet er for eksempel at Koranen og Hadith ansees som hellige, og har en sentral plass i islam. Jeg kan gi en kritisk vurdering av innholdet i Hadith, og la den bli gjenstand for min kritikk. Kanskje vil noen selv da føle seg krenket. Men det er likevel ikke et gyldig argument for å la være å kritisere undertrykkelse med grunnlag i religionen, presiserer Chalak Kaveh.

Han er ikke helt glad for at man har en egen islam-debatt.

– Bare det at man bruker begrepet «islamkritikk»

forteller ganske mye om premissene i denne debatten, synes Chalak. Han hadde heller sett for seg å innordne islam med en generell debatt om religioner, og ikke nødvendigvis blande det med integreringsdebatten.

– Enkelte grupperinger, enten det er fundamentalistiske muslimer eller høyreekstremistene i Vesten, vinner på denne polariserte debatten, sier han. Han peker på hvor viktig medienes rolle er i hvorvidt drøfting av religion foregår på en nyansert måte.

Chalak vokste opp i en familie hvor han stod fritt til å velge religion.

– Jeg er kritisk anlagt og har alltid vært nysgjerrig. Da min nysgjerrighet i religionstimene på skolen ble

– Dersom folk er så navlebeskuende og lite nyanserte at de bare ved å se på meg får negative assosiasjoner, er tapet deres.

slått ned på, ga det grobunn for en voksende skepsis, sier Chalak.

Men sekulær muslim vil han ikke defineres som.

– Har du noen gang hørt uttrykket *sekulær kristen* brukt når man snakker om Øystein Djupedal? Merkelappen sekulærmuslim sier lite om en person. Hvorfor bruke et slikt begrep når det er så lite funksjonelt, spør han, og legger til:

– Ta en med bakgrunn fra en Arbeiderpartifamilie. Vedkommende velger å ta avstand fra Arbeiderpartiet i sitt voksne liv. Hva forteller det deg, om han blir referert som «den tidligere AP-entusiast»? Selv om han er kritisk til islam - som han er kritisk til kristendom, jødedom osv - tror han ikke islam stiller Norge og det norske samfunnet overfor noen større utfordringer enn for eksempel det sørvestlandske bibelbeltet gjør.

– Det er viktig å skjelne mellom fundamentalistiske muslimer og de som bare praktiserer sin tro og religion. Når vi snakker om fundamentalistiske muslimer, snakker vi om en politisert islamsk retning. Riktig nok utgjør denne gruppen en reell trussel for samfunnet, men vi må også huske på at de utgjør en liten gruppe.

– Det er viktig å skjelne mellom fundamentalistiske muslimer og de som bare praktiserer sin tro og religion. Når vi snakker om fundamentalistiske muslimer, snakker vi om en politisert islamsk retning. Riktig nok utgjør denne gruppen en reell trussel for samfunnet, men vi må også huske på at de utgjør en liten gruppe.

RASE BYTTET UT MED KULTUR

Chalak er av den oppfatning at det tidligere rasebegrepet er blitt erstattet med kultur.

– Med et utseende fra Midtøsten blir man automatisk tatt for å være muslim eller ofte likestilt med stereotyper som forbindes med visse type kulturer, som fundamentalist eller mannsjåvinist. Samtidig tenker jeg at dersom folk er så navlebeskuende og lite nyanserte at de bare ved å se på meg får negative assosiasjoner, er tapet deres. Ikke mitt. Men det er ikke et sunt tegn for et multikulturelt samfunn. Det er her viktig å nevne at også enkelte innvandrergupperinger bærer på fremmedfrykt overfor det norske.

Ifølge Chalak er det ikke til å komme forbi at visse segmenter i innvandremiljøet har et nedverdiggende syn på kvinner. Men det er grovt sett ikke annerledes enn norske menn som har et nedsettende kvinnesyn, mener han.

– Da er det riktigere å kalle det for en diskriminerende mannskultur.

Han legger til at det her er viktig å ta ballen, og ikke mannen.

– De monoteistiske religionene er jo generelt diskriminerende når det kommer til homofili, kvinner og andre troende. Og så klart, det foreligger en utfordring for dem som får sitt første møte med Norge i voksen alder, og som har et reaksjonært muslimsk syn.

Hvor stor den utfordringen blir, avhenger av personen. Vi snakker om en tidkrevende prosess før alle brikene faller på plass, og man tilpasser seg samfunnet.

Den moderate: – Religion er et iboende behov hos mennesker, og det behovet har alltid eksistert, sier den tidligere kommunisten Masoud Karimi når han skal forklare sitt forhold til religion.

Som soldat deltok Karimi åtte år i krigen mellom Iran og Irak, inntil han en dag ble arrestert av representanter fra den islamske republikken Iran. Den samme republikken han hadde kjempet for.

– Jeg uttrykte mine tanker om likestilling mellom kjønnene og om økonomiske forskjeller blant ulike kjønn og samfunnslag. I tillegg var jeg en sterk kritiker av forskjellsbehandlingen som religiøse minoriteter ble utsatt for. Det var nok til å gi meg stempelen kontrarevolusjonær og sende meg i fengsel.

Hendelser både under og etter krigen gjorde noe med ham og hans syn på religion. I dag beskriver han seg i dag som troende. Men han foretrekker betegnelsen «en universell kraft» framfor «gud», og han kaller seg moderat muslim.

– Den moderate muslim er både idealist og realist, sier Karimi, som understreker at han tillater seg å endre det irrasjonelle i sin religion og tilpasse det sitt personlige livssyn. Han benytter seg av sin frihet til å velge.

– Jeg er tilpasningsdyktig, og kan leve hvor som helst i verden. Men uansett hvor jeg skulle bosette meg vil jeg være trofast mot mine idealer, tro og livssyn.

ETTERLYSER RASJONALITET

Karimi sier han personlig ikke har opplevd problemer på grunn av sin muslimske bakgrunn i Norge. Likevel tror han at diskriminering av mennesker forekommer i enhver stat, selvfølgelig i ulik grad.

– I land som Iran ender kritiske røster i fengsel. I Norge kan man si hva man mener uten å bli hørt, i verste fall blir man frosset ut. I Iran arresteres folk på grunn av sin tro. I Norge har muslimene blitt skytskive i offentligheten, og fornærmes på ulike måter.

– Vi snakker om demokrati, tilføyer Karimi sarkastisk.

Karimi anser debatter og diskusjoner som en nødvendighet i alle samfunn. Men de bør føres på en rasjonell måte, og uten å blande inn følelser. Det å ha kunnskap om det man kritiserer, er et viktig grunnlag for å kunne ha en fornuftig debatt.

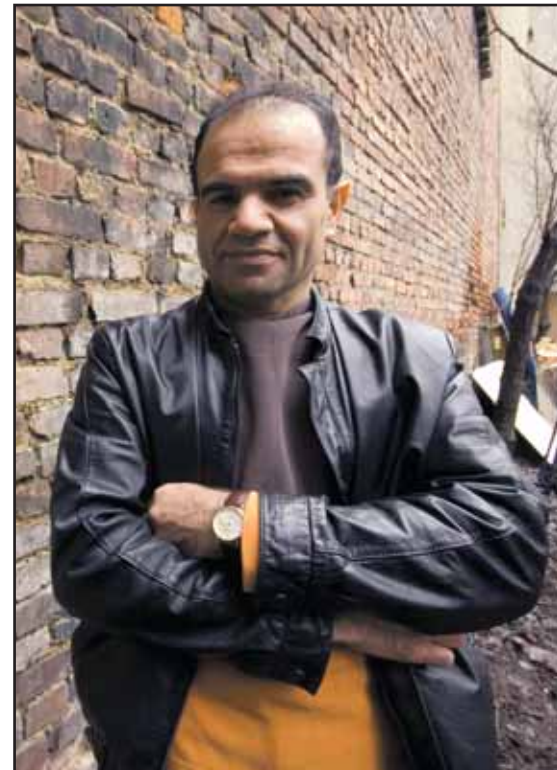
– Nettopp denne rasjonaliteten etterlyser jeg i islamdebatten som nå pågår. Det virker som om målet med hele debatten bare er å kritisere. Det tas lite hensyn til de følelsene måten man fremmer sin kritikk på vekker. Kanskje på grunn av lite kjennskap til den østlige psykologien, folks forhold til sin religion og relasjonene mellom mennesker. Uansett har det hele resultert i en dominoeffekt. I Vesten tegner man karikaturtegninger av Muhammed, og muslimene brenner vestlige flagg og viser raseri, sier Karimi, og legger til:

– Det er blitt som Bush ville det skulle bli: enten er du med oss eller imot oss.

Karimi er mot all form for urettferdighet, forklarer han. Og nettopp derfor, om han i denne debatten hadde blitt tvunget til å velge side, ville han valgt muslimenes.

Han synes det er leit at debatten skaper stereotyper. – På individnivå har nok debatten medført økning av stereotyper forbundet med menn fra Midtøsten-området. De blir ofte sett på som kvinnemishandlere, mannsjåvinister og mye mer.

Karimi forteller at han betrakter menn og kvinner som likeverdige og avhengig av hverandre, til tross for biologiske forskjeller. At det i så måte er vesentlige

Den moderate

Masoud Karimi

Alder: 46 år

Ankomst Norge: 30. mai 2001 i en alder av 39

Fødested: Masjed-e-Soleyman som ligger i Khozestan, et fylke i Sørvest-Iran

Yrke: Konditor

Hobby: Skrivning, håndverk og idrett

forskjeller mellom det norske og iranske samfunnet, er han ikke i tvil om.

– Mens Iran er et patriarkalsk samfunn med et mer utbredt mannsjåvinistisk holdning, er likestilling et norsk kjennetegn. I tillegg har Norge et styresett basert på politisk frihet og mer respekt for menneskerettigheter, noe som er totalt fraværende i dagens iranske styringssystem.

Den ikke-praktiserende: I løpet av sine 21 år i Norge, har 46-årige Mehdi Shariat ikke møtt noen problemer på grunn av sin muslimske bakgrunn. Han mener det henger sammen med hvordan han selv opptrer, måten han møter mennesker på og viser sitt engasjement.

– Jeg er født i et muslimsk land, men er ikke praktiserende. Islam har definitivt sider ved seg som er kritikkverdige. Slik jeg ser det består religion av flere elementære deler. På den ene siden har vi individets forhold til gud, så har vi individets plassering i samfunnet. Det er også vesentlig forskjell mellom religion og tro. Mens tro omhandler enkeltindivids religiøse overbevisning, spiller religionen et retningsgivende rolle. Islam har laget en salig blanding av alle disse aspektene, forklarer Shariat.

Islam er opptatt av hvem man er i samfunnet, hva man tror på, hvordan man praktiserer sin tro i sitt private liv og ikke minst hvordan man forholder seg til samfunnet i regi av sin tro. Et av problemene ved dagens islam er nettopp dette.

– Et slik tankesett hadde vært gjennomførbart dersom alle hadde vært muslimer. Men det fins ingen

Den ikke-praktiserende

Alder: 46
Ankom til Norge: 1987
Fødested: Mashhad som ligger i Razavi Khorasan, et fylke i det nordøstlige Iran
Yrke: Selvstendig næringsdrivende
Hobby: Pc og bøker

Den ikketroende

Morteza Mirzaei
Alder: 30
Ankom til Norge: 1987 som 10-åring
Fødested: Teheran, hovedstaden i Iran
Yrke: LAN Supervisor hos AIG Europe.
Hobby: Fallskjermhopping, Kendo, reiser, venner.

– Islam har definitivt sider ved seg som er kritikkverdige, mener Mehdi Shariat.

homogene samfunn hvor absolutt alle innbyggerne er bare muslimer, understreker han.

Heller ikke Shariat anser islam som farlig for det norske samfunnet. Men utfordringer fins, og det handler om å finne den gylne middelvei. Religiøs praksis tilhører privatsfæren og må holdes atskilt fra det offentlige rom.

– Kler man seg som punker eller satanist, velger man å gå med turban eller burka, skiller man seg ut fra resten av samfunnet. Da må bæreren regne med å bli sett på som annerledes, og bli behandlet deretter. Slik er det i ethvert samfunn.

Ikke sjelden får Shariat spørsmål om han er muslim. – Spørsmålet verken plager eller provoserer meg. Men i slike samtaler jeg er nøye med å konstatere at det som sies er min personlige mening, og ikke har noe med islam å gjøre, forteller han.

Et begrep Shariat ikke er særlig begeistret for, er begrepet *sekulær muslim*. En kulturell muslimsk mann derimot, er mer trofast mot sin tro og anser islam som en tradisjon verdt å føre videre.

– Mediene svartmaler den muslimske mannen. Dessverre blir dette bildet iblant utnyttet i enkelte konfliktsituasjoner. Noe som får den muslimske mannen til å fremstå som enda mørkere, sier han, og fortsetter:

– Det er viktig å ha i minne at alle religioner har

noe positivt ved seg. Og at man alltid kan lete etter negative ting. Det er forresten Fremskrittspartiet ekspert på. De er for eksempel veldig opptatt av at alle innvandrere burde beherske norsk. Men dersom noen utlendinger hadde foreslått påbudt norskopplæring for alle med ikke-norsk etnisk bakgrunn, ville Frp mest sannsynlig lete etter noe negativt, og ende opp med å si «disse utlendingene leter etter en gratis mulighet for å lære seg norsk».

Den ikke-troende: – Personlig har jeg aldri hatt noe forhold til religion. Religiøse bøker burde sees på som litterære verk, men å tro bokstavelig på dem vil være farlig. Det sa min mor alltid. Jeg hadde friheten til å danne min egen virkelighetsoppfatning. Det er vanskeligere å være kritisk til sin tro dersom man oppdras under et sterk religiøs regime, sier Mirzaei.

30-åringen ser ikke på den islamfiendtligheten han nå ser i Norge som et særegent norsk fenomen. Den gjenspeiles overalt i den vestlige verden, og er et resultat av at hele den religiøse verden av Abrahams barn – kristne, muslimer og jøder – er blitt mer og mer polarisert de siste ti årene, mener han.

– Verden trenger flere brobyggere, sier Mirzaei. Ikke

provokatører som prøver å lage større avstand mellom kristne og muslimer. Men i stedet får vi stadige kollisjoner.

– De ulike gruppene tester hverandre og demonstrer sin makt. På lik linje med folk fra Krf har personer som Mohammad Usman Rana sin personlige politiske dagsorden i disse debattene. Motpolene i disse diskusjonene er gode til å påpeke problemer heller enn å finne løsninger. Dersom de ønsker endring burde de legge om kursen, sier han og legger til:

– De store monoteistiske religionene ble skrevet i en helt annen tid, for samfunn med helt andre normer. Normene endrer seg i takt med samfunnsutviklingen. Dersom man skal tviholde på normer fra den gang disse religionene oppstod, vil det bli vanskelig å få til et velfungerende samfunn.

PARANOIAENS TIDSALDER

Mirzaei har forståelse for den voksende skepsisen som råder blant befolkningen når det gjelder muslimene og islam.

– Når det ikke går en eneste dag uten at vi leser eller hører noe negativt om muslimer, er det ikke rart folk blir påvirket. Men jeg ser ikke helt hvordan islam utgjør en større trussel eller byr på flere utfordringer for det norske samfunnet enn andre religioner. Det er heller særbehandling av den ene eller den andre religionen som vil slå feil ut. Trusselbildet av islam er først og fremst skapt av mediene, sier Mirzaei.

Han tror det er lettere å ta drastiske steg og gjennomføre ekstreme handlinger hvis man ikke føler seg inkludert i samfunnet.

– Hører vi ikke med jevne mellomrom om personer i USA som plutselig har begynt å skyte vilt rundt seg og drepe alle det de kommer over? Ekstremisme og galskap finner vi overalt i verden.

Mirzaei opplever at dagens norske samfunn har en tendens til å skjære alle fra Midtøsten over én kam.

– Ofte spør folk om min tro. Når jeg svarer «ikketroende» blir de overrasket. Personlig blir jeg like irritert hver gang jeg skal ut og reise. Nesten hver eneste gang må jeg ta av meg skoene og kvitte meg med hårgelé eller noe annet. Vi lever i paranoias tidsepoke.

Mirzaei synes det stemmer at muslimske menn demoniseres i den norske offentligheten. Han forteller om en opplevelse han hadde rett etter serievoldtektene på Grünerløkka.

– Den illustrerer hvor lett folk lar seg påvirke av det de leser eller hører om. Og det er jo egentlig helt menneskelig. Jeg har ekstrajobb som vakt på Parkteatret. En kveld var tre jenter innom for å sjekke hva som stod på programmet. Akkurat den kvelden var det et somalisk arrangement. En av dem ser inn, får øye på somaliere og utbryter «vi gidder ikke å betale hundre kroner for å gå inn og se på voldtektsforbrytere». Hennes venninne, som er stamgjest på stedet, reagerte med sjokk og vantro på utsagnet. Uten å ense venninnas eller min reaksjon fortsatte hun med å legge ut sine hypoteser om disse utenlandske voldtektsforbrytere. Det er klart: Det føles sikkert tryggere og mindre risikabelt å stå på avstand enn å bli kjent med hverandre og innse at ikke alle er lik skremmebildet.

Radpey Parisa er journalist og informasjonsarbeider. Hun kom til Norge fra Iran som 15-åring.

En kebab og Guds sendebud

Tekst: Nicolas, Ars Ethica arsethica.org

Det er tidlig aften. Skyggen min strekkes fra fortauet og helt ut til gatens midtstripe.

– Unnskyld, kan jeg stille deg et spørsmål?, spør en av to unge menn med sort slips, sort jakke og norsk med amerikansk klang.

– Det er greit, svarer jeg, mens jeg fortsetter å spise av kebabens min.

– Hvis Gud var akkurat her, akkurat nå, hva ville du spurt ham om da?

Jeg må tenke et par sekunder.

– «Hvorfor kom du ikke før.»

– Jaha? Vi tror at Gud er her hele tiden, bare vi åpner øynene våre og ser etter.

– Men jeg har prøvd det. Og desto mer jeg ser på verden, desto sikrere blir jeg på at det ikke kan finnes noen Gud. Se for deg lidelsen hos ett enkelt barn i Burma som har mistet familien sin. Nå havner hun kanskje på gata og blir prostituert. Før hun tar livet av seg. Akkurat nå er det hundretusenvís av mennesker som har fått forandret livet sitt slik, (jeg knipser) over natta.

– Men tenk om Gud har en plan med det?

– Jeg var litt upresis der, jeg mente at jeg blir mer og mer sikker på at det ikke finnes noen god gud. Å tillate så mye lidelse når du kan ta det vekk så lett som bare det (jeg knipser igjen), er ondskap. Det blir som om vi skulle sitte og se på at kinesere led, kunne gjøre noe med det uten at det kostet oss noe, og unnlate å gjøre noe bare fordi de er uenige med oss i politikk eller religion.

– Interessant. Vi tror at Gud ga oss fri vilje og at det er menneskene som er ansvarlige for det onde.

– Da vil jeg hevde at Gud er, ehm...

Jeg leter etter riktig ord.

– ... ekstremt korttenkt. Vi mennesker er ikke modne for så mye ansvar. Det burde en god gud skjønne.

– Men vi tror at Gud lytter om du ber. Har du forsøkt å be?

– Jeg kan godt forsøke å be, men til hvem skal jeg forsøke å be? Gud? Allah? Odin? Ta selvmordsbomber - hvem er det han snakker med?

– Han tror han prater med Gud, men han bedras av djevelen.

– Men hvis djevelen kan gjøre seg så lik Gud at andre går i døden for ham, da må han jo være svært overbevisende. Hvordan vet du at ikke du også blir lurt?

Det blir stille et øyeblikk, uten at han viker i blikket.

– ...men Gud finnes!

Jeg smiler.

– Det må du gjerne tro. Jeg skjønner at mange har behov for å tro. Men jeg har ikke det.

Jeg legger hodet bakover og peker teatralisk med utstrakte armer mot oven.

– Jeg vet hvorfor himmelen er blå, hvorfor den ikke faller ned i hodet på oss, hva stjerner er og hvorfor sola står opp i morgen. Jeg trenger ikke Gud, verden gir mer mening uten ham.

– Men Gud kan gi svar der vitenskapen ikke kan. Som hva som skjer etter døden eller før fødselen. Hva tror du skjer da?

– Ingenting.

De ser på meg med et blikk som sier Ingen kan vel mene noe sånt?

– Det skjer faktisk ingenting! Det er opplagt, det er bare vanskelig å godta. Det hadde vært fint om

det fantes et liv etter døden. Det hadde vært fint om det ikke hadde eksistert ondskap heller, men det gjør det. Man kan late som om det egentlig ikke er ondskap fordi det er del av en plan, eller akseptere at ondskapen finnes og ta konsekvensene av det.

Kebaben er oppspist. Det virker som om de ønsker å gå videre, og vi sier farvel. Idet vi har snudd ryggen til hverandre hører jeg så vidt den ene si til den andre.

– No use.

Jeg smiler og tenker, dessverre, «takkt det samme».

Bloggeren Nicolas er student og deler sine tanker om etikk, religion og vitenskap på bloggen www.arsethica.org

LIVSSYNSDEBATT I POSTKASSEN

Abonnér på Humanist

Et tidsskrift for alle med et engasjement for livssynsspørsmål.

Humanist gis ut av Human-Etisk Forbund. Det er et tidsskrift for allmenn livssynsdebatt, med særlig vekt på problemstillinger som angår livssynshumanismen. Temaene varierer fra allmenne filosofiske, livssynsmessige og religionsvitenskapelige problemstillinger til de mer nærgående blikk på humanismen og dens organisering. Engasjerte skribenter presenterer temaer som sjelden får plass i andre norske medier.

Abonnementet koster kr. 200,- for fire nummer.

Bestill abonnement på e-post, humanist@human.no, eller bruk kupongen under.

BESTILLINGSKUPONG:

☐ Jeg ønsker å abonnere på Humanist

Navn:

Adresse:

Postnr./sted:

E-post:

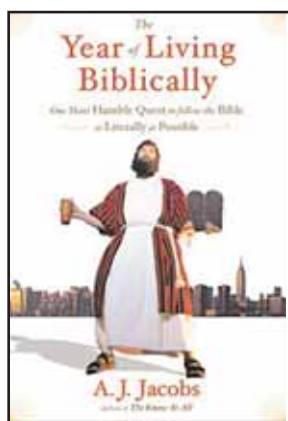
Underskrift:

Kan sendes ufrankert i Norge. Adressaten vil betale portoen.

Human-Etisk Forbund
Svarsending 1048
0090 Oslo

Fri tanke nr. 1 - 2008

Agnostiker fulgte bibelens regler i ett år

A.J. Jacobs
The Year of Living Biblically
– One Man's Humble Quest
to Follow the Bible as
Literally as Possible

New Yorkeren og agnostikeren A. J. Jacobs bestemte seg for å prøve å leve etter alle Bibelens regler i ett år. Han hadde lagt merke til at selv svært religiøse grupper velger seg ut enkelte av bibelens regler som de velger å følge, og utelater andre. Hans prosjekt var å følge absolutt alle reglene. Han finkjemmet både det gamle og det nye testamentet og fant over 700 påbud som han ville forsøke å følge i løpet av året eksperimentet varte. For å overholde reglene mot å stusse skjegget på sidene lot han skjegget vokse, og endte opp med å gå rundt i New York i en hvit kappe med dusker. Han prøvde etter beste evne å følge Bibelens uvante kostholdsregler. Han spiste gresshopper og drakk gjetemelk. Det viste seg vanskeligere å overholde regelen om at fruktene han spiste skulle komme fra et tre som var mer enn fem år gammelt.

Men både obskure og ganske velkjente regler viste seg problematisk å følge.

Å overholde budet om å ikke lyve viste seg vanskeligere enn man skulle tro. Jacobs gjorde sitt beste uten at det ble særlig godt mottatt. I USA er ikke ærlighet alltid en dyd i sosiale sammenhenger, og når noen av konas bekjente foreslo at de snart burde møtes igjen svarte han «jeg tror ikke jeg har lyst til det».

Forbudet mot å sitte der en menstruerende kvinne har sittet ble motarbeidet av hans kone. Hun satte seg på alle stoler i leiligheten. Til slutt bestilte han en sammenleggbare stol (handy seat) på internett som også var praktisk på T-banen, restauranter og andre steder der det var en mulighet for at menstruerende kvinner hadde sittet.

For å overholde Bibelens forbud mot klær med ulike fiber (forbud mot å blande ull og lin) fikk han eksperthjelp. En profesjonell shatnez-tester (shatnez er hebraisk for miksedes fiber) kom på husbesøk og gikk grundig gjennom alle husets tekstiler.

Noe av det som var vanskelig for Jacobs var å slå sitt eget barn. Da han omsider fikk seg til å daske toåringen på rumpa, fikk ungen latterkrampe og slo tilbake.

Steining var heller ikke lett å gjennomføre, men New York er full av arbeidsnarkomane, som bryter forbudet om å arbeide på helligdagen. Derfor var manglet det ikke folk å steine i helgene. Han samlet småsteiner i Central Park som han hadde i lomma, og gjennomførte historiens mest høflige steining: Han «mistet» en stein på skoen til en 'workaholic', sa «I'm sorry» og bøyde seg ned og plukket den opp.

Jacobs fikk ikke like stor forståelse for alle de religiøse praksisene han kom i kontakt med. Omgang med giftige slanger, som enkelte menigheter praktiserer, hadde han lite sans for. Heller ikke gruppene som prøver å avle fram en perfekt rød kvige som skal ha en

spirituell rensende effekt syntes han noe om. Et besøk på kreasjonismuseet (The Creation Museum i Kentucky) gjorde Jacobs lettere deprimeret med tanke på malplassert energi og benekting av vitenskap.

Men selv om Jacobs syntes mange av de bibelske reglene var nokså merkelige, endte han opp med større forståelse for religiøse mennesker enn tidligere. Han mener faktisk han har lært mye av dette året. Lovprisingen og bønnene har fått han til å bli mer takknemlig enn før, og å sette pris på alt som faktisk går bra i løpet av en dag. Men Jacobs konklusjon etter gjennomført prosjekt er ikke overraskende: det viste seg umulig å følge alle Bibelens påbud samtidig, siden mange av dem motsier hverandre.

Jacobs skriver selvbiografisk og til dels selvutleverende. Boken er morsom og underholdende lesning, men kan ikke sies å inneholde refleksjoner på høyt nivå. Jacobs begår den feilslutningen – som er vanlig i USA – at det kun er de religiøse som tenker over de store spørsmålene. De sekulære er bare opptatt av jordiske spørsmål som basketballkamper eller hvilke kjendiser som skal skilles. Dette er i tråd med oppfatningen som er utbredt i USA, om at de som ikke har en tro, heller ikke har moral.

Norunn Kosberg

«Lovsyng ham til lyren, og spill på tistrenget harpe!»
Salmene 33, 2.

Webside: <http://www.ajjacobs.com/content/home.asp>

Pultost i Jesu navn

Tor Edvin Dahl
En verden av kvinner
Cappelen 2007

Overskriften på denne anmeldelse har ingen sarkastiske undertoner. Den er ment å illustrere en kjent teori fra religionssosiologien, nemlig Max Webers tese, som sier at gudsfrykt med nøysomhet blir det penger og kapitalisme av. Og i dette tilfelle dreier det som en familie og et arbeidsfellesskap som startet dagen med

felles bønn før de dro sine kjerrer rundt i Oslo by for å levere sin selvproduserte pultost til byens melke- og kolonialbutikker. (Som det den gang fantes hundrevis av, bokstavelig talt på hvert gatehjørne). Merkenavnet var *Synnøve Finden*, og eierne fikk seg bil, båt og stort hus. Villaen lå på Grefsen, med trikkespor direkte til pinsemenigheten Salem på Øvre Grünerløkka. Svært praktisk, for til menigheten gikk man 3-4 ganger i uken, ikke bare for selv å bli velsignet – men også for å gi tilbake til Gud en ikke ubetydelig andel av den økonomiske gevinst.

Her vokste forfatteren Tor Edvin Dahl opp. Det er det blitt flere bøker av, blant andre hans mest kjente roman *Guds tjener*. Det er neppe skrevet noen bedre skjønnlitterære bok i Skandinavia om det karismatiske menighetsliv enn dette. Boka *En verden av kvinner* er en selvbiografisk skildring av det samme miljøet, åpenhjertig til den mest private detalj, og kan i så måte minne om forfatteren Sam Lidmanns bøker om oppveksten blant ledersjiktet i den svenske pinsebevegelse.

Men kunstneren Tor Edvin Dahl gjør denne boka lesverdig for enhver, uavhengig av kjennskap til eller interesse for pinsebevegelsen. (Om man blir sittende igjen med en smule innsikt i det indre liv på grunnplanet i verdens største protestantiske kirke, bør det likevel ses som en bonus.) Boka handler ikke så mye

som livet innenfor kirkeveggene, men mer om hverdagen, om tanke- og adferdskontrollen, om den autoritære foreldrerollen, om den uknekkelige livskraft hos forfatteren selv, som til tross for sin herlige frelse og åndsdaup som barn, både drakk øl og brøt andre regler på besøk hos slekta på Vestlandet.

En verden av kvinner har med sine knapt 200 sider flere interessante sosiale og psykologiske dimensjoner, ikke minst den som dreier seg om det utradisjonelle kvinneliv og kvinneregime som avspeiles i bokas tittel. Og forfatterens gripende og selvutleverende skildring av et havarert ekteskap kan vekke refleksjoner og skape gjenkjennelse hos noen og enhver.

Noen av kapitlene, kalt «sannferdige historier», viser at forfatteren har et større litterært talent for humor enn jeg synes han har demonstrert tidligere. Det gjelder ikke minst skildringen av bryllupet til broren, som giftet seg med en kvinne fra en ikke-kristen familie. Tor Edvin og broren Håkon var opplært til at Lagerøl var synd, likeledes de små cognac-sjokoladene. Brudens familie både drakk og danset. Resten kan du lese selv! I det hele tatt, boka er lesverdig, både som spennende sosialhistorie og som en upretensiøs, ærlig og glitrende godt skrevet sjangerblandet selvbiografi/roman.

Levi Fragell

Holder ateismen min nå?

Brev fra de troende

En internettbok

om tro og tvil

Jon Michelet:

*Brev fra de troende:
En internettbok om
tro og tvil
Utgitt på internett,
www.jonmichelet.com
2008*

Jon Michelet har hatt prostatakreft, og den svorne ateisten har blitt tvunget til å se døden i hvitøyet. Holder ateismen min nå? Trenger også jeg noe mer håndfast å gripe til når jeg selv står på kanten av stupet?, spør han seg.

Michelet begynner derfor å lese en del gamle brev har fikk etter at han for noen år siden stilte opp i Vårt Land, og lot seg portrettintervjue under tittelen «Evig ateist».

Kjære deg Jon Michelet tro på Jesus. Jeg ønsker deg alt godt i livet, så møtes vi hos Gud. Jeg vil så gjerne hjelpe dig på rett vei. Hilsen med Guds velsignelse og fred, skriver blant annet den 94 år gamle «Mary» til Michelet. Brevene gjør inntrykk på ham. De er ikke fordømmende og sjoelpredikerende. De er fylt med gode ønsker og vennlige råd. I boka svarer Michelet med samme mynt. Han registrerer hva som blir skrevet, men kan ikke si at det rører ved ham på noen måte. Uansett hvilke bibelsteder brevskriverne mener han bør ta inn over

seg, blir han sittende med spørsmålstegn og klassiske ateistinnvendinger mot gudstroen.

Hans Fredrik Dahls historie har gjort et spesielt inntrykk på Michelet. Etter å ha vært ateist hele livet, konverterte nemlig Dahl nylig til katolisismen under livstruende sykdom. Han beskriver i et intervju med TV2 at dette omtrent «bare var noe som skjedde». Jon Michelet blir nysgjerrig og lur på om det samme kommer til å skje med ham

Slike diskusjoner til tross; Michelet kommer gjennom sitt møte med de troende som helstøpt ateist. Han tviler egentlig aldri på hvor han står. Men brevene fra de troende får ham hele tiden til å stoppe opp og spørre om det er han selv som tar feil? Har jeg blitt en storsnutet, forstokket gammel gubbe? spør Michelet. Og så argumenterer han for hvorfor han likevel mener han har rett, og lar bedømmingen av hans person bli opp til leseren.

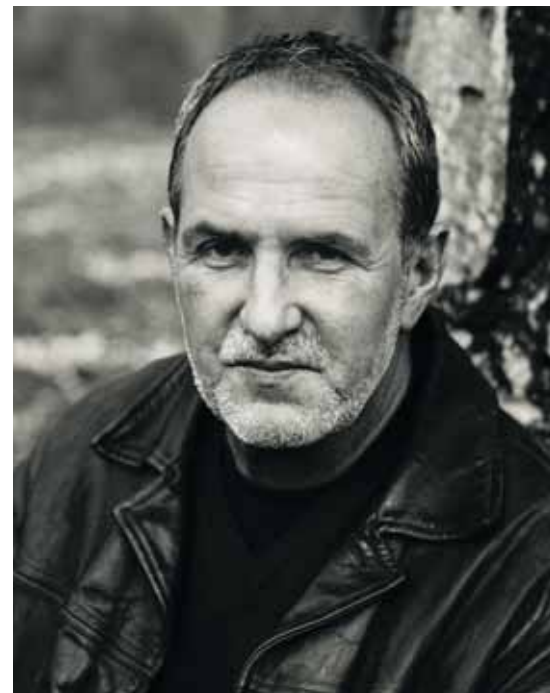
Boka bærer klart preg av at Michelet har hatt behov for å skrive av seg frustrasjonene rundt egen livstruende sykdom. Teksten er dypt personlig. Vi får være med på legebesøk og svømmetimer i Sarpsborg. Vi får vite når, hvor og hvordan han fikk den fatale beskjeden om kreftsykdommen, hvordan han reagerte, fortalte det til sin livsledsager osv. Teksten er kort sagt et intimt blikk inn i Jon Michelets liv i en kritisk og vanskelig fase. Men han går aldri over streken. Hele tiden brukes de personlige opplevelsene som grunnlag for diskusjoner rundt tro og tvil, egen ateisme og andre menneskers gudstro.

Boka har en ydmyk og sympatisk form som kan tjene som et eksempel til etterfølgelse for alle som vil kaste seg inn i diskusjoner av denne typen. Og det beste av alt; den er gratis! Klikk i vei på jonmichelet.com.

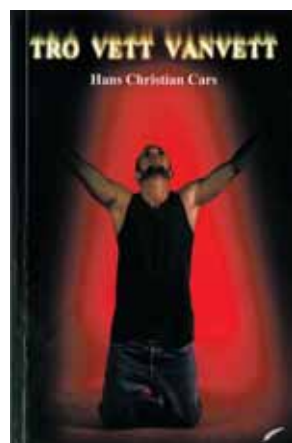
Oppdatert: Michelet har nå lagt ut en ny, engelskspråklig internettbok – *Under the Blood Tree* – som tar for seg samme tema.

Even Gran

Jon Michelet har gransket sitt eget livssyn, og forblitt ateist. Foto: Finn Ståle Felberg/Oktobar forlag

Store spørsmål til vanns

Hans Christian Cars
Tro vett vanvett
Algarinaforlaget 2008

med forskjellig livssyn er på seiltur med Carrs båt Algarina i Kroatiens skjærgård. Mellom promenader i historiske byer og utsøkte måltider, havner de i eksistensielle diskusjoner. En er katolikk, en er «vanlig» kristen, en tilhører Jehovas vitner og en sympatiserer med buddhistisk tankegang, mens fortelleren selv har et humanistisk utgangspunkt..

Temaene som diskuteres omhandler alt fra universets opprinnelse og guds eksistens, ondskapens problem og hva slags ansvar man bærer for verden utenfor seg selv.

Det er positivt at selv om forfatteren lar sitt alter ego komme med harde utfall mot religioner generelt – noe han gjentar i sitt etterord – lar han også sine religiøse karakterer komme til orde. Cars konstruerer stort sett ikke stråmenn, men lar sine venner være sånn passe oppegående. Han skriver som om dette er referat fra virkelige dialoger, men selve diskusjonene føles for konstruerte. Ville slike diskusjoner ha utspilt seg på denne måten? Sånn sett blir det hakket for teskjeledagogisk.

Seilturen er bakteppe for denne diskusjonen, og ideen til boka har sikkert dukket opp under seiltur langs kysten av den gamle jugoslaviske staten, som ble revet i filler langs etnisk-religiøse skillelinjer. Potensialet i det tar forfatteren ikke i bruk, til tross for at han har erfaring fra OSSE i Kosovo. Og bortsett

fra et seilasdramatisk høydepunkt, virker det turist-maritime forstyrrende på den eksistensielle diskusjonen. For denne leseren blir det for liten sammenheng mellom det «faglige» innholdet og reiseskildringene.

Boka er skrevet fra et «spørrende lekmannsståsted». Cars innrømmer sine religionshistoriske mangler: *Jag vet alldeles för lite om de olika religionerna – för inte tala om alla sekter som finns – för att kunna säga eller skriva något sakkunnig om dessa fenomen. Lär dig mera då, kan du kanske säga, innan du uuttalar dig om något som er så komplicerat som religioner. Ja visst, det kan jag gärna försöka, men även om jag läser tills jag blir hundra år, kommer jag aldrig att få någon fullständig kunnskap om allting. Därför anser jag mig ha rätt att bilda mina egna uppfatningar om religioner och religiösa föreställningar på grundval av den kunnskap jag har i dag.*

Det er en holdning det må være lov å innta til det religiøse. Man må ikke ha teologisk embetseksamen for å kunne diskutere enten det er Guds eksistens eller religiøse dogmer. Så lenge man også besitter en viss ydmykhet i forhold til det.

Selv om boka har sine religionshistoriske og -teoretiske mangler, har den absolutt noe for seg. Kanskje kan det være diskusjoner å hente herfra til bruk i Humanistisk konfirmasjon?

Kirsti Bergh

«... ingenting bör hållas heligt utan att alt ska kunna kritiseras och ifrågasättas», skriver den svenske humanisten Hans Christian Cars i epologen til boka *Tro vett vanvett*, som er utgitt på eget forlag. Det å stille spørsmål ved og være kritisk overfor religiøse sannheter er også temaet for boka, som kan sies å være en «samtale-roman» om religion og livssyn. En gruppe venner

Russiske fanger på havna i Narvik. Flere tusen russiske fanger mistet livet i båtforlis.

Krigsfangene Norge glemte

Over 100 000 sovjetiske krigsfanger deltok under krigen i tvangsarbeid og bygde blant annet vei og jernbane i Norge for den tyske okkupasjonsmakten. Etter krigen glemte vi dem, både de døde og de levende.

Einar Kr. Steffenak forfatter av *Russerfangene. Sovjetiske krigsfanger i Norge og deres skjebne*, Humanist forlag 2008

NOE HUSKES GODT, ANDRE TING BLIR GLEMT.

Om andre verdenskrig er det skrevet mange bøker, om krigen i Norge finnes det store mengder litteratur. Da vi markerte 60-årsminnet i 2005 mente flere at nå ville produksjonen avta. De tok feil. Men perspektivet hos oss er stort sett det samme, det er Norge og nordmenns innsats som står i sentrum. Det er ikke unaturlig.

Andre sider ved okkupasjonen har fått langt mindre plass. En av disse dreier seg om de rundt 100 000 sovjetiske krigsfangene som var her. På folkemunnet

kalles de gjerne russerfangene. Begrepet er ikke presist, russerne var riktignok den største, men langt fra den eneste folkegruppen i Den røde hær. Likevel er det dette begrepet folk flest kjenner.

UNTERMENSCHEN I NAZISTENES VERDEN

Historien om russerfangene starter den 22. juni 1941. Da setter Hitler i gang sin Operasjon Barbarossa, angrepet på Sovjetunionen. Stalin var blitt advart, men så bort fra disse.

Ei heller var han Hitler underlegen hva gjaldt tallet på soldater, tanks eller fly. Tvert i mot, og likevel gikk det forferdelig galt. Den røde hær manglet erfarne ledere, Stalin hadde tatt livet av dem under Moskva-prosessene noen år før.

Resultatet ble at mange sovjetsoldater endte som krigsfanger, tyske kilder sier 5,2 millioner, russiske 5,7 millioner.

Tyskerne ville gjennomføre en lynkrig. Gjennom kjapp fremrykking skulle motstanderen bekjempes. Krigsfangene man tok skulle i all hovedsak samles i leirer. Der skulle de simpelthen dø. Sovjetunionen hadde ikke underskrevet Genève-konvensjonen som gir regler for hvordan krigsfanger skal behandles. Dette var for tyskerne et beleilig påskudd å dekke sin mishandling av fangene bak. I realiteten var russerfangene i nazistenes verden *Untermenschen*, de hadde knapt livets rett. Så skjedde det noe. Krigen dro i langdrag, stadig flere tyskere måtte innrulleres i det militære. Det tømte jordbruk og industri for folk, og mangelen på arbeidskraft ble prekær. Den måtte erstattes, og hva var da bedre enn å bruke de millioner av krigsfanger man hadde tatt. I tillegg tvangsdeporterte tyskerne sivile sovjetborgere til Tyskland og de okkuperte områdene. Blant disse var det også mange kvinner og noen barn. De ble gjerne kalt *Ostarbeiter*.

SENDT TIL NORGE OG SLAVEARBEID

I Norge satte den tyske okkupasjonsmakten i gang utbyggingsprosjekter. Arbeidskraftbehovet var stort. Fangene gikk om bord i skip i Stettin. Det første skipet med kurs for Norge forlot Stettin den 10. august 1941.

I Norge ble mange av fangene samlet i såkalte *Stalag*. Dette var store leirkompleks som delvis var en slags fangesentral andre leirer kunne få fanger fra. Det var fire av dem i Norge, på Lillehammer, på Oppdal, i Alta og ved Kirkenes. De to siste måtte oppgis da tyskerne trakk seg ut fra og brente ned Finnmark høsten 1944. De ble flyttet til Beisfjord ved Narvik.

Transporten av fangene var farlig. Skipene ble tidvis utsatt for allierte angrep, ved to anledninger ble tapene store.

21. oktober 1942 la DS «Palatia» ut fra Kristiansand. Om bord var det 999 sovjetfanger, 132 vaktmannskaper og en besetning på 34, inklusive den norske losen Johannes Sandvik. Ikke langt fra Lindesnes Fyr ble skipet angrepet av britiske fly og gikk ned. 996 mennesker omkom, 915 av dem russerfanger. Også den norske losen ble borte.

Vel to år senere ble DS «Rigel» av Bergen senket utenfor Helgelandskysten. Hun ble angrepet av britiske fly som trodde at hun transporterte tyske soldater på vei til kontinentet. Hvor mange som omkom er noe usikkert, men den tyske kapteinen, Heinrich Rhode, oppgav at 2476 russerfanger mistet livet. Det er rundt ett tusen flere enn tallet på omkomne da «Titanic» forliste.

BLODVEIEN OG HITLERS JERNBANEDRØM

Anslagsvis 13500 russerfanger døde i Norge. Det er vel 3000 flere enn alle omkomne nordmenn på alle krigens fronter.

Hvordan hadde de det her? Hvor var de? Hvilken behandling fikk de?

Først og fremst var de nordpå, Nordland var fangefylket nummer en. Hitler hadde en fiks ide om at Norge var et skjebneområde. Han så for seg faren for en alliert invasjon som kunne dele landet i to, hindre fremføring av forsyninger til fronten ved Murmansk og stoppe den livsviktige tilgangen på jernmalm fra Sverige. For å sikre sin posisjon måtte kommunikasjonene bedres. Jernbaner interesserte ham sterkt, og

Nordlandsbanen var hans «baby». Han ønsket den helt frem til Kirkenes, men måtte gi seg på det, det var ikke mulig å få tak i det antall krigsfanger som trengtes.

Så var det Riksvei 50, nå kjent som E6. En veibit som ble bygget ved Rognan i Saltdalen ble kjent som Blodveien. Fangene som arbeidet her var både russere og serbere og holdt til i en leir i Botn. Fra sommeren 1942 til mai året etter var en del av vaktmannskapene her norske. En norsk veiarbeider som bevitnet mishandlingen uttalte «At nordmenn kunne behandle vergeløse fanger på den måten, hadde jeg ikke trodd var mulig».

Ikke alle fanger ble behandlet like røft. Den avgjørende faktor var kommandanten. Dersom han var en råtass, fikk fangene det hardt. I Botn het han Kiefer. Sorenskriver Nils Parelius beskrev ham som svært brutal. «Han hadde latt seg smi en hammer med pigg på, og med denne slo og mishandlet han fangene».

HÅNDRYKKET SOM KOSTET LIVET

Anslagsvis 13500 russer- fanger døde i Norge.

Men en del kommandanter var rimelig anstendige mennesker. Fra en leir ved Os i Hordaland fortelles om en kommandant med navn Mathias Wingowitz. Fangene kalte ham med fornavn, og han tok noen med på fisketur når han dro ut.

I Os var også en eksepsjonell norsk hjelper, Marie Østrem. Hun kom fra Bergen, var uten noen form for høyere utdanning, men hadde et varmt hjerte og var dypt religiøs. Hun ordnet avtaler med kommandantene som sikret bedre forhold for fangene. Generelt forteller russerfangene at nordmenn var til stor hjelp. De smuglet inn mat, vinket, sendte et smil og oppmuntret om de kunne. Farefritt var dette ikke. Kontakt med fangene var strengt forbudt. Noen kommandanter og vakter så mellom fingrene på at nordmenn tidvis stakk noe til fangene, mens andre reagerte brutalt.

Etter at en fange var blitt begravd i Os i Hordaland med lokalbefolkning og fanger til stede, ville en ung gutt kondolere en fange. For dette ble han tatt, kastet i fengsel og sendt til Sachsenhausen. Der døde han 31. oktober 1943. Han ble bare atten år, het Odd Tveit og var familiens eneste barn. Et håndtrykk med en russerfange kostet ham livet.

HJEM SOM LANDSFORRÆDERE

Da freden kom skulle russerfangene hjem. Etter frigjøringen var det mange sammenkomster mellom

russere og nordmenn. Det var taler, teater og sang, og det var ønske om god tur hjem og ønske om fremtidig kontakt. Honnørordene satt løst.

Men det var ikke Norge som sendte dem hjem. Repatrieringen av fangene var en alliert operasjon. Den var blitt avtalt på Jalta 11. februar 1945. De vestallierte hadde ingen illusjoner om at Stalin ikke ville ta lett på fangene når han fikk dem hjem. Han betraktet eksfangene som landsforrædere, det hadde han gitt uttrykk for gjennom ordre 270 av 16. august 1941. Ikke bare fangene ble stemplet, men også deres familier. Når de vestallierte gikk med på dette var det flere forhold av realpolitisk art som spilte inn, ikke minst hensynet til å holde alliansen mot Hitler samlet.

Flere ville ikke hjem, men de hadde ikke noe valg. Fra Norge ble 84351 sendt med tog via Sverige eller sjøveien til Murmansk. En gruppe på 1566 fanger ble tilbake. De kaltes «disputed persons», de omstridte. Dette var mennesker som kom fra områder Stalin hadde ranet til seg etter avtalen med Hitler og som han nå kontrollerte helt. Han ville ha dem alle tilbake. Norske myndigheter var svært interessert i å få dem ut, de fryktet at Sovjetstaten ville bruke dem som en brekkstang mot Norge. De ble reddet av briter og amerikanere som tok dem til sine soner i Tyskland. Slik vasket vi våre hender og eksporterte et problem. I Nansens hjemland.

BLE IGJEN FOR ALLTID

Så ble det stille. Fra eksfangene hørtes intet. De var i Stalins rike. En del ble sendt direkte til GULaget, hvor det fortelles om forferdelig behandling i leirer der. En del ble sendt hjem, noen ble sendt til arbeidsbataljoner, mens andre måtte inn i hæren igjen. Tallene er uvisse.

I Norge ble fangene langt på vei glemt. Kontakten med dem var brutt, det som var tilbake var de mange døde. De lå spredt flere steder. Representanter for Sovjetmakten brukte russergravene som påskudd til å reise rundt for å spionere på norske militære anlegg. Det likte norske myndigheter dårlig, og i 1951 bestemte man at alle levninger i Nord-Norge skulle graves opp og samles på et sted, Tjøtta på Helgelandskysten. Aksjonen fikk betegnelsen Operasjon Asphalt. Men dette vakte motvilje i den lokale befolkningen, og mange snakket om likskjending. Dessuten gikk det politikk i saken. I Mo mobiliserte særlig kommunistene, men ikke bare de. Rundt 700 mennesker møtte opp på kirkegården da oppgravningen skulle skje. Det stoppet arbeidet der.

Fortsatt finner man rester etter russere. Sommeren 2006 var en gruppe nordmenn på fisketur i grenseområdene mot Sverige øst for Saltfjellet. I dårlig vær søkte de ly bak noen store steiner. Der oppdaget de beinrester som viste seg å stamme fra et menneske. De rørte ingenting og meldte fra til politiet. Da likrestene lå 100 meter inn på svensk side tok svenskene tak i saken. Restene stammet fra en fange som hadde forsøkt å flykte høsten 1944. Han hadde fangenummer 81059 og het Aleks Medvejev. 23. mai 2007 ble han gravlagt på kirkegården i Arjeplog i Sverige. Til stede var representanter for Russland og Sverige, og det var prester fra Russland, Sverige og Norge.

På Tjøtta ligger 7500 russerfanger. Bak et steingjerde på øya ligger en gressplen, nederst står en offisiell minnestøtte med hammer og sigd innfelt i steinen og en stjerne på toppen. Symbolene over en demontert stat. Men også gravplassen synes demontert. Ingen steder i vårt land ligger så mange ofre for nazismens herjinger gravlagt som her. Og dem lar vi bare ligge. Det står i sterk kontrast til den verdige begravelsen i Arjeplog. Slik kan vi ikke minnes russerfangene i Norge.

Debatt

Delta i debatten, men gjør det kort og konsist! (2500 tegn inkludert mellomrom – ca én maskinskrevet A4-side med dobbel linjeavstand.) Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innlegg. Debattinnlegg som sendes Fri tanke vil også kunne bli publisert på Fritanke.no.

Debattinnlegg sendes:
FRI TANKE
Postboks 6744 St. Olavs plass
0130 Oslo

E-post: fri.tanke@human.no

Frist for å komme med i neste nummer: 1. september

Norsk kultur er ikke kristen

I forrige Fri Tanke tas det et oppgjør med begrepet «den kristne kulturarven», som «gir inntrykk av at den norske kulturarven eksisterer i entall og utelukkende består av kristenrelatert innhold». Poenget er at det er «mange ulike kulturarver som eksisterer i Norge». Men har vi dermed ikke noe vi kan kalle «norsk kulturarv»? I et flerkulturelt samfunn er det viktig å ta vare på vår identitet.

En av mine beste venner, en innvandrer fra Irak, sier at jeg burde kalle meg kristen ettersom jeg «er vokst opp i en kristen kultur». Selv kaller han seg muslim av lignende grunner, selv om han ikke lenger er troende. Til det svarer jeg at det over hundre år siden norsk kultur kunne kalles kristen.

Kulturen formes av enkeltpersoner. Faktisk ble kristendommen forlatt av de aller fleste ledende norske kulturpersonligheter de siste 150 år. Og det til tross for at de alle fikk «ei kristen og moralsk oppseding». Dette er et faktum som sjelden eller aldri påpekes, derfor syns jeg det er på tide med litt name-dropping (for å si det på ny-norsk).

På en måte startet det hele med fritenkeren og deisten Henrik Wergeland. De som fulgte, var bl.a.: Marcus Thrane, Aasmund Olavsson Vinje, P. A. Munch, Ole Bull, Edvard Grieg, Bjørnstjerne Bjørnson, Henrik Ibsen, Alexander Kielland, Christian Krohg, Hans Jæger, Gunnar Heiberg, Amalie Skram, Arne Garborg, Trygve Andersen, Hans E. Kinck, Olav Duun, Katti Anker Møller, Edvard Munch, Fridtjof Nansen, Elise Ottesen Jensen, Christian Michelsen, Margarete Bonnevie, Gerhard Armauer Hansen, Knut Hamsun, Sigbjørn Obstfelder, Olaf Gulbransson, Nils Collett Vogt, Kristofer Uppdal, Ola Thommessen, Olaf Bull, Rudolf Nilsen, Nordahl Grieg, Gabriel Scott, Gunnar Larsen, Einar Skavlan, Johan Scharffenberg, Nini Roll Anker, Arnulf Øverland, Sigurd Hoel, Helge Krog, Herman Wildenvey, Nils Lie, Aslaug Vaa, Jakob Sande, Sigurd Evensmo, Karl Evang, Nils Johan Rud, Martin Tranmæl, Edvard Bull, Einar Gerhardsen, Finn Gustavsen, Olav Dalgard, Alf Rolfsen, Arne Ekeland, Åse Gruda Skard, Edvard Beyer, Jens Bjørneboe, Inger Hagerup, Johan Borgen, Aksel Sandemose, Tor Jonsson, Kåre Holt, Georg Johannesen, Erling Christie, Ernst Orvil, Peter Wessel Zapffe, Agnar Mykle, Harald Ofstad, Arne Skouen, Torolf Elster, Harald Sverdrup, Axel Jensen, Paal Brekke, Per Bronken, Erling Christie, Jan Erik Vold, Johan Galtung, Arne Næss og Dag Solstad.

Noen av disse var på sin måte religiøse, men uten å kalle seg eller kunne kalles kristne. Det finnes utvil-

somt mange andre store navn som kunne vært med; ingen har full oversikt og humanister har pleid å holde sitt livssyn for seg selv.

Norsk kultur var først hedensk, så katolsk, så luthersk, men er igjen i hovedsak hedensk – denne gang blottet for åsatro men med innslag av annen tro. Samt mange reminisenser av kristendom som har mistet sitt innhold. Vi har stjerne i toppen av juletreet, men det er ikke mange lenger som tenker på Betlehem når de plasserer den der.

Ronnie Johanson

Egen humanistisk identitet

Har Human-Etisk Forbund en egen identitet, eller er forbundet bygd på «oss religionsløse» – eller hedningene, sin evige protest mot religion og dets utøvere?

Da jeg som barn helt bevisst tok avstand fra å tro, visste jeg at jeg at jeg ikke noen gang skulle la meg velsigne og at jeg ikke skulle engasjere meg i religionsutøvelse. Nå er det sånn at jeg er født i 1961, og valgene den gang på om man ville delta eller ei i religiøse seremonier var ikke slik som nå. Men HEF – og tiden – har jo gjort sitt til at mitt løfte til meg selv har blitt stadig lettere å holde.

Til tross for at HEF har satt vårt ønske om religionsfrihet på kartet, og religionsdiktaturet er betydelig mindre enn i min ungdom, er nok presset om å delta i det religiøse samfunnet langt fra over. HEF er stadig i front for vår rett til et i hvertfall religionsfritt privatliv, og det arbeidet medfører at gamle lover og paragrafer er på stadig vikende front.

Samtidig med dette tenker jeg at HEF i fremtiden må bruke fler krefter på å skape en egen identitet. Dagene der vår identitet var knyttet opp mot protestene til religionsdiktaturet har jeg veldig lyst å dempe. Er dette noe vi fortsatt vil fokusere på?

Selvfølgelig har jeg med glede fått med meg HEFs nye status som vigselforsak. Jeg ser også at alle andre seremonier er organisert bedre. Utdanningen av seremonimestere og lærere innenfor HEF er god og jeg er stolt av å være tilknyttet en organisasjon som dette. Jeg har også benyttet meg av seremonitbudene ved flere anledninger.

I alt dette står det et stort *men*. Både Fri tanke og HEFs brosjyrer er ennå knyttet opp mot statens utøvelse av religion. For det første har Fri tanke nesten

utelukkende motinnlegg til diverse utøvere av religion i samfunnet. Artiklene er for lange, språket for vanskelig og man kjenner seg ofte ikke igjen. HEF-medlemmer er også vanlige mennesker som vil ha livssynet sitt presentert i tabloidformat. Vi er ikke bare selvbevisste, megaressurssterke mennesker med altoppslukende interesse for humanetikk. Nei her er vi; med kroppen i tidsklemma og hodet i dyp ukonsentrasjon. Dere... vi er som alle andre. Vi ønsker det forståelige, og vi ønsker gjenkjennelse. Jeg kjenner meg ikke lenger igjen i «krigen» mot de religiøse. Hva med å også slippe til vårt valg, vårt levesett og presentere det som et hyggelig valg man kan ta i livet sitt, ikke bare et nødvendig redskap mot religion... Dere i Fri Tanke har både en tabloid jobb framfor dere, og ikke minst en jobb for å selge oss som et førstevalg. Lykke til. Jeg gleder meg til å se litt av hvert hos dere og ikke bare de tunge artiklene.

Mitt andre motiv for dette innlegget er den triste følelsen jeg får når jeg ser at seremoniene fortsatt er knyttet opp mot den kristne tradisjon og deres symbolbruk. Jeg ser at dere ved begravelser anbefaler å ha klokkeringing, noe som i særdeleshet forbindes med kristen tro, og duen – selve symbolet på den hellige ånd, er også nevnt. Slik som jeg ser det må vi vel kunne planlegge og gjennomføre seremonier på et grunnlag som ikke tar utgangspunkt i den kristne symbolikk. Vi er et stadig voksende forbund som må kunne tilby vårt livssyn og våre tjenester utfra det vi selv definerer som vår identitet. Hva våre kvaliteter er, hva vår identitet er skal utarbeides fra det vi egentlig er som oss selv, ikke det vi er sammenlignet med de andre. Er ikke det livssynet vi gjerne vil gi våre barn; frihet, egenart og selvstendighet. Så gi oss et HEF som elsker verdens og menneskets vidunderlighet, og med det gi oss en identitet som er vår egen.

Iris Jensen

Konstruktiv kritikk ved utmelding

Jeg meldte meg nylig ut av Human-Etisk Forbund. Her er min begrunnelse, som er ment som en konstruktiv kritikk. Jeg utelukker ikke at jeg kan komme til å melde meg inn igjen om et par år, men det forutsetter at jeg ser endringer HEF's linje som er mer i tråd med mitt syn.

Det har nylig vært en intern debatt i HEF om HEF skal ha en mer religionskritisk, og da særlig

islamkritisk, linje. Sara Azmeh Rasmussen har vært en av de som har argumentert for denne linjen. Selv er jeg også representant for dette synet, og dette er en viktig årsak til at jeg har meldt meg ut. Jeg tilhører den grenen som Fri tanke har klassifisert som «ny-ateistene».

Den aller viktigste årsaken til at jeg melder meg ut, er at HEF ser ut til å slutte seg til slagordet «det flerkulturelle samfunn». Dette mener jeg er et destruktivt ideal, og et hinder for integrasjon av innvandrere. HEF holder menneskerettighetene høyt, men ikke høyt nok etter min mening. Her er det fire verdier jeg vil fremheve: Likeverd (mellom mennesker, ikke kulturer), likestilling, religionsfrihet og ytringsfrihet. Kulturer som ikke fremhever disse fire verdiene, er mindreverdige kulturer, og personer som tilhører slike kulturer må integreres i det norske samfunnet. Dersom de ikke vil dette, bør man være nådeløs i sin kritikk, særlig hvis disse personene er fremtredende i samfunnsdebatten. Dersom HEF ikke gjør dette, tror jeg innvandrerbarna gjør det selv om noen år. Jeg tror søksmål kommer mot den norske stat fra norske statsborgere med minoritetsbakgrunn, for at ingen tok ansvar for å beskytte dem mot menneskerettighetsbrudd da man burde ha fattet mistanke.

Dessuten mener jeg at HEF må ha mer selvtilitt. HEF har for få kampsaker. Menneskerettighetene må følges uansett, og HEF må stå knallhardt på dette og ikke fire på sine krav i frykt for å være politisk ukorrekt. Det er et svik mot dem som utsettes for menneskerettighetsbrudd.

Her er kampsaker som jeg gjerne vil se:

- Religiøse skoler, trosopplæringstilbud og dåp må ha 18-årsgrense, da disse er et klart brudd på barnekonvensjonens punkt 14. Et barn som døpes til å bli kristen, har allerede fått krenket sin religionsfrihet.

- Å skremme barn er barnemisbruk og bør være straffbart. Det finnes tilfeller av konservative religiøse som skremmer barn med Satan og Helvete, og begrunner dette med deres frykt for at barna deres skal havne der.

- HEF bør rette et kritisk søkelys på omskjæring og tvangsekteskap.

- HEF bør rette et kritisk søkelys på Koranen. Her har jeg hørt stemmer som sier at man må ha en viss teologisk utdannelse for å kunne gjøre det. Dette er for meg underlig, da teologi fra et ateistisk ståsted ikke eksisterer.

Dessuten mener jeg at samarbeidet med religiøse organisasjoner som Islamsk Råd Norge bør stoppes. HEF bør heller fokusere på å finne ut hvor disse organisasjonene står ideologisk/verdimessig. Islamic Cultural Centre er en annen organisasjon som bør nevnes her. Man bør etterlyse organisasjoner som den danske organisasjonen Demokratiske Muslimer. HEF må åpne opp debatten. Danmark har åpenbart kommet lengre enn Norge her.

HEF's håndtering av Muhammedkarikatur-striden var særdeles kritikkverdig. Her hevdet man at ytringen var «uklok» (som jeg forøvrig er uenig i) og at ytringsfrihet ikke betyr ytringsplikt. Det så også ut som om man trodde at intensjonen med ytringen var å trampe på og såre religiøse følelser, men få spurte de som fremmet ytringen hva som var intensjonen. Her burde HEF fulgt Per Edgar Kokkvold's og Frp's linje, stått knallhardt for ytringsfriheten, og slått ring om Vebjørn Selbekk. Innholdet og budskapet i ytringen er for meg veldig interessant, og men uansett om man skulle være uenig i det, burde man ikke blande seg bort i det. Man burde heller rette kritisk søkelys på selvsensuren i norske aviser og det faktum at Selbekk fikk 50 (!) drapstrusler.

Gøran Hoff Mikkelsen

Eutanasimotstandere snakker frasespråk

Da jeg leste innlegget fra sykepleierne Øyunn Granerud og Tor-Arne Henningsen i Fransiskushjelpen tenkte jeg: ja, Fransiskushjelpen gjør en bra jobb i forhold til lindring, tilstedeværelse for døende mennesker og dens familie, og bekjente. Men det har slått meg (en nederlandsk utdannet sykepleier som har jobbet på hospicer og palliative enheter i Norge) at i diskusjonen mellom forkjempere og motstandere av eutanasi er det er markante forskjeller.

Forkjempere som Levi Fragell og mange andre, inklusiv meg selv, tar utgangspunkt i den enkelte opplevelse av sykdom og reduksjon av verdighet: det enkelte syke mennesket mister mye underveis, som endret kropp, endret utseende, endret matlyst, endret selvbilde, at man ikke klarer å holde på vannet (og dermed bruk av kateter, bleier), endret tarmfunksjon (oppblåst pga. forstoppelse, eller løs mave som fører til bleiebruk), mister gangfunksjon og kommer dermed ikke på do og/eller baderommet for å vaske seg selv, og så videre.

Og jeg kan tenke meg (jeg har ikke hørt foredraget til Levi Fragell, men har hørt andre) at alt Fragell forteller blir oppfattet som overdrevet, som overdramatisert, som skrekkeksampler. Men han, og flere andre, tar utgangspunkt i den enkelte skjebne, og når en fortsetter med hva den enkelte mister underveis, da virker det som sagt: overdramatisert og som skrekkeksampler.

Men har Granerud og Henningsen, som har sett en del i sin praksis, tenkt den tanken at de er opptatt av lindring, med å avhjelpe alle plager, men tar muligens ikke innover seg at mange pasienter kunne tenke seg å diskutere eutanasi på grunn av alt hva de mister/har mistet underveis med sin sykdom? Hvis pasientene hadde visst, som de forteller meg, hvordan selve tumoren skulle utarte seg i/på kroppen, hva de måtte gjennomgå av plager (for eksempel kunstig tarmåpning på maven, sopp i munnen, væskeansamling i kroppen, og mer eller mindre sjenerende sår), da hadde de ikke gått med på kunstig mattilførsel (sondemat), med intravenøs væske, da hadde de heller ikke tatt den behandlingen som foreslått, men «nå er det kommer for langt å avslutte det og/eller reversere det».

Jeg kan (som Levi Fragell) nevne flere eksempler fra mitt arbeid, men jeg tar utgangspunkt i den enkelte og hva de opplever som de setter ord på, eller kan inviteres til å sette ord på det.

Motstandere av eutanasi tar derimot ikke utgangspunkt i den enkelte, men snakker ofte i flertall som «sånn kan vi ikke ha det» og «vi må satse mer på lindring». Eller som Granerud og Henningsen skriver: at «det hadde vært interessant å belyse hva som gir mennesker verdi i vårt samfunn», «... diskutert ressursfordeling...», «mangler en del ressurser og kompetanse.....» (siterer).

Hva jeg hører den enkelte forteller er at han/hun ikke vil leve med skavanker, med «mistet verdighet», men vil være et helt menneske. I tillegg kommer redsel for smerter, for å miste mange kroppsfunksjoner underveis, og ikke minst det at man ikke vil ligge for lenge døende – uansett om det blir på grunn av terminal sedering eller ikke.

Disse aspektene tar ikke motstanderne innover seg. I stedet snakker de i frasespråk, bruker vi-formen for å usynliggjøre eget ståsted og/eller forholder seg til sin tro, til sine moralske grenser, og vil eller kan dermed ikke ta innover seg hva den enkelte syke sier.

Mens man i Nederland har mulighet å diskutere

eutanasi i bursdagsselskap, på sykehus og sykehjem – ja, overalt – har ikke norske pasienter samme mulighet, for de blir møtt av en holdning «sånn gjør vi ikke her», eller en slik holdning som jeg beskrev ovenfor.

I Norge, og ikke minst i norsk helsevesen (til og med på de avdelinger hvor det skulle være naturlig å snakke om det), er man derimot meget flink til å legge slike diskusjoner død. Det er hva jeg med en tydelig positiv holdning til eutanasi erfarer.

Når Granerud og Henningsen presenterer seg som medlem av Human-Etisk Forbund forstår ikke jeg at de ramser opp fraser uten å tenke på individet, og ikke lever seg inn i pasientens tanker/ønsker. Som medlemmer er det opplagt at de må endre sin vane-tenkning fra forsvar av egne dogmer til å tenke individ. For hva gjør at den enkelte får mange rettigheter og plikter i samfunnet, men ikke retten til å dø på et eget valgt tidspunkt, heller ikke i tilfelle av en sykdom man kan dø av? Hvor er individets rett?

I Nederland kaller man for øvrig «terminal sedering» å *legge pasienten mentalt død*, mens man venter på at pasienten dør fysisk. Da høres «terminal sedering» brutalt ut. Avhengig av hvilken innfallsvinkel man bruker kan både Levi Fragell og sykepleierne fra Fransiskushjelpen ha rett, mens pasienten ligger bevisstløs i sengen uten å kunne oppnå kontakt med omgivelse eller omvendt.

Sykepleierne Granerud og Henningsen mener Levi Fragells «argumentasjon ... blir ensidig .. og spekulativ...» (sitat). Jeg har hørt foredrag av en del (hva jeg vil kalle) motstandere, og de kom i sine foredrag med unyanserte påstander om at nederlendere tar livet av psykisk syke og demente – uten at de ville utdype, for da hadde de plutselig ikke mer tid. Det at de ikke vil forklare hva de sier opplever jeg som skremselspropaganda, mens på den andre siden klarer jeg å følge med på forkjemperens tankegang.

Motstandere slenger om seg med udokumenterte påstander, mens forkjempere ramser opp plagene den enkelte pasient kan få. Tross alt vil begge parter overbevise eller skremme den andre part. Men som konklusjon kan jeg si at forkjempere for eutanasi tar utgangspunkt i den enkelte sak, mens motstandere henger seg opp i fraser, vi-form og en del utsagn som ikke har noe med den enkelte pasient der og da å gjøre.

Avslutningsvis vil jeg bare oppfordre Granerud og Henningsen å være obs på disse forskjellene jeg har beskrevet når de skal høre på andre foredrag eller leser innlegg som omhandler verdig død eller liv og/eller eutanasi.

Hugo de Ridder

Delta i debatten på
www.fritanke.no/debatt

Landskonferansen 2008

IDEOLOGISK OG LIVSSYNSPOLITISK DEBATT

Landskonferansen arrangeres årlig og hensikten er å stimulere til ideologiske og livssynspolitisk debatt i Human-Etisk Forbund. Landskonferansen er forbeholdt medlemmer av forbundet.

Tema for årets konferanse er humanisme og seremonier. Hovedfokus vil være på overordnede spørsmål som angår forholdet mellom det humanistiske livssyn, dagens samfunn og forbundets seremonivirksomhet.

Årets landskonferanse arrangeres helgen 29.-30. november og legges til Norlandia Oslo Airport Hotell. Påmeldingsfrist vil bli satt til rundt 1. oktober.

Følg med på www.human.no/landskonferanse

HOVEDKONTOR:

St. Olavs gate 27
Postboks 6744 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Tlf. 23 15 60 00 Faks 23 15 60 01
Faks medlemsregister: 23 15 60 21
E-post: human@human.no
www.human.no

Hovedmedlem: kr. 325
Ungdom 15-24 år: Kontingentfritak
Husstandsmedlemmer, trygdede,
personer med lav inntekt: kr. 50,-
Medlemmer uten offentlig støtte: kr. 925,-
Konto: 0805 23 51252

Generalsekretær: Kristin Mile
Styreleder: Åse Kleveland (tlf. 22 02 59 00)
Nestleder: Leonid Rødsten (tlf. p: 75 05 52 64)

FYLKESKONTORER:

Østfold fylkeslag
ostfold@human.no
Tlf. 69 31 71 65
Faks 69 31 18 94
(ma-to 10-14)

Akershus fylkeslag
akershus@human.no
Tlf. 23 15 60 80
Faks 23 15 60 75
Daglig (sommer) 10-15
(vinter) 10-16

Oslo fylkeslag
oslo@human.no
Tlf. 23 15 60 60
Faks 23 15 60 75
Daglig (sommer) 9-15
(vinter) 9-16

Hedmark fylkeslag
hedmark@human.no
Tlf. 62 53 05 22
Faks 62 53 30 68
(ma-to 10.30-15.30)

Oppland fylkeslag
oppland@human.no
Tlf/faks 61 17 67 10
(ti og to 11-16)

Buskerud fylkeslag
buskerud@human.no
Tlf. 32 89 36 70
Faks 32 89 38 45
(ma-to 10-15)

Vestfold fylkeslag
vestfold@human.no
Tlf. 33 31 32 05
Faks 33 35 32 05
(ma-to 9-14)

Telemark fylkeslag
telemark@human.no
Tlf. 35 53 13 38
Faks 35 53 13 21
(ti og to 9-14, on 15-17)

Aust-Agder fylkeslag
aust-agder@human.no
Tlf. 37 02 10 00
(ma-fre 9-15)

Vest-Agder fylkeslag
vest-agder@human.no
Tlf. 95 75 95 41

Rogaland fylkeslag
rogaland@human.no
Tlf. 51 90 64 50/52
Faks 51 90 64 51
(ma-to 10-15)

Hordaland fylkeslag
hordaland@human.no
Tlf. 55 21 41 90
Faks 55 21 41 94
(ma-to 10-14, ti 16-20)

Sogn og Fjordane fylkeslag
sognogfjordane@human.no
Tlf. 57 67 53 90
Faks 57 67 53 91
(ti og to 8-15)

Møre og Romsdal fylkeslag
moreogromsdal@human.no
Tlf. 71 21 56 05
Faks 71 21 56 05
(ma-to 9.30-15.30)

Sør-Trøndelag fylkeslag
sor-trondelag@human.no
Tlf. 73 80 64 80
Faks 73 80 64 91
(ma-fr 9-15.30)

Nord-Trøndelag fylkeslag
nord-trondelag@human.no
Tlf. 48 60 62 28
(ma-on 9-13)

Nordland fylkeslag
nordland@human.no
Tlf. 75 52 97 00
Faks 75 52 97 01
(ma, ti, to 9-15, on 9-17)

Troms fylkeslag
troms@human.no
Tlf. 77 65 58 19
(ma 10-16, ti 9-15.30)

Finnmark fylkeslag
finnmark@human.no
Mobil 95 07 69 23
(ma-ti 9-15)

Sommerens Nyheter!

Sporty vannflaske i 0,4 l med praktisk kjøle-
element som holder drikke kald i opptil
4 timer. Hvit logo/tekst på blå bakgrunn.

Kr 85,-

Kr 195,-

Tøff tank-top i god økologisk
kvalitet, kommer i sort og hvit.

JEG BESTILLER:

..... stk tank top. Størrelse: S, M, L, XL (sett ring rundt valgt størrelse)

Farge: sort, hvit (sett ring rundt valgt farge)

..... stk vannflaske med logo

Medlemsnummer: _____

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr./sted: _____

E-post: _____

Underskrift: _____

Human-Etisk
Forbund

Kan sendes
ufrankert i
Norge.
Adressaten vil
betale
porto.

Human-Etisk Forbund
Svarsending 1048
0090 Oslo

Fri tanke 2/2008

HEF i Trondheim

Vi søker deg som aktivt medlem!

Vi arrangerer Humanistisk navnefest 5-6 ganger i året og trenger gode hjelpere! Det er sosialt og trivelig å være med bak kulissene på arrangementene.

Humanistisk konfirmasjon har behov for flere kursledere. Jobben er betalt, og du treffer spennende ungdommer og er med på gjennomføringen av seremoniene i Olavshallen.

I Trondheim kan du også:

- Møte andre ungdommer mellom 15-26!

Ta kontakt med Humanistisk Ungdom for sosiale møter, filmkvelder med mer.

- Være med å synge i vårt kor!

KorHEFtig synger for mer enn 10 000 mennesker hvert år. Møt opp på øvinger mandager kl 19 i Trondheim Menneskerettighetshus.

- Bli samtalepartner for noen som trenger det Omsorgsgruppen vår tilbyr individuelle samtaler, livssynsgrupper og sorggrupper og er et flott tilbud til de som ønsker noen å prate med.

Ta kontakt med oss hvis du er nysgjerrig og lurer på om noe av dette kan passe deg. Du finner mer info på våre hjemmesider: www.human.no/trondheim

Vi ønsker deg velkommen på laget!

Human-Etisk Forbund

Trondheim lokallag

Fjordgata 62, 7010 Trondheim
Telefon 73 80 64 80
sor-trondelag@human.no

Human-Etisk Forbund

Vestfold
Telemark
Buskerud

Regionalt seminar 17.-19. oktober 2008
på *Bolkesjø Hotell - Notodden*

tema:

«Er dommedag nær?»

Vi setter et humanistisk søkelys på

trippelkrise

- global oppvarming
- energimangel
- matvarekrise

Hvilke etiske dilemmaer stiller dette oss overfor? Hvordan angår dette min hverdag? Vi ønsker å nærme oss dette med foredrag, gruppediskusjoner, plenumsdiskusjoner, filosofikafé m.m.

Fullstendig program blir snart lagt ut på våre hjemmesider og i våre medlemsblader – følg med.

Priser:

- kr. 700,- for medlemmer fra arrangørfylkene
- kr. 1.900,- for alle andre
- kr. 500,- i tillegg for enkeltrom

Påmeldingfrist: 25. august. 2008.

Påmelding sendes til: Human-Etisk Forbund, Telemark fylkeslag, Holbergs gt 5, 3722 Skien 35 53 13 38 holte@human.no. Påmeldingene registreres fortløpende. Det pleier å være rift om plassene. Program og annen informasjon sendes ut 2 uker før seminaret. Betalingsfrist 15. september.

Navn:
Adresse:
Postnr.: Poststed:
Tlf dagtid: Tlf kveldstid:
Ønsker dobbeltrom: ☐, enkeltrom ☐, røykerom ☐
Annet (diett e.l.)
Jeg ønsker å dele rom med:

Hvordan praktiserer du livssynet ditt?

Human-Etisk Forbund
har 72.426 medlemmer
pr 1. juni 2008

Har du barn under 15 år?

Overføring av offentlig støtte for medlemmers barn under 15 år.

Human-Etisk Forbund har rett til offentlig tilskudd for medlemmers barn. Alle medlemmer med barn kan bidra til at forbundet får denne støtten. Du kan bidra ved å fylle ut samtykkeskjemaet som du kan laste ned fra våre hjemmesider (Om oss > Vil du bli medlem?).

Human-Etisk Forbund

Les mer på www.human.no

Bøker fra HUMANIST FORLAG

www.humanistforlag.no

Einar Kr. Steffenak

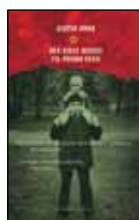
RUSSEFANGENE**Sovjetiske krigsfanger i Norge og deres skjebne**

Som et resultat av storkrigens råskap havnet nærmere 100 000 russiske krigsfanger i tyske fangeleire i Norge. De var god arbeidskraft for tyskerne, og under slavelignende forhold bidro de til å bygge Norge. Vi kan takke russiske hender for blant annet Nordlandsbanen, flyplasser på Kjevik, Gardermoen og Bardufoss, og E6 gjennom Nordland.

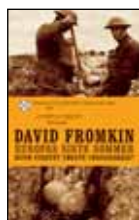
For første gang er det skrevet en sammenfattende bok om de sovjetiske krigsfangene i Norge – et hittil glemt kapittel i norsk krigshistorie.

HEF-pris kr. 246,- (ord. 328,-)
Innbundet og illustrert.

Årets sommerlektüre – pocket til kun 74,50!

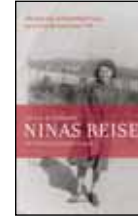
Jesper Huor:
Den siste reisen
til Phnom Penh
Kun 74,50
(ord. 99,-)

David Fromkin:
Europas siste
sommer
Hvem startet første verdenskrig?
Kun 74,50
(ord. 99,-)

Azar Nafisi:
Å lese Lolita i
Teheran
En historie om
kjærlighet, revolusjon
og bøker
Kun 74,50
(ord. 99,-)

Lena Einhorn:
Ninas reise
En overlevelses-
historie
Kun 74,50
(ord. 99,-)

Som medlem av Human-Etisk Forbund får du 25% på alle bøker fra Humanist forlag. Se www.humanistforlag.no

Bestill på www.humanistforlag.no, bruk kupongen nedenfor eller faks: 23 15 60 21. Porto kommer i tillegg.

Steffenak: Russerefangene.....246,- ☐
Huor: Den siste reisen til Phnom Penh.....74,50 ☐
Fromkin: Europas siste sommer.....74,50 ☐
Nafisi: Å lese Lolita i Teheran.....74,50 ☐
Einhorn: Ninas reise.....74,50 ☐

Navn:.....

Adresse:.....

Postnr./sted:.....

E-post:.....

Underskrift:.....

Kan sendes
ufrankert i Norge.
Adressaten betaler
porto

Humanist forlag AS
Svarsending 1039
0090 Oslo